

Markkinaehtoperiaatteen tulevaisuus: Säilyykö
markkinaehtoperiaate myös tulevaisuudessa
ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon
määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa?

Yritysjuridiikka

Maisterin tutkinnon tutkielma

Petteri Rapo

2014

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Markkinaehtoperiaatteen tulevaisuus

Säilyykö markkinaehtoperiaate myös
tulevaisuudessa ensisijaisena menetelmänä
verotettavan tulon määrittelyyn rajat
ylittävissä etuyhteysliiketoimissa?

Pro gradu -tutkielma
Petteri Rapo
Kevät 2014
Yritysjuridiikka

Hyväksytty laskentatoimen laitoksella ___ / ___ 20__ arvosanalla _____

Tekijä Petteri Rapo

Työn nimi Markkinaehtoperiaatteen tulevaisuus

Tutkinto Kauppatieteiden maisteri (KTM)

Koulutusohjelma Yritysjuridiikka

Työn ohjaaja(t) Professori Heikki Niskakangas

Hyväksymisvuosi 2014**Sivumäärä** 115**Kieli** Suomi

Tiivistelmä

Yksi kansainvälisen vero-oikeuden vaikeimpia osa-alueita on varsinaisen verotusoikeuden jakamisen ohella kussakin valtiossa verotettavaksi saatettavan tulon määrittäminen keskenään etuyhteyssuhteessa olevien yritysten välisissä rajat ylittävissä liiketoimissa. Ongelman ratkaisemiseen on yleisellä tasolla kaksi vaihtoehtoista lähestymistapaa: nykyisellään ensisijaisen mekanismin asemassa oleva, erillisyyhtiöperiaatteeeseen perustuva markkinaehtoperiaate sekä yhteisverotuksen tausta-ajatusta toteuttava globaalinen tulon jakokaava.

Viime aikoina siirtohinnoittelun käytännön haasteisiin liittyvän kritiikin yhteydessä on yhä useammin heitetty ilmoille kysymys myös markkinaehtoperiaatteen ensisijaisen aseman oikeutuksesta ja siten samalla sen tulevaisuudesta kansainvälisen vero-oikeuden piirissä. Tutkielman kannalta keskeinen tutkimuskysymys voidaankin muotoilla seuraavasti: Säilyykö markkinaehtoperiaate myös tulevaisuudessa ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa?

Tutkielman keskeiseksi tutkimusotteeksi valikoitui soveltavan oikeussosiologin piiriin kuuluva oikeuspoliittinen lähestymistapa, jota täydennetään tarvittavin osin oikeusdogmaattisella, oikeusvertailevalla sekä oikeushistoriallisella analyysillä. Keskeisenä metodina käytettiin kvalitatiivisista menetelmistä induktion eli aineistolähtöisen päättelyn hengessä kirjallisen aineiston analyysiä. Tutkimuskysymyksen käsittely perustui kirjalliseen aineistoon, joka koostui aihepiiriä käsittelevästä asiantuntijakirjallisuudesta, kansainvälisistä sopimuksista ja ohjeista sekä suunniteltuja tulevaisuuden toimenpiteitä ja ehdotettuja muutoksia kuvaavista raporteista.

Tutkimuksen puitteissa muodostetun käsityksen perusteella tehtäessä valintaa vaihtoehtoisten mallien välillä vaakakupissa painavat niiden vertailtavissa olevien teknisten ominaisuuksien lisäksi myös historia, tarve kansainväliseen yksimielisyyteen ja sen saavuttamisen vaikeus sekä muutosvaiheen hallinta. Kysymys ei olekaan välttämättä mallien keskinäisen paremmuuden vaan enemmänkin vallitsevien realiteettien perusteella tehtävästä päätöksenteosta. Siten markkinaehtoperiaatteen voidaan arvioida säilyttävän nykyisen ensisijaisen asemansa ainakin seuraavat 5-10 vuotta. Mikäli nykyiset markkinaehtoperiaatetta koskevat kansainväliset kehityshankkeet eivät kuitenkaan riittävässä määrin onnistu ratkaisemaan markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyviä haasteita, kasvattaa se varmasti vaihtoehtoisten mallien houkuttelevuutta. Globaalia versiota verotettavan tulon kaavamaisesta jakamisesta rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyen tullaan siis tuskin näkemään lähiaikoina, jos koskaan, mutta riittävän pitkällä aikavälillä ja ainakin aluksi rajoitetulla maantieteellisellä kattavuudella tulon kaavamaiseen jakamiseen perustuvalla mallilla on kaikki mahdollisuudet korvata markkinaehtoperiaate ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa.

Avainsanat siirtohinnoittelu, etuyhteysliiketoimi, markkinaehtoperiaate, globaalinen tulon jakokaava

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	II
------------------------	----

LYHENTEET	V
-----------------	---

1 Johdanto.....	1
------------------------	----------

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	1
---	---

1.2 Työn tarkoitus, keskeinen tutkimuskysymys ja tarkasteluun tehdyt rajaukset	3
--	---

1.3 Tutkimusote ja käytetyt menetelmät	5
--	---

1.4 Lähdeaineisto.....	6
------------------------	---

1.5 Tutkielman rakenne	7
------------------------------	---

2 Verotusoikeuden jakaminen ja verotettavan tulon määrittely rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa	8
--	----------

2.1 Tausta.....	8
-----------------	---

2.2 Keskeiset haasteet	10
------------------------------	----

2.2.1 Veropohjan suojelu ja valtioiden välinen verokilpailu.....	10
--	----

2.2.2 Kansainväliseltä kahdenkertaiselta verotukselta suojautuminen ja verosuunnittelu.....	16
---	----

2.3 Vaihtoehtoiset ratkaisumekanismit.....	19
--	----

2.3.1 Erillisyhtiö- ja markkinaehtoperiaate.....	20
--	----

2.3.2 Yhteisverotus ja globaalin tulon jakokaava	22
--	----

3	Markkinaehtoperiaate	24
3.1	Markkinaehtoperiaatteen historia	25
3.1.1	Markkinaehtoperiaatteen tie malliverosopimukseen	25
3.1.2	Siirtohinnoittelu: liikkeenjohdollisesta haasteesta kansainvälisen vero- oikeuden ikuisuusongelmaksi	28
3.2	Markkinaehtoperiaatteen nykytila	30
3.2.1	Verosopimukset	30
3.2.2	Kansainväliset siirtohinnoitteluohjeet	36
3.2.3	Kansallinen siirtohinnoittelusäätely	43
3.3	Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvät keskeiset haasteet	45
3.3.1	Teoreettiset ongelmakohdat	45
3.3.2	Mahdollisuus veronkiertoon väärinkäytösten ja keinotekoisien järjestelyjen avulla	49
3.3.3	Kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhka	52
3.3.4	Dokumentointiin ja valvontaan liittyvät vaikeudet	58
3.3.5	Muita haasteita	62
3.4	Markkinaehtoperiaatetta koskevat kehityshankkeet.....	63
3.4.1	OECD	63
3.4.2	YK	69
3.4.3	EU	70
3.4.4	Muut kehityshankkeet	73
3.4.5	Yhteenvedo markkinaehtoperiaatetta koskevista kehityshankkeista	75

4	Vaihtoehto markkinaehtoperiaatteelle: globaalın tulon jakokaava	77
4.1	Globaalın tulon jakokaavan historia	79
4.2	Globaalın tulon jakokaavan nykytila.....	80
4.2.1	Euroopan laajuinen yhteinen yhdistetty yritysveropohja (CCCTB)	80
4.3	Globaalın tulon jakokaavan käytännön soveltamiseen liittyvät keskeiset haasteet....	85
4.3.1	Tarve tasapuoliseen kohteluun.....	85
4.3.2	Jakokaavan käyttöönotosta mahdollisesti seuraavat vääristymät ja kielteiset käyttäytymisvaikutukset	92
4.3.3	Mahdollinen alueellinen rajoittuneisuus.....	96
4.3.4	Muita haasteita	99
4.4	Globaalia tulon jakokaavaa koskevat kehityshankkeet.....	99
4.4.1	Euroopan laajuinen yhteinen yhdistetty yritysveropohja (CCCTB)	99
4.4.2	Muut kehityshankkeet	103
4.4.3	Yhteenveto globaalın tulon jakokaavaa koskevista kehityshankkeista	103
5	Yhteenveto, johtopäätökset ja potentiaaliset jatkotutkimusaiheet	105
5.1	Tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset.....	105
5.2	Potentiaaliset jatkotutkimusaiheet	114
	LÄHTEET	VIII

LYHENTEET

ATO	Australian verohallinto (<i>Australian Tax Office</i>)
APA	Ennakkohinnoittelusopimus (<i>Advance Pricing Agreement</i>)
BEPS	OECD:n hanke veropohjan rapautumiseen ja voittojen siirtoon (<i>Base Erosion and Profit Shifting</i>) liittyen
BRICS	Viiteen kehittyvään talouteen (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina ja Etelä-Afrikka) viittaava akronyyymi
CCCTB	Euroopan laajuinen yhteinen yhdistetty yritysveropohja (<i>Common Consolidated Corporate Tax Base</i>)
EU	Euroopan unioni (<i>European Union</i>)
EC	Euroopan komissio (<i>European Commission</i>)
EU JTPF	Euroopan unionin yhteinen siirtohinnoittelufoorumi (<i>European Union Joint Transfer Pricing Forum</i>)
G8	Ryhmä, johon kuuluvat maailman johtavat teollisuusmaat
G20	Ryhmä, joka sisältää maailman 19 rikkainta maata sekä edustuksen Euroopan unionista
HE	Hallituksen esitys
IAS	Kansainvälinen tilinpäätösstandardi (<i>International Accounting Standard</i>)

ICC	Kansainvälinen kauppakamari (<i>International Chamber of Commerce</i>)
MAP	Keskinäinen sopimusmenettely (<i>Mutual Agreement Procedure</i>)
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (<i>The Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
OECD:n malliverosopimus	OECD:n tuloa ja varallisuutta koskeva malliverosopimus, päivitetty 22.7.2010 (<i>OECD Model Tax Convention on Income and on Capital</i>)
OECD:n siirtohinnoitteluohjeet	OECD:n siirtohinnoitteluohjeet monikansallisia yrityksiä ja verohallintoja varten, päivitetty 22.7.2010 (<i>OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations</i>)
PATA	Tyynenmeren alueen verohallintojen järjestö (<i>Pacific Association of Tax Administrations</i>)
TFEU	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (<i>The Treaty on the Functioning of the EU</i>)
VML	Laki verotusmenettelystä (18.12.1995/1558)
VerontilitysL	Verontilityslaki (10.7.1998/532)
YK	Yhdistyneet kansakunnat (<i>The United Nations, UN</i>)

YK:n malliverosopimus

YK:n kehittyneiden ja kehittyvien maiden välinen malliverosopimus, päivitysversio 2011 (julkaistu 15.3.2012) (*United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries*)

YK:n siirtohinnoitteluohjeet

YK:n kehittyville maille tarkoitettu siirtohinnoittelua koskeva käytännön opas, päivitetty 3.10.2012 (*United Nations Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries*)

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Kansainvälinen vero-oikeus käsittää kaikki ne veronormit, jotka koskevat tilanteita, joissa kahdella tai useammalla valtiolla on yhtäaikainen liittymä tuloon tai varallisuuteen.¹ Kansainvälinen verotus on periaatteessa nollasummapieliä: tiettyyn rajat ylittävään tuloeraan kohdistuva yhden valtion verotusoikeus vähentää yhtäläisesti toisena osapuolena olevan valtion verotusoikeuden piiriin tulevan tulon määrää.² Mikäli symmetria ei toteudu, tuloksena on joko vajaaverotusta tai kansainvälistä kahdenkertaista verotusta³.

Yksi kansainvälisen vero-oikeuden vaikeimpia osa-alueita on varsinaisen verotusoikeuden jakamisen ohella kussakin valtiossa verotettavaksi saatettavan tulon määrittelyminen keskenään etuyhteyssuhteessa⁴ olevien yritysten välisissä rajat ylittävissä liiketoimissa.

¹ Ks. Helminen 2009, s. 1.

² Ks. Avi-Yonah 1996, s. 1.

³ Kansainvälisellä taloudellisella kahdenkertaisella verotuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa useampi kuin yksi valtio verottaa samaa tuloja tai samoja varoja kahden tai useamman eri valtiossa asuvan verovelvollisen käsissä, kun taas kansainvälinen juridinen kahdenkertainen verotus viittaa tilanteeseen, jossa useampi kuin yksi valtio verottaa samalta ajanjaksolta samaa verovelvollista samasta tulosta tai samoista varoista. Ks. esim. Helminen 2009, s. 49.

Markkinaehtoperiaatteen tulevaisuuden käsittelyn kannalta erityisesti rajat ylittäviin etuyhteyssiiketoimiin liittyvän kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen estäminen on avainasemassa, kuten myöhemmin tässä tutkielmassa (esimerkiksi alaluvussa 3.3.3 ”Kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhka”) esitetään.

⁴ Etuyhteyssuhteessa olevilla yrityksillä (*associated enterprises*) tarkoitetaan OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklan 1 kohdassa kuvattua tilannetta, jossa (i) liiketoimen osapuoli osallistuu välittömästi tai välillisesti toisen osapuolen johtoon tai valvontaan tahi omistaa osan sen pääomasta; taikka (ii) samat henkilöt välittömästi tai välillisesti osallistuvat sekä sopimusvaltiossa olevan yrityksen että toisessa sopimusvaltiossa olevan yrityksen johtoon tai valvontaan tahi omistavat osan niiden pääomasta. YK:n malliverosopimus sisältää täysin identtisen artiklan 9 ja EU:n arbitraatiosopimuksen artikla 4 on myös sisällöltään vastaava.

Identtisistä malliverosopimusartikloista huolimatta etuyhteysosapuolten määrittely eroaa eri maiden kansallisissa lainsäädännöissä paikoin huomattavastikin, mahdollistaen markkinaehtoperiaatteen ja siten myös (jatkuu)

Kyseessä ei merkitykseltään vähäinen ongelma: kuten aihealuetta koskevissa kirjoituksissa usein todetaan, muodostavat kansainvälisten konsernien sisäiset transaktiot⁵ arviolta 60 prosenttia maailmankaupan kokonaisarvosta.⁶

Ongelman ratkaisemiseen eli rajat ylittäviä etuyhteysliiketoimia koskevan verotusoikeuden jakamiseen ja verotusoikeuden alaisen tulon määrittelyyn transaktion osapuolten kotivaltioiden kesken on yleisellä tasolla kaksi vaihtoehtoista lähestymistapaa: erillisyyhtiöperiaatteeseen perustuva markkinaehtoperiaate sekä yhteisverotuksen taustajatusta toteuttava globaalinen tulon kaavamainen jakaminen tiettyihin jakoavaimiin perustuen. Toistaiseksi ensisijaisena ratkaisumekanismina kansainvälisessä vero-oikeudessa on ollut erillisyyhtiöperiaate ja sen käytännön soveltaminen markkinaehtoisen siirtohinnoittelun⁷ keinoin, kuten myöhemmin tässä tutkielmassa esitetään.⁸

siirtohinnoittelusääntelyn soveltamisen ulottamisen koskemaan tiettyjä riippumattomien osapuolten välisiä liiketoimia. Lisää tästä tämän tutkielman ulkopuolella rajatusta aiheesta, ks. Dwarkasing 2012.

⁵ Tässä tutkielmassa käytetään termejä ”liiketoimi” ja ”transaktio” toistensa täysin samansisältöisinä ja samamerkityksisinä synonyymeinä.

⁶ Ks. OECD Observer 3.7.2008. Toisaalta myöhemmät taloudellisen yhteistyön järjestön OECD:n esittämät arviot estimoivat tämän tyyppisten etuyhteysransaktioiden osuuden yltävän jopa 70 prosenttiin maailmankaupan kokonaisarvosta, ks. esim. Levac, Michelle: *2010 Updates of OECD Transfer Pricing Guidelines*. Esitys Konserniverokeskuksen siirtohinnoitteluseminaarissa, 1.11.2011.

Viimeaikaisista arvioista korkein on esitetty YK:n kauppaj- ja kehityskonferenssin (*UN Conference on Trade and Development, UNCTAD*) suoria ulkomaisia investointeja koskevia maailmanlaajuisia trendejä käsitelleessä vuoden 2013 raportissa, jossa monikansallisten konsernien hallinnoimien globaalien arvoketjujen (*global value chain, GVC*) arvioitiin muodostavan jopa 80 % maailmankaupan kokonaisarvosta, ks. UNCTAD 2013, s. 135.

Kuitenkin esimerkiksi YK:n siirtohinnoitteluohjeiden esisanoissa etuyhteysliiketoimien osuudeksi maailmankaupan kokonaisarvosta arvioitiin ainoastaan 30 %, ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet. Samansuuntaista alhaista arviota ovat tukeneet myös mm. Yeats 2001, Irarrazabal et. al. 2009 ja Egger & Seidel 2013.

Lisää etuyhteysransaktioiden todellisen kokonaisarvon arvioinnin vaikeudesta ja siihen vaikuttavista epävarmuustekijöistä, ks. Lanz & Miroudot 2011.

⁷ Siirtohinnoittelulla tarkoitetaan verotuksessa toisiinsa etuyhteydessä olevien osapuolten välisten liiketoimien hinnoittelua, ks. esim. Jaakkola et. al. 2012, s. 21. Huomionarvoista on, että samaa termiä hyödynnetään verotuksen lisäksi myös esimerkiksi sisäisen laskentatoimen piirissä kuvaamaan ylipäättään konsernin tai jopa (*jatkuu*)

Siirtohinnoittelun ympärillä käytävä keskustelu, varsinkin julkinen sellainen, on kuitenkin sekä Suomessa että maailmalla viime vuosina enenevässä määrin keskittynyt toisaalta siirtohinnoittelun väärinkäytön mahdollistamaan suoranaiseen veronkiertoon konsernien globaalien tulon maakohtaiseen jakautumiseen liittyen ja toisaalta veroviranomaisten toimien oikeellisuuteen ja perusteltavuuteen rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien markkinaehtoisuutta arvioitaessa.⁹

Kritiikin jatkona onkin sekä virallisissa yhteyksissä että alan asiantuntijakirjallisuudessa heitetty yhä useammin ilmoille kysymys markkinaehtoperiaatteen ensisijaisen aseman oikeutuksesta ja siten sen tulevaisuudesta kansainvälisen vero-oikeuden piirissä. Ratkaisuna markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyviin haasteisiin on esitetty paitsi sitä koskevien kansainvälisten ja kansallisten säännösten sekä ohjeiden kehittämistä, myös rajat ylittäviin etuyhteystransaktioihin liittyvän verotettavan tulon määrittelyyn käytettävän mekanismin vaihtamista kokonaan toisena vaihtoehtona toimivaan yhteisverotukseen perustuvaan globaalien tulon jakokaavaan.

1.2 Työn tarkoitus, keskeinen tutkimuskysymys ja tarkasteluun tehdyt rajaukset

Tämän tutkimuksen kohteena on sen otsikon mukaisesti markkinaehtoperiaatteen tulevaisuuden arviointi. Kantavana tutkimusteemana on selvittää, miten markkinaehtoperiaatteesta tuli viime vuosisadan aikana keskeinen osa kansainvälisen vero-oikeuden oppeja, mitä keskeisiä haasteita liittyy sen käytännön soveltamiseen ja millaisia vaihtoehtoisia malleja on olemassa verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa.

yksittäisen yhtiön eri osien välillä kustannuslaskennan toteuttamiseksi tai muiden liikkeenjohdollisten tavoitteiden saavuttamiseksi suoritettua hinnoittelua. Ks. esim. yrityksen sisäisestä hinnoittelusta johdon motivointi- ja tehokkuusarvioinnin keinona Laitinen 2007, s. 194-202.

⁸ Ks. tämän tutkielman luku 3 ("Markkinaehtoperiaate").

⁹ Ks. esim. NYT 3.12.2012, ST 30.12.2012, KL 10.1.2014, HS 15.2.2013, HS 16.1.2014 ja HS 8.3.2014.

Edellä mainittujen selvitysten pohjalta pyritään arvioimaan tulevaisuuden mahdollisia kehityssuuntia: säilyttääkö markkinaehtoperiaate nykyisen ensisijaisen asemansa myös tulevaisuudessa vai tarjoaako yhteisverotuksen periaatteisiin perustuva globaalien tulon jakokaava aidosti varteenotettavan vaihtoehdon verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa.

Tutkielman kannalta keskeinen tutkimuskysymys voidaan siis ylläesitetty tiivistäen muotoilla seuraavasti:

Säilyykö markkinaehtoperiaate myös tulevaisuudessa ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa?

Johtuen toisaalta tutkielman suhteellisesta suppeudesta ja toisaalta tarpeesta varmistaa yllä esitetyn tutkimuskysymyksen riittävän syvälinen käsittely, tutkielmassa esitetyn tarkastelun pääpaino on näissä kahdessa vaihtoehtoisessa menetelmässä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa. Niiden taustalla vaikuttavia vaihtoehtoisia mekanismeja valtioiden väliseen verotusoikeuden jakamiseen, erillisyyhtiöperiaatetta ja yhteisverotusta, ei tarkoituksenmukaista taustoittamista lukuun ottamatta ole tämän tutkielman puitteissa tarkoitus tarkemmin käsitellä. Huomio keskittyy myös ennen kaikkea etuyhteysosapuolina toimiviin juridisiin yhtiöihin ja siten esimerkiksi kiinteisiin toimipaikkoihin mahdollisesti liittyvät erityiskysymykset on rajattu käsittelyn ulkopuolelle.

Tutkielman tarkoituksena on käsitellä valittua aihealuetta nimenomaisesti yleisen kansainvälisen tulovero-oikeuden näkökulmasta ja liittyen erityisesti etuyhteysosapuolten välisiin rajat ylittäviin transaktioihin. Siten puhtaasti yksittäisen valtion sisällä tapahtuvat liiketoimet sekä itsenäisten osapuolten välisiin rajat ylittäviin liiketoimiin mahdollisesti liittyvä verotusoikeuden jaon tai verotettavan tulon määrittelyn sinällään mielenkiintoinen problematiikka on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Tarkastelua ei edellä mainitusta syystä ole myöskään mielekäästä tehdä tietyn yksittäisen valtion näkökulmasta vaan pyrkimyksenä on tarkastella ongelman ydintä, tarvetta kansainvälisesti tunnustettuun ja käytännössä toimivaan menetelmään verotettavan tulon määrittelemiseksi rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa. Siten eri menetelmien kansalliseen soveltamiseen ja lainsäädäntöön

liittyvät seikat on rajattu käsittelyn ulkopuolelle muutoin kuin yleisellä tasolla on tarpeellista eri vaihtoehtojen nykytilan sekä niihin liittyvien haasteiden havainnollistamiseksi.¹⁰

1.3 Tutkimusote ja käytetyt menetelmät

Työn tarkoitus, keskeinen tutkimuskysymys sekä valittu näkökulma huomioon ottaen tutkielman keskeiseksi tutkimusotteeksi valikoitui soveltavan oikeussosiologin piiriin kuuluva oikeuspoliittinen lähestymistapa, jota täydennetään tarvittavin osin oikeusdogmaattisella, oikeusvertailevalla sekä oikeushistoriallisella analyysillä. Keskeisenä metodina käytetään kvalitatiivisista menetelmistä induktion eli aineistolähtöisen päättelyn hengessä kirjallisen aineiston analyysiä.

Tutkimusotteen valinta perustui toisaalta aihealueen johdannossa tarkemmin kuvattuun yhteiskunnalliseen merkitykseen, toisaalta tutkielman tulevaisuuden kehitystä arvioimaan pyrkivään tarkoitukseen. Oikeuspoliittinen tutkimus on luonteeltaan tutkimuksen sekä sen tulosten yhteiskunnallista relevanssia korostavaa: sillä on käyttötarkoituksestaan ja -kohteestaan riippuen pyrkimys tai jopa kyky vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, lainvalmisteluun, suunnitteluun ja linjausten muotoiluun sekä, joko suoraan tai epäsuorasti, myös vallitseviin käytäntöihin.

Samalla oikeuspoliittinen tutkimus vaatii kuitenkin soveltavan luonteensa vuoksi taustalleen vankkaa perustutkimusta¹¹, jonka lisäksi rajat ylittäviin etuyhteystransaktioihin liittyvän verotettavan tulon määrittelyn haastava peruslähtökohta, vähintään kahden itsenäisen valtion välinen kilpailu verotuloista sekä siihen yhteisiä pelisääntöjä luomaan pyrkivien kansainvälisten järjestöjen enemmän tai vähemmän päällekkäinen toiminta, perustelevat oikeusdogmatiikan, oikeusvertailun sekä oikeushistorian mukaisten täydentävien

¹⁰ Mahdolliset tutkielmassa esitetyt maakohtaiset esimerkit on täten tarkoitettu pääasiassa ainoastaan havainnollistamaan asian käsittelyä. Täten erityisesti Suomea käytetään esimerkkinä tilanteissa, joissa näin arvioidaan parannettavan tutkielman luottavuutta sen ensisijaisen yleisön, suomalaisen akateemisen yhteisön, keskuudessa. Tätä ei kuitenkaan tule tulkita indikaatioksi maakohtaisesta erityisnäkökulmasta.

¹¹ Ks. esim. Ervasti 2011, s. 86. Samansuuntaisia näkemyksiä myös Anttila & Törnudd 1973 sekä Laitinen 1999, s. 796–797.

tutkimusotteiden ja -analyysien käyttöä mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan luomisessa.

1.4 Lähdeaineisto

Kansainvälisestä vero-oikeudesta, verotusoikeuden jakamisesta verosopimusten keinoin sekä markkinaehtoisen siirtohinnoittelun käytännön toteuttamisesta on olemassa runsain määrin aiemmin julkaistua sekä suomen- että vieraskielistä tutkimus- ja muuta kirjallisuutta.

Kyseisten kirjoitusten tarkastelunäkökulma on kuitenkin, muutamia tässä tutkielmassa myöhemmin esitettäviä lähteitä lukuun ottamatta, keskittynyt yleensä pääasiassa joko olemassa olevien kansainvälisten sopimusten lainopilliseen analysointiin, niiden vertailuun keskenään tai mahdolliseen ristiriitaisuuteen kansallisen lainsäädännön kanssa. Toisaalta esimerkiksi markkinaehtoperiaatetta koskevien kirjoitusten pääpaino on kansainvälisen ja kansallisen siirtohinnoittelusääntelyn välisen suhteen tutkimisen lisäksi keskittynyt useimmiten yksittäisten tilanteiden ja ongelmakohtien analysointiin. Suurempaan kokonaiskuvaan keskittyvää pohdintaa markkinaehtoperiaatteen tulevaisuudesta etuyhteystransaktioihin liittyvän verotettavan tulon ensisijaisena määrittelymenetelmänä, ottaen huomioon nykytilaan johtaneen tapahtumakulun, vaihtoehtoiset mallit sekä useat käynnissä olevat kansainväliset kehityshankkeet, ei kuitenkaan eri vaihtoehtojen erillistarkastelua lukuun ottamatta ole viime aikoina juurikaan esitetty.

Tutkimuskysymyksen käsittely perustuu kirjalliseen aineistoon, joka koostuu aihepiiriä käsittelevästä kotimaisesta ja kansainvälisestä asiantuntijakirjallisuudesta, kansainvälisistä sopimuksista ja ohjeista sekä suunniteltuja tulevaisuuden toimenpiteitä ja ehdotettuja muutoksia kuvaavista raporteista. Tutkielman laatimisessa käytettyyn aineistoon ei tarkoituksenmukaisuuden vuoksi ole sisällytetty maakohtaisten käytäntöjen takana olevaa lainsäädäntöä muilta kuin kokonaiskuvan sekä mahdollisesti havainnollisuuden lisäämiseksi esitettyjen esimerkkien vaatimilta osin. Lähdeaineisto ei myöskään tutkielman kysymyksenasettelu huomioiden sisällä lähtökohtaisesti aihepiiriin liittyviä kansallisia tai kansainvälisiä oikeustapauksia.

1.5 Tutkielman rakenne

Jotta toteutettu tutkimus toteuttaisi sille asetetut tavoitteet ja vastaisi yllä esitettyyn tutkimuskysymykseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, on tämän tutkielman rakenne ja asioiden käsittelyjärjestys pyritty järjestämään tarkoituksenmukaisuutta ja johdonmukaisuutta tukevaksi. Tutkielma koostuu täten johdannon ja niin sanottujen lisäosien (lyhenteet, lähteet) lisäksi kolmesta varsinaisesta sisältöluvusta sekä lopuksi esitettävästä, yhteenvedon, johtopäätökset sekä potentiaaliset jatkotutkimusaiheet esittelevästä päätösluvusta.

Rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyvän verotusoikeuden jakamisen ja verotettavan tulon määrittelyn taustoihin, keskeisiin haasteisiin sekä vaihtoehtoisin ratkaisumalleihin yleistasolla keskittyvän ensimmäisen sisältöluvun (luku 2) jälkeiset kaksi seuraavaa sisältölukua (luvut 3 ja 4) puolestaan esittelevät nämä vaihtoehtoiset mallit, nykyisellään kansainvälisesti hallitsevassa asemassa olevan, erillisyyhtiöperiaatetta seuraavan ja siirtohinnoittelun avulla toteuttavan markkinaehtoperiaatteen sekä yhteisverotuksen periaatteita toteuttavan globaalien tulon jakokaavan. Molempien mallien osalta käydään läpi niiden historia, nykytila, käytännön soveltamiseen liittyvät keskeiset haasteet sekä niihin liittyvät viimeaikaiset kansainväliset kehityshankkeet.

Ennen lähdeluetteloä esitetään vielä aiempien kappaleiden pohjustamana ja tutkimuskysymyksen kanssa linjassa tutkimuksen yhteenvedo sekä tärkeimmät johtopäätökset (luku 5). Tarkastelua ja arviointia tehdään ennen kaikkea peilaten vaihtoehtoisia malleja niiden kohdalla tunnistettuihin käytännön soveltamisen haasteisiin sekä painottaen malleja koskevien kansainvälisten kehityshankkeiden mahdollista vaikutusta vallitsevaan asetelmaan ja mallien väliseen ensisijaisuushierarkiaan. Luvussa nostetaan lisäksi esiin potentiaalisia jatkotutkimusaiheita, joilla rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyvän verotusoikeuden jakamiseen sekä verotettavan tulon määrittelyyn liittyvää tietoa ja ymmärtämystä voitaisiin lisätä ja syventää entisestään.

2 Verotusoikeuden jakaminen ja verotettavan tulon määrittely rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa

2.1 Tausta

Yritysten kansainvälistyminen on ollut yksi näkyvimmistä yhteiskunnallisista trendeistä jo 1970-luvulta lähtien ja tuonut mukanaan myös vero-oikeuden piiriin vaikeasti hallittavan kansainvälisen osa-alueen, joka on kehittynyt vuosien saatossa enimmäkseen kansallisten systeemien pohjalta ja siten melko irrallaan muusta kansainvälisestä oikeudesta.¹² Kansainvälisen vero-oikeuden keskeisimpiä kysymyksiä on verotusoikeuden jakaminen ja verotettavan tulon määrittely rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa, johon liittyvät erityisongelmat ovat pitkälti seurausta siitä seikasta, että yhden taloudellisen kokonaisuuden muodostava yritys asettuu useiden verotusoikeutta itsenäisesti käyttävien valtioiden alueelle.¹³

Syy rajat ylittävien etuyhteysransaktioiden sekä niihin liittyvän verotuksellisen problematiikan viime vuosikymmeninä kasvaneeseen tarkeyteen on juuri kansainvälistyminen ja sen entisestään kiihtynyt tahti: yritykset pyrkivät yhä aikaisemmassa vaiheessa laajentamaan toimintaansa kotimaan rajojen ulkopuolelle, joko asteittain tai vaihtoehtoisesti jo syntyessään lähtökohtaisesti kansainvälisillä markkinoilla toimimiseen tähdäten (niin sanotut *born global* -yhtiöt¹⁴). Kannustimia yritystoiminnan laajentamiseen yli maantieteellisten rajojen on luonnollisesti lukemattomia, mutta yleisimpien joukossa ovat muun muassa kilpailuaseman parantaminen, raaka-aineiden saannin varmistaminen ja voiton maksimoiminen, joka perinteisellä lähestymistavalla pyritään varmistamaan toteuttamalla tuotanto alhaisen kustannustason maissa ja myymällä näin aikaansaadut

¹² Ks. Niskakangas 1983, s. 1.

¹³ Ks. Niskakangas 1983, s. 178.

¹⁴ Ks. esim. Chetty & Campbell-Hunt 2004, jossa kattava yleisesitys yritysten vaihtelevasta suhtautumisesta kansainvälistymiseen.

tuotteet mahdollisimman korkean hinnan tarjoavilla markkinoilla. Voiton maksimointikeinoihin kuuluu usein myös kiinteästi toimintaan liittyvien kustannusten, mukaan lukien verokulu, minimointi.¹⁵ Siten yksi kansainvälisesti toimivien yritysten osalta huomioon tulevista tärkeistä seikoista on, minkä valtioiden verotusoikeuden piiriin rajat ylittäviin sisäisiin liiketoimiin liittyvä tulo kuuluu ja missä suhteessa.¹⁶

Kansainvälisen vero-oikeuden lähestymistapa verotusoikeuden jakamiseen kahden itsenäisen valtion välillä lähtee verotuksen alueellisen ulottuvuuden ratkaisemisesta, toisin sanoen kysymyksestä milloin tulolla tai sen saajalla taikka varallisuudella tai sen omistajalla on sellainen liittymä, taloudellinen tai henkilöllinen, tiettyyn valtioon, että tuloa tai varallisuutta voidaan verottaa kyseisessä valtiossa. Alueellisen ulottuvuuden ratkaisuprosessi perustuu yleensä yhteen kolmesta pääperiaatteesta: (i) kansalaisuus-; (ii) asuinvaltio-; ja (iii) lähdevaltioperiaate. Useimmissa maailman valtioista korostetaan pääasiassa asuinvaltioperiaatetta sekä tietyissä määritellyissä tilanteissa ja / tai tiettyjen tulotyyppien kohdalla lähdevaltioperiaatetta, mutta esimerkiksi Yhdysvalloissa käytössä on poikkeuksellisesti kahden muun periaatteen rinnalla kansalaisuusperiaate, tosin yritysverotuksen piirissä sillä on huomattavasti luonnollisten henkilöiden verotusta rajoitetumpi soveltamisala.¹⁷

Alueellisen ulottuvuuden ratkaiseminen on oleellinen osa rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyvää problematiikkaa, sillä kansainvälistä kahden- tai useampikertaista verotusta syntyy useimmiten tilanteissa, joissa liiketoimeen liitännäiset ja siten mahdollisesti myös verotusoikeuttaan käyttämään pyrkivät valtiot soveltavat useampaa edellä mainittua periaatetta yhtä aikaa tai soveltavat samaa menetelmää mutta

¹⁵ Ks. esim. Abdallah 1989, s. 1-2 ja Mehtonen 2005, s. 159.

¹⁶ Konsernin verokulun minimoinnilla on tämän tutkielman näkökulmasta tarkoituksenmukaista viitata paitsi rajat ylittävään toimintaan kokonaisverorasituksen hallintaan, myös kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen välttämiseen.

¹⁷ Ks. Helminen 2009, s. 45.

eriävin lopputuloksin.¹⁸ Jotta kansainvälisen verotuksen nollasummaperiaate toteutuisi, nousee verotusoikeuden ratkaisemisen ohella keskeiseen asemaan ennen kaikkea verotettavan tulon määrittely ja siihen käytettävän menetelmän yhtäläinen soveltaminen rajat ylittävän liiketoimen osapuolten kotivaltioissa.

2.2 Keskeiset haasteet

Verotusoikeuden jakamiseen ja verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa liittyy veronsaajina toimivien valtioiden kannalta kahdenlaisia haasteita. Ensinnäkin niillä on tarve varmistaa, ettei verotusoikeuden kohteena oleviin liiketoimiin liittyvä ja niiden seurauksena syntyvä tulo jää kokonaan verottamatta, jonka lisäksi veronsaajilla on fiskaalinen tavoite verotulojen julkisen sektorin toiminnan rahoittamisen kannalta riittävän tason varmistamisesta.¹⁹ Samanaikaisesti verovelvollisilla yrityksillä ja konserneilla on toisaalta tarve suojautua kansainväliseltä kahden- tai moninkertaiselta verotukselta ja toisaalta tavoite minimoida toimintaan liittyvä verokulu.

Seuraavassa on lyhyesti käsitelty näitä keskeisiä haasteita liittyen verotusoikeuden jakamiseen ja verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa. Osio toimii pohjustuksena myöhemmin käsiteltäville vaihtoehtoisille lähestymistavoille problematiikan ratkaisemiseksi.

2.2.1 Veropohjan suojeleminen ja valtioiden välinen verokilpailu

Veropohjan suojeleminen

Veropohjan suojeleminen koskevat toimenpiteet pyrkivät estämään eri säännösten välisten kuitujen ja aukkojen syntymisen, jotka mahdollistavat kansainvälisiin toimintoihin kohdistuvan verorasituksen poistamisen tai merkittävän vähentämisen tavalla, joka ei ole

¹⁸ Mahdollista on lisäksi ns. kaksoisasumiskonflikti eli useamman valtion käsitys itsestään tulon lähdevaltiona sekä ns. kvalifikaatiokonflikti, jossa valtiot katsovat kyseessä olevan eri tulotyyppin. Näitä konfliktilajeja ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista käsitellä laajemmin tässä yhteydessä. Lisää aiheesta, ks. esim. esim. Niskakangas 1983 s. 72-74 ja Helminen 2009, s. 51-52.

¹⁹ Lisää fiskaalisesta tavoitteesta, ks. esim. Niskakangas 2011, s. 24

linjassa kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten standardien tarkoituksen kanssa.²⁰ Tavoitteiden saavuttamisessa on tärkeässä roolissa on muiden keinojen ohella rajat ylittäviin liiketoimiin liittyvä sääntely ja siten viime kädessä riittävän verotusoikeuden varmistaminen.²¹

Monikansallisten konsernien toteuttaman aggressiivisen verosuunnittelun ja veronkierron on arvioitu maksavan vuosittain jopa 3,1 biljoonaa dollaria menetettyinä verotuloina²², tosin tarkkojen lukujen esittäminen on erittäin vaikeaa johtuen laskentaan liittyvistä merkittävistä epävarmuustekijöistä. Samasta syystä johtuen esimerkiksi taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD (*The Organisation for Economic Co-operation and Development*) ei veropohjien suojelutarpeeseen keskittyneessä ja myöhemmin tässä alaluvussa tarkemmin esiteltävää BEPS-hanketta alustaneessa raportissaan halunnut ottaa kantaa menetettyjen verotulojen määrään vaan tyytyi aiheen tärkeyden sanalliseen perusteluun.²³

Kansallisten veropohjien murenemisen estämiseksi sekä hyväksyttävän verosuunnittelun ja kielletyn veronkierron välisen rajanvedon tarkemmaksi määrittämiseksi on käynnistetty viime aikoina useita kansainvälisten järjestöjen edistämiä hankkeita. Varsinkin johtavien talousmahtien yhteenliittymä G20 on ollut viime vuosina aktiivinen veropohjan suojelun puolestapuhuja.²⁴ Vuoden 2012 Mexican huippukokouksen yhteydessä julkistetun

²⁰ Ks. OECD 2013a, s. 5.

²¹ Lisää veropaon estämiskeinoista, ks. esim. Helminen 2009, s. 68–73.

²² Ks. TJN 2011. Vertailun vuoksi esimerkiksi EU:n piirissä esitetyt arviot vuosittaisista verotulojen menetyksistä veronkierron ja -petosten seurauksena ovat olleet 1 biljoonan euron luokkaa, ks. [http://ec.europa.eu / Taxation and Customs Union / Taxation / Fight against tax fraud and tax evasion / A huge problem](http://ec.europa.eu/Taxation%20and%20Customs%20Union/Taxation/Fight%20against%20tax%20fraud%20and%20tax%20evasion/A%20huge%20problem), luettu 30.4.2014.

²³ Ks. OECD 2013a, s. 15: -- *[W]ith the data currently available, it is difficult to reach solid conclusions about how much BEPS actually occurs. Most of the writing on the topic is inconclusive, although there is abundant circumstantial evidence that BEPS behaviours are widespread.-- While the scale of revenue losses through BEPS may not be extremely large in relation to tax revenues as a whole, the issue is still relevant in monetary terms and may also be of wider relevance because of its effects on the perceived integrity of the tax system.*

²⁴ Ks. G20 2009, G20 2010a, G20 2010b ja G20 2011.

julkilausuman²⁵ keskiöön otettiin myös keinotekoisen veronvälttelyn ja suoranaisten veronkierron estäminen.

Syyskuussa 2013 järjestetyssä Pietarin kokoontumisessa kansainvälisen verotuksen sääntelyn kehittämistä koskeva tavoite tiivistettiin seuraavasti:

*Profits should be taxed where economic activities deriving the profits are performed and where value is created.*²⁶

G20-maiden tiedonannot ja julkilausumat ovat toimineet liikkeellepaneivina ja kirittävinä tekijöinä Euroopan unionin (EU) ja OECD:n piirissä viime aikoina käynnistetyille, juuri veropohjien suojelua ja kansainvälisen verotuksen sääntelyä tehostamaan pyrkiville hankkeille, joista alla esitetään lyhyet yhteenvedot.

Seuraten G20-ryhmän epävirallista mandaattia, OECD käynnisti vuoden 2013 alussa BEPS (*Base Erosion and Profit Shifting*) -nimellä kulkevan hankkeen, jonka keskeisenä tavoitteena on edistää kansallisten veropohjien suojelua ja sopimattomaksi katsotun veronvälttelyn estämistä tukevia toimenpiteitä. Ensimmäisen askel hankkeessa oli helmikuussa 2013 julkaistu raportti²⁷, jonka tavoitteena oli esitellä objektiivisesti ja kokonaisvaltaisesti aihepiiriä sekä siihen liittyviä keskeisiä kysymyksiä ja jo olemassa olevaa tutkimustietoa²⁸. Raportti toimi myös alustuksena varsinaisen toimenpidesuunnitelman²⁹ laatimiselle, joka julkaistiin heinäkuussa 2013.

BEPS-toimenpidesuunnitelma sisältää 15 toimenpidettä, joiden avulla on tarkoitus tukea hankkeen tavoitteiden toteutumista, keskittyen kolmeen päätavoitteeseen: (i) uusien

²⁵ Ks. G20 2012.

²⁶ Ks. G20 2013b. Sama tavoite toistettiin myös muunmuassa helmikuussa 2014 Sydneyssä pidetyn valtiovarainministerien ja keskuspankkien johdon välisen tapaamisen julkilausumassa, ks. G20 2014.

²⁷ Ks. OECD 2013a.

²⁸ Ks. erityisesti aggressiivisen verosuunnitteluun liittyen OECD 2011a, OECD 2011c ja OECD 2012a.

²⁹ Ks. OECD 2013e.

kansainvälisten standardien kehittäminen yhtenäistämään kansainvälisen tason yritysverotusta; (ii) verotuksen ja siihen liittyvän substanssin välisen suhteen uudelleenarviointi, jotta vaihtuvien liiketoimintamallien ja teknologisten kehitysaskelien myötä mahdollisesti jälkeenjääneiden kansainvälisten standardien tarkoitetut vaikutukset ja hyödyt saadaan palautettua; ja (iii) läpinäkyvyyden, oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden lisääminen yritysten kannalta katsottuna. Toimenpiteiden suunniteltu toteutusaikataulu ylittää syyskuusta 2014 joulukuulle 2015. Markkinaehtoperiaatteen kannalta tärkeimpiä toimenpiteitä sekä niihin liittyen toistaiseksi julkaistuja keskusteluluonnoksia ja muita dokumentteja käsitellään tarkemmin tämän tutkielman luvussa 3 ("Markkinaehtoperiaate").

BEPS-hankkeelle ja sitä ohjaavalle toimenpidesuunnitelmalle on jo ehditty osoittaa kiitosta ja tukea G20 ja G8 -ryhmien osalta.³⁰ Toisaalta samaan aikaan esimerkiksi hallinnollisen vaivan lisääntymisestä huolestuneita puheenvuoroja on esitetty yritysten edustajien ja asiantuntijoiden taholta.³¹ Tällä hetkellä hanke näyttää kuitenkin vahvojen tukijoidensa avulla etenevän ja tulee mitä luultavimmin muodostamaan merkittävän käännekohdan verotukseen liittyvän kansainvälisen yhteistyön saralla.³² Varsinkin sopimattomaksi katsotun veronvälttelyn sekä suoranaisten veronkierron vastaista työtä tukee aiemmin, jo vuonna 2008, perustettu aggressiivisen verosuunnittelun ohjausryhmä ja sen käytössä oleva suljettu sähköinen hakemisto, joka on tarkoitettu tehostamaan kansallisten veroviranomaisten välistä tietojenvaihtoa.³³

³⁰ Ks. G20 2013a ja G8 2013.

³¹ Erityisesti siirtohinnoittelun dokumentaatio- ja raportointivelvollisuuksien laajentamiseen liittyen kritiikkiä on esitetty mm. OECD:n yritys- ja toimialakomitean BIAC:in (*The Business and Industry Advisory Committee*) toimesta, ks. BIAC 2014.

³² Ks. OECD 2013d, s. 25.

³³ Ks. OECD Aggressive Tax Planning Directory, <http://www.oecd.org> / Centre for Tax Policy and Administration / Aggressive tax planning / OECD Aggressive Tax Planning Directory, luettu 15.4.2014.

Yhtä aikaa G20-ryhmän julkilausumien valmistelun kanssa³⁴ valmisteltu ja maaliskuussa 2012 virallisesti aloitettu³⁵ EU:n oma veropohjan suojeluun tähtäävä projekti eteni kesäkuussa julkaistun ensimmäisen, jo olemassa olevien keinojen parempaa hyödyntämistä sekä yhteistyön ja mahdollisesti lainsäädännön lisäämistarpeita kartoittaneen tiedonannon³⁶ kautta joulukuussa julkaistuun varsinaisen toimenpidesuunnitelman sisältäneeseen tiedonantoon³⁷, jonka lyhyen aikavälin tavoitteet keskittyivät veronkierron estämiseen sekä läpinäkyvyyden, tietojenvaihdon ja yhteistyön lisäämiseen. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä EU pyrkii suunnitelman mukaan puolestaan muun muassa automatisoimaan tietojenvaihtoa, kehittämään verotukseen liittyvää ohjeistusta ja sanktiojärjestelmiä, parantamaan verotukseen liittyvää tietoisuutta sekä lisäämään viranomaisten välistä yhteistyötä esimerkiksi yhteisten verotarkastusten muodossa. Samassa yhteydessä julkaistiin myös Euroopan komission suositukset liittyen aggressiivisen verosuunnittelun käsittelyyn³⁸ sekä kolmansien maiden verotusmenettelyjen asianmukaiseen järjestämiseen³⁹.

Edellä mainittujen hankkeiden lisäksi monissa kansallisissa päätöksentekoeleimissä on viime aikoina pohdittu veropohjan suojeluun liittyviä näkökulmia sekä aloitettu aggressiivisesta verosuunnittelusta seuraavien haitallisten vaikutusten hallintaan tähtääviä projekteja, suurelta osin juuri kansainvälisten hankkeiden kannustamana. Ne on kuitenkin tutkielman suppeuden vuoksi ja siten tehtyjen rajausten suhteen johdonmukaisuutta noudattaen rajattu tässä esitetyn käsittelyn ulkopuolelle.⁴⁰

³⁴ EU on G20-ryhmän jäsen sekä koko unionin että tiettyjen yksittäisten jäsenmaiden tasolla, ks. <https://www.g20.org / About G20 / G20 Members>, luettu 25.4.2014.

³⁵ Ks. EUCO 2012.

³⁶ Ks. EC 2012a.

³⁷ Ks. EC 2012d.

³⁸ Ks. EC 2012b.

³⁹ Ks. EC 2012c.

⁴⁰ Esimerkkeinä kansallisista projekteista voidaan mainita Saksan (ks. Bundestag 2013) ja Suomen (ks. Verohallinnon Kansainvälisen verotuksen riski-ilmiot -hanke, [http://www.vero.fi / Tietoa Verohallinnosta / \(jatkuu\)](http://www.vero.fi / Tietoa Verohallinnosta / (jatkuu)))

Valtioiden välinen verokilpailu

Siinä missä kansainvälisesti toimivat yritykset ja konsernit pyrkivät kokonaisverokulunsa minimointiin, kasvava joukko maailman valtioita on ilmoittautunut mukaan kansainväliseen verokilpailuun, tavoitteenaan kotiuttaa yhä suurempi osa tuosta globaalista yritys- ja yhteisötulosta oman verotusoikeutensa vaikutuspiiriin, pyrkien tätä kautta veropohjan koon ja verokertymän kasvattamiseen.

Perinteiset verokilpailun muodot liittyvät joko aineelliseen verokilpailuun, jossa tarjotaan ulkomaisille toimijoille veroetuja tai verovalvontakilpailuun, jossa hyöty syntyy puutteellisen verovalvonnan kautta.⁴¹ Lisäksi viimeaikoina on yleistynyt yritystoiminnan tukemiseen ja kansallisen verojärjestelmän kansainvälisen kilpailukyvyyn ylläpitoon tähtäävä yleinen kilpailu yhteisöveroasteilla.⁴² Ylipäätään eri valtioissa sovellettavat perustasoiset yhteisöverokannat ovat viime vuosikymmeninä olleet muutamia poikkeuksia⁴³ lukuun ottamatta laskemaan päin. Tämän seurauksena vuonna 2013 tosiasiallinen yhteisöveroaste OECD:n jäsenmaiden keskuudessa oli keskimäärin 25,5 prosenttia kun se vielä vuonna 2000 oli 32,6 prosenttia ja vuonna 1990 41 prosenttia.⁴⁴

Tiedotteet / Yritys- ja yhteisöasiakkaat / Kansainväliset veroilmiöt Verohallinnon valvonnan kohteena, luettu 30.3.2014) käynnistämät hankkeet.

⁴¹ Ks. Helminen 2009, s. 67.

⁴² Esimerkiksi Iso-Britannia, Norja, Slovenia, Suomi, Ruotsi ja Tanska ovat joko viime vuosina laskeneet tai aikovat tulevina vuosina laskea yhteisöverokantaansa, ks. <http://basic.comtaxonline.com / Database / Corporate tax rates / Effective tax rates overview & Future corporate tax rates>, luettu 16.3.2014

⁴³ Yleisestä trendistä poiketen Albania, Kypros, Ranska ja Kreikka ovat korottaneet yhteisöverokantojaan vuosina 2012-2014, ks. <http://basic.comtaxonline.com / Database / Corporate tax rates / Effective tax rates overview>, luettu 16.3.2014.

⁴⁴ Ks. OECD Tax Database, <http://www.oecd.org/tax/tax-policy/tax-database.htm>, luettu 16.3.2014. Verokantojen laskusta huolimatta yhteisöverokertymän keskimääräinen osuus BKT:stä on saman lähteen mukaan laskenut EU:n 27 jäsenmään joukossa vuosina 2000-2011 ainoastaan 0,6 prosenttiyksikköä.

Verokilpailuun liittyy mahdollisesta valtiokohtaisen verokertymän kasvusta huolimatta aina haitallisia elementtejä, sillä esimerkiksi tietyn valtion säätämät erityisen edulliset säännökset tai valvonnan puute aiheuttavat nollasummapelin hengessä vastaavassa määrin muissa valtioissa veropohjan murenemistä ja siten verotulojen menetyksiä.⁴⁵ Toisaalta usein vähemmälle huomiolle jäävä uudempi verokilpailun muoto, veronsaajien tai kansallisten veroviranomaisten kansainvälisen käytännön vastaisesti joko lähdevaltio- tai asuinvaltioperiaatetta poikkeavalla tavalla korostaen tehdyt tulkinnat verotusoikeuden jakamisesta rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien kohdalla, voi johtaa puolestaan veronmaksajan kannalta vahingolliseen kansainväliseen kahdenkertaiseen verotukseen.⁴⁶

Valtioiden välinen haitallinen verokilpailu on veropohjan suojelun ohella yksi tärkeimmistä OECD:n BEPS-hankkeen mukaisten toimenpiteiden kohdealueista. Myös EU on ollut aktiivinen haitallisen verokilpailun vähentämisen suhteen, johon liittyen jo vuonna 1997 ensimmäisen kerran julkaistuja yhteisöverotusta koskevia käytänneohjeita on viime vuosina täydennetty hyvää verotustapaa⁴⁷ ja valtionapua⁴⁸ koskevilla huomioilla.

2.2.2 Kansainväliseltä kahdenkertaiselta verotukselta suojautuminen ja verosuunnittelu

Kansainväliseltä kahdenkertaiselta verotukselta suojautuminen

Veronmaksajina toimivilla yrityksillä on veronmaksuvelvollisuuksiensa täyttämisen ohella tarve suojata itsensä mahdolliselta kansainväliseltä kahdenkertaiselta verotukselta, sillä se muodostaa ylimääräisen rasitteen toiminnalle. Lisäksi se aiheuttaa neutraalisuushäiriöitä ja vääristää kilpailutilannetta pelkästään yhdessä valtiossa toimivien ja monikansallista toimintaa harjoittavien yritysten tai konsernien välillä. Kahdenkertainen verotus ei yleisesti ole myöskään siihen mahdollisesti syyllistyvien valtioiden intressissä, koska se muodostaa

⁴⁵ Ks. esim. OECD 1998.

⁴⁶ Ks. Helminen 2010, s. 10.

⁴⁷ Ks. EC 2009.

⁴⁸ Ks. [http://ec.europa.eu / European Commission Taxation and Customs Union / Taxation / Company Tax / Harmful_tax_practices / Fiscal State Aid](http://ec.europa.eu/European%20Commission%20Taxation%20and%20Customs%20Union/Taxation/Company%20Tax/Harmful_tax_practices/Fiscal%20State%20Aid), luettu 18.4.2014.

tehokkaan esteen yritystoiminnan kansainvälistymiselle. Siksi valtiot pyrkivät kahdenkertaisen verotuksen estämiseen tai ainakin lieventämiseen sekä kansallisen lainsäädännön että kansainvälisten sopimusten avulla.⁴⁹

Monikansallisten konsernien kannalta haitallisin kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen muoto liittyy useimmiten sen taloudelliseen ilmenemistapaan eli tilanteisiin, joissa valtioiden välisessä tulon verotusoikeuden jakamisessa on päällekkäisyyttä ja siten sekä tulon lähdevaltio että sen saajan asuinvaltio pyrkivät verottamaan samaa tuloa eri verovelvollisten käsissä. Kyse on siis valtiokohtaisesti verotettavaksi tulevan tulon määrittelystä aiemmin mainitun nollasummapelin hengessä.

Verosuunnittelu

Kansainvälisessä kilpailussa yrityksiltä edellytetään onnistunutta strategista suunnittelua. Yritysten kansainvälisten toimintojen strategisen suunnittelun yksi merkittävä osa-alue, joskin ei suinkaan ainoa⁵⁰, on kansainvälisiin toimintoihin liittyvä verosuunnittelu, joka pitää sisällään muun muassa sijoittautumismaihin, yritys- ja toimintamuotoihin ja konsernirakenteisiin liittyviä vertailevia analyysejä ja päätöksentekoa eri vaihtoehtojen välillä painottaen verotuksellisia näkökulmia.⁵¹

Verosuunnittelusta puhuttaessa on tärkeää nostaa esille jo aiemmin tässä tutkielmassa mainitut läheiset ja siten usein sekoittumisvaarassa olevat termit. Verosuunnittelulla (*tax planning*) tarkoitetaan laillisin keinoin tapahtuvaa yritystoimintaan liittyvän verokulun minimointia, kun taas veronkierrolla (*tax evasion*) viitataan yleisesti hyväksytyin määritelmän mukaan veronmaksun välttämiseen verovelvollisuuden kuitenkin ollessa voimassa ja rikkoen

⁴⁹ Ks. Niskakangas 1983, s. 3.

⁵⁰ Muita strategisen suunnittelun kannalta merkittäviä osa-alueita ovat mm. kasvutapa, valittu toimiala, liiketoimintamalli, asiakkaisiin liittyvät tekijät sekä toiminnan rahoitus. Ks. Mehtonen 2005, s. 158–159.

⁵¹ Ks. Mehtonen 1997, s. 15 ja 2005, s.35.

verotusta koskevia säännöksiä ja lakeja.⁵² Veron välttely (*tax avoidance*) puolestaan sijaitsee terminologiselta merkitykseltään jossain laillisen verosuunnittelun ja laittoman veronkierron välimaastossa: se on lähtökohtaisesti sallittua toteutuessaan verosuunnittelun keinoin, mutta samalla suuri osa maailman maista pyrkii rajoittamaan puhtaasti verotuksellisiin hyötyihin perustuvaa ja tähtäävää käyttäytymistä.

Tukholman yliopiston arvostettu vero-oikeuden professori Åke Hellner totesi jo vuonna 1972 julkaistun verosuunnittelua koskeneen kirjansa esipuheessa:⁵³

Moraaliselta kannalta täytyy hyväksyä periaate, ettei verovelvollisella ole aiheitta eikä velvollisuuttakaan järjestää liiketoimintaansa tai hallita omaisuuttaan niin, että verotaakka olisi maksimaalinen. Terveeseen taloudelliseen toimintaan kuuluu, että taloudellisia ongelmia ratkaistaessa pyritään myös verovaikutusten minimoimiseen.

Voidaankin ajatella, että verokulun minimointiin laillisin keinoin tähtäävä verosuunnittelu on paitsi taloustieteellisen teorian, myös kansainvälisen vero-oikeuden näkökulmasta hyväksyttävää veron välttelyä, kun taas aggressiivinen ja verovetoinen verosuunnittelu, samoin kuin suoraan laitton veronkierto, kuuluvat kielletyn veron välttelyn piiriin.⁵⁴ Tarkka rajanveto on kuitenkin vaikeaa.⁵⁵

⁵² Ks. Russo (toim.) 2007, s. 49-50: *The taxpayer avoids the payment of tax without avoiding the tax liability, so that he escapes the payment of tax that is unquestionably due according to the law of -- and even breaks the letter of the law.*

⁵³ Ks. Hellner et. al. 1972 (suomennos ks. Voipio 1974, s. 7).

⁵⁴ Ks. Russo (toim.) 2007, s. 49-50

Samaan lopputulokseen on päätyneet myös YK:n asiantuntijakomitea vuonna 2011 omassa verosopimusten neuvotteluohjeiden uudistamista koskevassa mietinnössään. Toisaalta esimerkiksi OECD:n vuonna 1987 julkaisemassa raportissa ”International Tax Avoidance and Evasion: Four Related Studies” (ks. OECD 1987) veron välttely luokitellaan kokonaan kielletyksi toiminnaksi.

⁵⁵ Pohdintaa rajanvedon vaikeudesta, ks. esim. Russo (toim.) 2007, s. 51-61. Lisää laaja-alaista ja monesta näkökulmasta toteutettua pohdintaa verosuunnittelun ja veronkierron välisestä rajanvedosta erityisesti suomalaisessa ja eurooppalaisessa kehityksessä, ks. Knuutinen 2012 ja 2014.

2.3 Vaihtoehtoiset ratkaisumekanismit

Rajat ylittäviin liiketoimiin liittyvän verotusoikeuden jakaminen eri valtioiden välillä on ollut kansainvälisen mielenkiinnon ja keskustelun kohteena jo yli 80 vuoden ajan. 1920-luvun lopulla työnsä aloittanut Kansainliiton verokomitea (*Fiscal Committee of the League of Nations*) oli ensimmäinen kysymykseen vastausta etsinyt kansainvälinen instanssi. Sen vuosina 1932 ja 1933 julkaisemassa, 35 eri maan lainsäädäntöä ja hallinnollisia käytäntöjä analysoineessa selvityksessä⁵⁶ tunnistettiin kolme vaihtoehtoista lähestymistapaa: erillisyyhtiöperiaate (*separate accounting method*), harkintaverotus (*presumptive taxation*) ja yhteisverotus (*formula apportionment method*⁵⁷). Jo tuolloin liiketoimen osapuolten erillistulosten laskentaan ja verotukseen perustuva erillisyyhtiöperiaate oli suurimmassa osassa otoksen maita ensisijainen menetelmä verotusoikeuden jakamiseen, ainoastaan Espanjassa ja Sveitsissä jakokaavaan perustuvaa yhteisverotusmallia pidettiin etusijalla. Kolmatta ja samalla kaikkein poikkeavinta lähestymistapaa, epäsuoraan tuloarvion perustuvaa harkintaverotusta, sovellettiin otoksen piirissä olleissa valtioissa ainoastaan tietyissä erityistapauksissa.⁵⁸

Vaikka myös Carrollin raporttina (*Carroll Report*) tunnetusta Kansainliiton selvityksestä on kulunut jo lähemmäs vuosisata, on vaihtoehtoisia ratkaisumekanismeja rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyvän verotusoikeuden jakamiseen edelleen yleisellä tasolla kaksi: erillisyyhtiöperiaate sekä yhteisverotus.⁵⁹ Harkintaverotus ei sen sijaan ole vuosien varrella saavuttanut laajempaa soveltamisalaa rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien kohdalla.⁶⁰

⁵⁶ Ks. Kansainliitto 1933a.

⁵⁷ Terminologisena huomiona todettakoon, että englanninkielisessä kirjallisuudessa esiintyvillä *formula apportionment* tai *formulary apportionment*-termeillä ei tätä tutkielmaa varten suoritettua kirjallisuuskatsauksen perusteella vaikuta olevan vakiintunutta käännöstä. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen aihetta käsitelleessä keskustelualoitteessa (ks. Hietala & Kari 2005) käytetty yhteisverotus on kuitenkin katsottu kaikkein sopivimmaksi ja siten valittu käytettäväksi tässä tutkielmassa.

⁵⁸ Ks. Hamaekers 2003, s. 90.

⁵⁹ Erillisyyhtiöperiaatteen ja yhteisverotuksen ohella kolmas viimeaikaisessa akateemisessa keskustelussa esiin nostettu vaihtoehto on välillisen verotuksen ja erityisesti arvonlisäverotuksen piiristä tutumpi (*jatkuu*)

Molemmat vaihtoehtoiset lähestymistavat, erillisyyhtiöperiaate ja yhteisverotus, on esitelty lyhyesti alla sekä verotettavan tulon käytännön määrittelyyn käytettävien menetelmien osalta lisäksi myöhemmin laajemmin omissa luvuissaan.

2.3.1 Erillisyyhtiö- ja markkinaehtoperiaate

Erillisyyhtiöperiaatteella tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa monikansallisen konsernin muodostavat juridisesti erilliset yhtiöt laskevat perinteisten kirjanpidon menetelmien avulla kukin oman asuinvaltio- ja lähdevaltioperiaatteiden noudattamisen seurauksena muodostuvan tuloksensa.⁶¹ Periaatteen mukaisen yhtiökohtaisesti määritellyn verotettavan tulon oikeellisuuden kannalta on olennaista, että rajat ylittävissä etuyhteyksiin liittyvissä kohteena olevan tavaran, palvelun tai aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelussa (*transfer price*)

määränpääperiaatteeseen perustuva verotus (*destination-based taxation*), jossa verotusoikeus on yksin sillä valtiolla, jonka alueella tavaroiden tai palveluiden kulutus (*consumption-based taxation*) tai myynti (*market-access-based taxation*) tapahtuu tai lopullinen määränpää (*destination-based corporate tax, DBCT*) sijaitsee. Lisää aiheesta, ks. esim. De La Feria, Rita: *Alternative to BEPS? Designing a destination-based corporate tax*. Esitys Lisbon International & European Tax Law -seminaarissa, 28.3.2014; sekä jo aiemmin, tosin suppeammalla soveltamisalalla, ks. Avi-Yonah 2000 ja Auerbach et. al. 2008.

Mielenkiintoisista lähtökohdistaan huolimatta määränpääperiaatteeseen liittyvä verotus ei ole toistaiseksi edennyt teoreettista ajatusta pidemmälle. Siten se on rajattu tässä tutkielmassa tehdyn käytäntöön keskittyvän tarkastelun ulkopuolelle. Samalla kuitenkin todettakoon, että ajatus on mielenkiintoinen ja ehdottomasti tarkemman jatkokehittelyn arvoinen.

⁶⁰ Rajat ylittäviin etuyhteystransaktioihin liittyen harkintaverotusta muistuttavaa epäsuoraa verotettavan tulon arviointia voidaan tosin katsoa tosiasiallisesti käytettävän tilanteissa, jossa esimerkiksi verovelvollisen näyttötaakkaan kuuluvan dokumentaatiovelvollisuuden laiminlyönnin johdosta joudutaan suorittamaan verotettavan tulon arviointi muita lähteitä hyödyntäen. Ks. esim. Hobster et. al. 2003, s. 88. Myös erityisesti etuyhteystransaktioita riippumattomien välisiin markkinahintoihin vertailevissa siirtohinnoittelumenetelmissä on yksittäisissä kirjoituksissa nähty harkintaverotuksen piirteitä. Ks. esim. Hamaekers 2003, s. 93.

Muissa yhteyksissä sekä tiettyjen, varsinkin rajojen sisäistä toimintaa koskevien verolajien kohdalla harkintaverotus sen sijaan on jopa laajasti käytössä. Lisää aiheesta, ks. esim. Thuronyi 1996. Suomessa harkintaverotus mainitaan esimerkiksi kiinteistöverotukseen liittyen verotuslain (VL, 482/1958) 5 luvun 72 §:ssä.

⁶¹ Ks. Weiner 2002, s. 522.

osapuolten välillä vastaa itsenäisten markkinatoimijoiden vastaavassa tilanteessa soveltamaa hintaa.

Tämä yleisesti markkinaehtoperiaatteenksi (*arm's length principle*) kutsuttu menetelmä on kuvattu OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklassa, jonka mukaan markkinaehtoperiaatetta noudatettaessa etuyhteysosapuolten välisissä kaupp- ja rahoitussuhteissa käytettyjen ehtojen tulee vastata niitä ehtoja, joita toisistaan riippumattomat osapuolet soveltaisivat vastaavanlaisessa tilanteessa. Periaate ja sen soveltaminen kuvataan usein negaation kautta, jolloin etuyhteysosapuolten poiketessa markkinaehtoperiaatteesta niiden verotettavaan tuloon lisätään se osa, joka markkinaehtoisessa tilanteessa olisi niiden osaksi kuulunut ja verotettu, mutta poikkeamisesta johtuen kertyikin transaktion toisen osapuolen hyväksi, vähentäen näin verotettavaa tuloa tai vaihtoehtoisesti kasvattaen syntynyttä tappiota.⁶²

Markkinaehtoperiaate liittyy siten valtioiden välisen verotusoikeuden jaon nollasummapeleihin toimimalla ratkaisumekanismina käytettävän erillisyyhtiöperiaatteen jatkeena etuyhteysosapuolten verotettavan tulon oikean tason ja jakautumisen määrittelyssä niiden välisiin rajat ylittäviin liiketoimiin liittyen.⁶³ Sen keskeisten hyötyjen on nähty liittyvän juuri edellä esitettyjen kansainvälisen vero-oikeuden keskeisten haasteiden tehokkaaseen ratkaisuun. Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltaminen ei kuitenkaan ole ongelmatonta, kuten myöhemmin tässä tutkielmassa havainnollistetaan.

Markkinaehtoperiaatteen historiaa ja nykytilaa sekä sen käytännön soveltamiseen liittyviä haasteita ja kehityshankkeita käsitellään tarkemmin tämän tutkielman luvussa 3 ("Markkinaehtoperiaate").

⁶² Ks. OECD:n malliverosopimus (9 artiklan 1 kohta): "*Where -- conditions are made or imposed between the two enterprises in their commercial or financial relations which differ from those which would be made between independent enterprises, then any profits which would, but for those conditions, have accrued to one of the enterprises, but, by reason of those conditions have not so accrued, may be included in the profits of that enterprise and taxed accordingly.*"

YK:n malliverosopimus sisältää täysin identtisen artiklan 9, EU:n arbitraatiosopimuksen artikla 4 on myös sisällöltään vastaava.

⁶³ Ks. Weiner 2002, s. 522.

2.3.2 Yhteisverotus ja globaalın tulon jakokaava

Vaihtoehtona erillisyyhtiöperiaatteelle verotusoikeuden jakamisen ratkaisumekanismina rajat ylittävässä etuyhteysliiketoimissa toimii yhteisverotus. Se pyrkii ohittamaan erillisyyhtiöperiaatteen jatkeena toimivan markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen ja etuyhteysransaktioiden yksittäiseen arvostamiseen liittyvät ongelmat yhdistämällä etuyhteysosapuolten globaalın (tai vaihtoehtoisesti tietyn rajatun alueen sisällä ansaitun) tulon yhdeksi yhteiseksi yhteisöveropohjaksi, joka puolestaan jaetaan maakohtaisesti verotettavaksi käyttämällä tiettyä ennakkoon määriteltyä kaavaa ja sen sisältämiä jakoavaimia.

Yhteisverotusmalli perustuu siis erillisyyhtiöperiaatteesta poiketen yhteisen veropohjan laskentaan ja jakamiseen yhtiökohtaisen tuloksenlaskennan sijasta.⁶⁴ Sen taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että näennäisestä juridisesta erillisyydestään huolimatta konsernin muodostavilla yhtiöillä voidaan kokonaisuutena tarkastellen havaita monia samoja ominaisuuksia kuin yksittäisilläkin yrityksillä, esimerkiksi yhteiseen omistukseen, jaettuun johtoon ja kustannuksiin, skaalaetuihin ja toiminnalliseen integraatioon liittyen. Täten tuloverotusta varten konsernin muodostavien juridisten yksiköiden välille vedetyt rajat ovat osin keinotekoisia ja siten vaikeita määrittellä oikeudenmukaisesti.⁶⁵

Yhteisverotuksen piirissä etuyhteysosapuolten väliset liiketoimet tai niiden hinnoittelu eivät ole verotettavan tulon määrittelyn kannalta merkityksellisiä, sillä tarkastelu kohdistuu yhtiökohtaisten tulosten sijasta astetta ylemmälle tasolle, juridisten yhtiöiden muodostaman taloudellisen kokonaisuuden ansaitseman tulon jakamiseen sen liiketoiminta-alueiden kesken.⁶⁶ Siten yhteisverotuksen periaatteita toteuttava globaalın tulon jakokaava muodostaa käytännön tasolla mielenkiintoisen vastakohtaisen vaihtoehdon markkinaehtoperiaatteelle.

⁶⁴ Ks. Gresik 2012, s. 257-258.

⁶⁵ Ks. Weiner 1999, s. 8.

⁶⁶ Ks. Weiner 2002, s. 523.

Yhteisverotus ei perinteisessä muodossaan pyri myöskään ottamaan kantaa tulon jakamiseen maantieteellisten asuinvaltio- ja lähdevaltioperiaatteiden kautta vaan tarkoituksena on tarjota suurpiirteinen arvio verotettavan tulon oikeudenmukaisesta jakautumisesta eri valtioiden verotusoikeuden piiriin vertailemalla yhtiön tuloa tuottavan taloudellisen toiminnan laajuutta eri sijaintivaltioiden kesken. Vertailua tehdään usein esimerkiksi omaisuuteen, työvoimaan ja bruttotuottoon liittyvien muuttujien avulla.⁶⁷ Yhteisverotuksen voidaankin katsoa olevan linjassa kirjanpidossa keskeisen sisältöpainotteisuuden periaatteen (*substance over form*) kanssa ja siten markkinaehtoperiaatetta paremmissa asemissa puuttumaan mahdollisiin verokulun minimointiin tähtääviin keinotekoisiiin järjestelyihin.⁶⁸

Globaalin tulon jakokaavan historiaa ja nykytilaa sekä sen käytännön soveltamiseen liittyviä haasteita ja kehityshankkeita käsitellään tarkemmin tämän tutkielman luvussa 4 (”Vaihtoehto markkinaehtoperiaatteelle: globaalın tulon jakokaava”).

⁶⁷ Ks. Weiner 2002, s. 523.

⁶⁸ Ks. Weiner 1999, s. 8.

3 Markkinaehtoperiaate

Kuten edellä luvussa 2 on esitetty, erillisyhtiöperiaatteen mukaisen yhtiökohtaisen verotettavan tulon määrittelyn kannalta on olennaista, että rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa kohteena olevaa tavaraa, palvelua tai aineetonta omaisuuserää koskeva ja osapuolten välillä sovittu siirtohinta vastaa itsenäisten markkinatoimijoiden vastaavassa tilanteessa soveltamaa hintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että etuyhteysosapuolten välisten rajat ylittävien liiketoimien hinnoittelussa on pyrittävä ottamaan huomioon kaikki ne tekijät, jotka vaikuttaisivat vastaavan liiketoimen hinnoitteluun toisistaan riippumattomien osapuolten välillä.⁶⁹ Tämä yleisesti markkinaehtoperiaatteeksi kutsuttu, etuyhteysosapuolten ja riippumattomien välisiä liiketoimia vertailemaan pyrkivä lähestymistapa on kuvattu OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklassa ja samansisältöinen määritelmä sisältyy myös muihin erillisyhtiöperiaatetta eri valtioiden välisenä verotusoikeuden ratkaisumekanismina rajat ylittävissä etuyhteysransakzioissa hyödyntäviin kansainvälisiin säännöksiin ja ohjekokoelmiin.⁷⁰

Markkinaehtoperiaatteen keskeiset hyödyt ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysransakzioissa kumpuavat sen erillisyhtiöperiaatteen mukaisiin lähtökohtiin. Kuten esimerkiksi OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa on kuvattu, lähtökohtaisesti menetelmän piirissä toteutuva samanlainen verotuksellinen kohtelu sekä itsenäisten että monikansalliseen konserniin kuuluvien yritysten kohdalla estää kilpailua vääristävien verotuksellisten hyötyjen tai haittojen syntymisen pelkästään yhtiömuotoon tai -rakenteeseen liittyen ja edistää siten kansainvälistä kauppaa ja rajat ylittäviä investointeja. Avoimen markkinan toimintaa jäljittelemään pyrkivä markkinaehtoperiaate soveltuu sen

⁶⁹ Ks. esim. Jaakkola et. al. 2012, s. 21.

⁷⁰ Ks. esim. YK:n malliverosopimus ja EU:n arbitraatiosopimus, jotka sisältävät vastaavan määritelmän.

puolustajien mukaan hyvin erilaisten tilanteiden käsittelyyn ja johtaa tarkoituksenmukaiseen tulonjakoon etuyhteysosapuolten ja niiden kotipaikkojen veronsaajien kesken.⁷¹

Tässä luvussa käsitellään ensin lyhyesti markkinaehtoperiaatteen historiaa ja nykytilaa, jonka jälkeen tarkasteluun otetaan sen käytännön soveltamiseen liittyvien keskeisten haasteiden lisäksi niihin ratkaisuja löytämään pyrkivät viimeaikaiset kehityshankkeet.

3.1 Markkinaehtoperiaatteen historia

Markkinaehtoperiaatteen historiallinen kehitys voidaan yleisellä tasolla jakaa kahteen vaiheeseen: teoreettisen perustan kehittyminen käsi kädessä kansainvälisten malliverosopimusten muotoutumisen kanssa ja markkinaehtoperiaatteen soveltamista koskevan käytännön kehittyminen siirtohinnoittelusääntelyn yleistymisen myötä. Tätä jakoa vastaten myös alla oleva esitys on jaettu kahteen osin päällekkäiseen osaan.

3.1.1 Markkinaehtoperiaatteen tie malliverosopimukseen

Verosopimukset ovat sopimusvaltioiden viranomaisten välisten neuvottelujen tuloksena aikaansaatuja, sopimusvaltioiden verotukselliset intressit yhteen sovittavia kompromisseja.⁷² Tämän tutkielman puitteissa tarkastelun kannalta mielenkiintoisia ovat erityisesti tuloverotukseen liittyvät verosopimukset. Niiden tarkoituksena on eliminoida kansainvälistä kahdenkertaista verotusta ja toisaalta rajoittaa mahdollisuuksia kansainvälisen vajaaverotuksen syntymiseen.⁷³

Malliverosopimuksilla viitataan tässä yhteydessä puolestaan kansainvälisten järjestöjen laatimiin sopimussuosituksiin, joilla pyritään yhtenäistämään eri valtioiden välillä solmittujen verosopimusten sisältöä ja tulkintaa. Eri verosopimusmalleista merkitykseltään tärkein on

⁷¹ Ks. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku I, kappaleet 1.8-1.15)

⁷² Ks. Helminen 2009, s. 6.

⁷³ Ks. Helminen 2002, s. 3-4.

vuonna 1963 ensimmäisen kerran julkaistu OECD:n malliverosopimus, johon myöhemmät, mahdollisesti eri painotuksia sisältävät malliverosopimukset pitkälti perustuvat.⁷⁴

Kuten monet nykyisellään OECD:n agendalle kuuluvat kansainvälisen vero-oikeuden alueet, myös malliverosopimukset ja markkinaehtoperiaatteen kehittyminen niiden piirissä nojaavat pitkälti YK:n edeltäjän, vuonna 1919 perustetun Kansainliiton, urauurtavaan työhön.⁷⁵ Ensimmäistä maailmansotaa seuranneesta kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen aallosta huolestuneena Kansainliitto paneutui alkuvuosinaan kansainvälisen verotuksen kehittämistyöhön, jonka ensimmäisenä konkreettisena tuloksena valmistui vuonna 1927 julkaistu raportti. Raportti sisälsi muun kansainvälistä sääntelyä koskeneen kuvauksen ohella myös ensimmäisen luonnoksen kahdenkeskisestä sopimuksesta kahdenkertaisen verotuksen syntymisen estämiseksi.⁷⁶ Vuoden 1928 yleiskokouksen seurauksena luonnoksesta jalostettiin kolme vaihtoehtoista jatkoversiota, jotka keskittyivät kahdenkertaisen välittömän verotuksen ilmenemisen estämiseen rajat ylittävissä tapauksissa.⁷⁷

Vaikka edellä mainituissa malliverosopimusluonnoksissa käsiteltiin etuyhteyssuhdetta, tosin tuolloin enimmäkseen kiinteiden toimipaikkojen syntymiseen toisen valtion alueella toimittaessa rajoittuen, ei markkinaehtoperiaatetta vielä mainittu sanallakaan. Sen ensimmäinen ilmaantuminen kansainvälisen vero-oikeuden käsitteistöön voidaankin jäljittää vuonna 1932 solmittuun Ranskan ja Yhdysvaltojen väliseen verosopimukseen, jonka 4 artiklassa sallitaan etuyhteysosapuolten kotivaltioissa verotettavaksi tulevien tulosten oikaisu, mikäli ne osapuolten välisissä liiketoimissa sovelletuista ehdoista johtuen poikkeavat *normaalista*.⁷⁸ Artiklan sisällyttäminen sopimukseen oli seurausta valtioiden välisestä ja

⁷⁴ Ks. Mehtonen 1997 s. 17-22. Lisää verosopimusten merkityksestä kansainvälisen vero-oikeuden ja tarkastelussa olevan tutkimuskysymyksen kannalta, ks. tämän tutkielman alaluku 3.2.1 ("Verosopimukset").

⁷⁵ Ks. OECD:n malliverosopimus (johdanto) ja YK:n malliverosopimus (johdanto).

⁷⁶ Ks. Kansainliitto 1927.

⁷⁷ Ks. Kansainliitto 1928.

⁷⁸ Ks. Ranskan ja Yhdysvaltain välinen vuoden 1932 verosopimus (4 artikla): *When an American enterprise, by reason of its participation in the management or capital of a French enterprise, makes or imposes on the latter, in their commercial or financial relations, conditions different from those which would be made with a third (jatkuu)*

osinkojen verotuksesta alkunsa saaneesta erimielisyydestä. Yhdysvaltain vastustaessa Ranskassa sijainneiden yhdysvaltaisyriyten maksamien osinkojen systemaattista lähdeverotusta, Ranskan veroviranomaisten kuvasivat perusteluiksi tilanteen, jossa Yhdysvalloissa sijainnut konsernin emoyhtiö myy tuotteita ranskalaiselle tytäryhtiölleen niin korkealla hinnalla, ettei Ranskaan syntynyt kyseisten tuotteiden myynnistä mahdollisesti ollenkaan verotettavaa tuloa. Täten Ranskan veroviranomaiset katsoivat olevansa oikeutettuja paikallisesti verotettavaksi jäävän tuloksen oikaisuun tai vaihtoehtoisesti ylihinnoittelun vuoksi puuttumaan jääneen verokertymän korvaamiseen osinkojen lähdeverotuksella. Näistä vaihtoehdoista ensimmäisen katsottiin johtavan molempien valtioiden kannalta oikeudenmukaisempaan lopputulokseen ja markkinaehtoperiaatteen perusajatus oli luotu.⁷⁹

Ranskan ja Yhdysvaltain välisen verosopimuksen verotettavan tulon oikaisumahdollisuutta koskeva artikla toimi myös innoittajana samantyyppiselle 5 artiklalle⁸⁰, joka sisältyi vuonna 1933 Kansainliiton toimesta julkaistulle luonnokselle sopimuksesta valtioiden välisen verotusta varten toteutetun tulonjaon säätelymiseksi. Kyseinen luonnosversio ei valtioiden keskuudessa ilmenneen vastustuksen vuoksi koskaan päätynyt kansainvälisten

enterprise, any profits which should normally have appeared in the balance sheet of the French enterprise, but which have been, in this manner, diverted to the American enterprise, are, subject to the measures of appeal applicable in the case of the tax on industrial and commercial profits, incorporated in the taxable profits of the French enterprise.

The same principle applies mutatis mutandis, in the event that profits are diverted from an American enterprise to a French enterprise.

⁷⁹ Ks. Bullen 2011, s. 90-91.

⁸⁰ Ks. Kansainliitto 1933b (5 artikla): *When an enterprise of one contracting State has a dominant participation in the management or capital of an enterprise of another contracting State, or when both enterprises are owned or controlled by the same interests, and as the result of such situation there exists, in their commercial or financial relations, conditions different from those which would have been made between independent enterprises, any item of profit or loss which should normally have appeared in the accounts of one enterprise, but which has been, in the manner, diverted to the other enterprise, shall be entered in the accounts of such former enterprise, subject to the rights of appeal allowed under the law of the State of such enterprise.*

verosopimusten mallipohjaksi, mutta sen sijaan identtisen artiklan sisältänyt vuoden 1935 muokattu luonnosversio yhdessä aiemman työn kanssa muodosti pohjan vuosien 1943 ja 1946 mallisopimuksille ja edelleen vuonna 1963 julkaistulle ensimmäiselle varsinaiselle OECD:n malliverosopimukselle, jonka 9 artikla⁸¹ sisälsi samalla ensimmäisen kerran nykymuotoa vastaavan markkinaehtoperiaatteen kuvauksen. Lähes identtinen markkinaehtoperiaatetta kuvaava artikla sisällytettiin myös vuonna 1980 julkaistuun YK:n malliverosopimuksen ensimmäiseen versioon⁸².

3.1.2 Siirtohinnoittelu: liikkeenjohdollisesta haasteesta kansainvälisen vero-oikeuden ikuisuusongelmaksi

Markkinaehtoperiaatteen soveltaminen käytännössä siirtohinnoittelun keinoin pidetään nykyään yhtenä kansainvälisen vero-oikeuden ikuisuusongelmista.⁸³ Aluksi siirtohinnoittelua käsiteltiin asiantuntijakirjallisuudessa kuitenkin liikkeenjohdollisena haasteena.⁸⁴ Ensimmäiset siirtohinnoittelua koskevat analyttiset kirjoitukset julkaistiin jo 1920-luvulla, tuolloin teollistumisen seurauksena tapahtuneen yritysten organisaatiomallien monipuolistumisen esille tuomana sisäisen hinnoittelun oikeudenmukaisuuskysymyksenä.⁸⁵ Varsinaisia akateemisia siirtohinnoittelututkimuksia saatiin kuitenkin odottaa aina 1950-luvulle asti, tosin tuolloinkin siirtohinnoittelu nähtiin lähinnä konsernin sisäisenä,

⁸¹ Ks. OECD 1963 (9 artikla): *Where a) an enterprise of a Contracting State participates directly or indirectly in the management, control or capital of an enterprise of the other Contracting State, or b) the same persons participate directly or indirectly in the management, control or capital of an enterprise of a Contracting State and an enterprise of the other Contracting State, and in either case conditions are made or imposed between the two enterprises in their commercial or financial relations which differ from those which would be made between independent enterprises, then any profits which would, but for those conditions, have accrued to one of the enterprises, but by reason of those conditions, have not so accrued, may be included in the profits of that enterprise and taxed accordingly.*

⁸² Ks. YK 1980.

⁸³ Ks. esim. Niskakangas 2011, s. 106.

⁸⁴ E.A. Camman totesi jo vuonna 1929 (s. 37) siirtohinnoittelusta: -- *[T]he question is not an academic one. On the contrary it is very practical and is of increasing importance as the result of industrial expansion and combination.*

⁸⁵ Ks. Eccles 1985, s. 18-21.

yhtiöiden välisen kaupankäynnin yksinkertaisena kustannusten ja liikevaihdon välisenä ongelmana tai korkeintaan rajoitetusti johdon laskentatoimeen kuuluvana erikoiskysymyksenä.⁸⁶ Kestikin aina 1970-luvun alkuun ennen kuin myös siirtohinnoitteluun liittyvät verotukselliset näkökulmat nousivat tutkijoiden mielenkiinnon kohteeksi.⁸⁷

Siirtohinnoittelua koskevien kansainvälisten ja alueellisten ohjeiden historia ulottuu 1970- ja 1980-lukujen vaihteeseen ja tarkemmin vuoteen 1979, jolloin muutama vuosikymmen aikaisemmin perustettu OECD julkaisi otsikolla *Transfer Pricing and Multinational Enterprises* rajat ylittävää siirtohinnoittelua koskevan raportin. Raportti paitsi puolsi aiemmin verosopimustasolla omaksutun markkinaehtoperiaatteen käyttämistä siirtohintojen määrittelyssä, myös suositteli erityisten siirtohinnoittelumenetelmien hyödyntämistä markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen apuna.⁸⁸ Jo tätä ennen yksittäiset valtiot, lähinnä teollistumisen kärjessä olleet Iso-Britannia ja Yhdysvallat, olivat saattaneet voimaan ensimmäisiä siirtohinnoittelua koskevia säännöksiä.⁸⁹ Ne palvelivat kuitenkin ennen kaikkea yksittäisen valtion verokertymän turvaamista eivätkä sinällään käsitelleet siirtohinnoittelun keskeistä problematiikkaa, tarvetta kansainväliseen tai jopa ylikansalliseen mekanismiin eri valtioiden verotusoikeuden piiriin tulevan verotettavan tulon määrittelyä. Toisaalta osoituksena erityisesti Yhdysvaltain kansallisen lainsäädännön edistyksellisyydestä siirtohinnoittelun saralla, OECD:n vuoden 1979 raportin on usein katsottu hakeneen vaikutteita varsinkin Yhdysvaltain aiemmin säädetyistä siirtohinnoittelulainsäädännöstä.⁹⁰

⁸⁶ Ks. Cook 1955, Dean 1955, NAA 1956 ja Hirshleifer 1956.

⁸⁷ Ks. Emmanuel & Mehafdi (1994), s. 34-45.

⁸⁸ Ks. OECD 1979.

⁸⁹ Esimerkiksi Yhdysvalloissa vuoden 1917 sotarahoituksen turvaamiseen tähdännyt laki antoi paikalliselle verohallinnolle (*Internal Revenue Service, IRS*) oikeuden pitkälti harkintaverotusta muistuttavaan markkinaehtoisuuden arviointiin: *For the purpose of the excess profits tax every corporation will describe in its return all its intercorporate relationships with other corporations with which it is affiliated, and will furnish such information in relation thereto as will enable the Commissioner of Internal Revenue to compute the amount of the tax properly due from each corporation on the basis of an equitable and lawful accounting.*

⁹⁰ Ks. Bullen 2011, s. 106.

Täysin uudistettu, jälleen voimakkaasti Yhdysvaltain lainsäädännöstä vaikutteita hakenut versio vuoden 1979 raportista julkaistiin OECD:n toimesta vuonna 1995, tällöin jo julkaisun ohjeellisen luonteen selvästi paljastavalla otsikolla *OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Ohjeista tuli nopeasti keskeinen osa kansainvälistä siirtohinnoittelusäännöstöä ja siten siirtohinnoittelun voitiin viimein katsoa kehittyneen liikkeenjohdollisesta ongelmasta markkinaehtoperiaatteen käytännön toteuttamisen työkaluksi ja samalla keskeiseksi osaksi kansainvälistä vero-oikeutta.⁹¹

3.2 Markkinaehtoperiaatteen nykytila

Edellä läpikäydyn markkinaehtoperiaatteen historian tavoin myös sen nykytilaa on tarkoituksenmukaista arvioida sekä normiperustan sisältävien verosopimusten että käytännön soveltamista sääntelevien kansainvälisten ja kansallisten siirtohinnoittelusäännösten nykytilan kautta.

3.2.1 Verosopimukset

Markkinaehtoperiaatteen teoriakehys on kehittynyt pitkälti käsi kädessä malliverosopimusten muotoutumisen kanssa. Samalla kun eri valtioiden välisten, malliverosopimuksiin perustuvien verosopimusten verkosto on laajentunut, markkinaehtoperiaatteen asema ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa on vakiintunut.⁹²

⁹¹ Ks. Karjalainen & Raunio 2007, s. 14-15.

⁹² On arvioitu, että OECD:n malliin perustuvia valtioiden välisiä verosopimuksia on solmittu yli 3000 kappaletta, ks. OECD Observer 269/2008. Vastaavia lukuja YK:n malliin perustuvista verosopimusten kokonaismäärästä ei ole saatavilla.

Vaihtoehtoiset verosopimusmallit

Verosopimukset ovat lähes poikkeuksetta kahden valtion välillä solmittuja niin sanottuja bilateraalisia sopimuksia. Nykyisellään käytännössä kaikki valtioiden välillä solmitut verosopimukset perustuvat joko OECD:n tai YK:n malliverosopimukseen.⁹³

OECD:n malliverosopimuksen ensimmäisen versio julkaistiin vuonna 1963.⁹⁴ Sen jälkeen sitä on tasaisin väliajoin uudistettu⁹⁵, viimeisimmän version ollessa vuodelta 2010. YK:n oman, pitkälti OECD:n mallia seuraavan malliverosopimuksen ensimmäinen versio julkaistiin vuonna 1980.⁹⁶ Sitä on sittemmin päivitetty vuosina 2001 ja 2011.⁹⁷

Euroopan unionin tuomioistuin on tutkinut 1960-luvulta lähtien verosopimusten suhdetta EU:n lainsäädäntöön, jolloin myös ehdotettiin ensimmäisen kerran koko unionin laajuisen multilateraalisen verosopimuksen laatimista.⁹⁸ Tuolloin projekti kuitenkin hyllytettiin kansalliseen verolainsäädäntöön liittyvien yhteensopivuushaasteiden ja siten mahdollisten ristiriitaisuuksien vuoksi.⁹⁹ Työ jatkui kolme vuosikymmentä myöhemmin Rudingin komitean raportilla¹⁰⁰, jossa nostettiin esille jo olemassa olleen verosopimusverkoston aukkoja ja

⁹³ Muita malliverosopimuksia ovat Andien yhteisön sekä Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestön ASEAN:in jäsentensä tarpeisiin julkaisemat verosopimusmallit. Ne ovat kuitenkin OECD:n ja YK:n malliverosopimukseen verrattuna hyvin paljon rajoitetumman verosopimusjoukon pohjana, joten ne on tutkielman suhteellisen suppeuden vuoksi rajattu käsittelyn ulkopuolelle.

⁹⁴ Ks. OECD 1963.

⁹⁵ Ks. OECD 1977, 1992 ja 1997b.

⁹⁶ Ks. YK 1980.

⁹⁷ Poikkeuksena verosopimusten pääsääntöiseen bilateraalisuuteen ovat tietyt multilateraaliset sopimukset, esimerkiksi Pohjoismainen verosopimus (kattaen kaikki Pohjoismaat).

Multilateraaliset verosopimukset ovat ylipäättään olleet varsinkin akateemisen yhteisön mielenkiinnon kohteena, ks. esim. Lang et. al. 1997 ja erityisesti arvonlisäverotusta koskevista verosopimuksista Ecker 2013.

⁹⁸ Ks. EC 1968

⁹⁹ Ks. EC 2005a

¹⁰⁰ Ks. EC 1992.

mahdollisia syrjiviä vaikutuksia jäsen- ja kolmansien valtioiden välisissä suhteissa. Varsinaista jatkoa multilateraalisen verosopimuksenkehitystyö sai puolestaan vuonna 2005, jolloin esitettiin unionin sisäisten erillisten verosopimusten korvaamista yhteisellä instrumentilla eli käytännössä EU:n oman malliverosopimuksen luomista. Ehdotuksen mukaan EU:n oma malliverosopimus perustuisi pitkälti OECD:n vastaavaan ja ainoastaan erityistä Euroopan yhteisön näkökulmasta tapahtuvaa tulkintaa vaativat artikkelit määriteltäisiin erikseen. Malliverosopimus toimisi samalla välivaiheena mahdollisessa kehityskulussa kohti koko EU:n laajuista yhteistä verosopimusta.¹⁰¹ Ehdotuksesta huolimatta EU:n verosopimusmallin tai multilateraalisen verosopimuksen kehitystyö ei viime aikoina ole akateemista keskustelua lukuun ottamatta edennyt kohti toteutusta.¹⁰²

Seuraavassa osiossa on käyty läpi eri verosopimusmallien keskeiset eroavaisuudet suhteessa markkinaehtoperiaatteen teoriaan ja käytännön soveltamiseen. Tarkastelu on yllä esitetyistä syistä rajattu OECD:n ja YK:n malliverosopimuksiin. Huomionarvoista on, että eri verosopimusmallit keskittyvät ennen kaikkea kansainvälisen juridisen kahdenkertaisen verotuksen poistamiseen.¹⁰³ Siitä huolimatta ne sisältävät kuitenkin myös keskeiset kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen poistamiseen tähtäävät periaatteet ja tarvittavat keinot.

Eri verosopimusmallien väliset keskeiset eroavaisuudet

Yleisellä tasolla OECD:n ja YK:n malliverosopimusten on sanottu eroavan lähinnä lähdevaltio- ja asuinvaltioperiaatteiden suhteellisen painotuksen osalta, YK:n mallin painottaessa

¹⁰¹ Ks. EC 2005a.

¹⁰² Ks. Helminen 2013, jossa Pohjoismaista verosopimusta on käytetty mallina tutkittaessa nykyisellään EU:n sisäisen yhteistä arvonlisäverojärjestelmää koskevan direktiivin laajentamista myös tuloveroa koskevaksi multilateraaliseksi verosopimukseksi jäsenvaltioiden välillä.

¹⁰³ Ks. OECD:n malliverosopimus (Johdanto) ja YK:n malliverosopimus (luvun 5 kommentaari).

kehittyviä maita ajatellen enemmän lähdevaltioperiaatetta valtioiden välisen verotusoikeuden jakoa toteutettaessa.¹⁰⁴

Markkinaehtoperiaatteen ja siten verotettavan tulon määrittelyn kannalta OECD:n ja YK:n malliverosopimusten välillä keskeiset vertailukohtat liittyvät liiketuloa, etuyhteyssuhdetta ja keskinäistä sopimusmenettelyä koskeviin artikloihin.¹⁰⁵ Johtuen historiallisesta yhteydestä sopimusten välillä, ovat niiden sisällöt pitkälti yhtenevät artiklojen numerointia myöten ja edellä mainitut vertailukohtat löytyvätkin molemmista sopimuksista artikloista 7 (*Business Profits*), 9 (*Associated Enterprises*) ja 25 (*Mutual Agreement Procedure*), vieläpä pitkälti samansisältöisinä. Tiettyjä merkityksellisiä eroja on kuitenkin havaittavissa.

Liiketuloa koskevan 7 artiklan kohdalla OECD:n ja YK:n malliverosopimukset eroavat merkityksellisesti ainoastaan liiketulon kiinteällä toimipaikalle tapahtuvaan allokointiin liittyen. Siinä missä OECD:n malliverosopimus sallii ainoastaan kiinteän toimipaikan toimintaan suoraan liittyvän tulon verottamisen, laajentaa YK:n malli¹⁰⁶ tätä oikeutta myös samankaltaisten tuotteiden tai kauppatavaran myyntiin sekä muihin samankaltaisiin liiketoimiin tulon lähdevaltiossa. Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisessa tällä erolla on merkitystä lähinnä hallinnolliselta kannalta: YK:n mallin rajoitettu houkuttelusääntö (*force of attraction rule*) helpottaa sopimusvaltioiden näkökulmasta hyväksyttäväksi ja suhteellisen konservatiiviseksi katsotun verotusoikeuden käyttämistä tilanteissa, joissa

¹⁰⁴ Ks. YK:n malliverosopimus (Johdanto).

¹⁰⁵ Eroja muutoin samansisältöisten malliverosopimusten käytäntöön tuovat lisäksi niihin mahdollisesti maakohtaisesti tehdyt varaumat, jotka saattavat vaikuttaa samankin malliverosopimuksen pohjalle laadittujen eri valtioiden välisen verosopimusten sisältöön. Nämä maakohtaisiin markkinaehtoperiaatteen soveltamiseroihin kiinteästi liittyvät seikat on kuitenkin tutkielman suhteellisen suppeuden vuoksi rajattu tässä esitetyn tarkastelun ulkopuolelle.

¹⁰⁶ Ks. YK:n malliverosopimus (7 artiklan 1 kohta): *The profits of an enterprise of a Contracting State shall be taxable only in that State unless the enterprise carries on business in the other Contracting State through a permanent establishment situated therein. If the enterprise carries on business as aforesaid, the profits of the enterprise may be taxed in the other State but only so much of them as is attributable to (a) that permanent establishment; (b) sales in that other State of goods or merchandise of the same or similar kind as those sold through that permanent establishment; or (c) other business activities carried on in that other State of the same or similar kind as those effected through that permanent establishment.*

tiettyjen toimintojen tai niihin liittyvän tulon aukoton osoittaminen kiinteään toimipaikkaan liittyviksi saattaa olla haastavaa.

Etuyhteyttä koskevan ja markkinaehtoperiaatteen määritelmän sisältävän malliverosopimusten 9 artiklan 2 kohdasta löytyy määräys niin sanotusta vastaoikaisusta, jonka tarkoituksena on estää kansainvälinen taloudellinen kahdenkertainen verotus tilanteessa, jossa toisen sopimusvaltion viranomaiset ovat 9 artiklan 1 kappaleen määräysten mukaisesti lisänneet verovelvollisen verotettavan tulon määrää esimerkiksi siirtohinnoitteluoikaisun johdosta. OECD:n ja YK:n verosopimusmallien keskeinen 9 artiklaa koskeva ero löytyykin juuri vastaoikaisun soveltamisesta ja kahdenkertaisen verotuksen mahdollisesta rangaistusluonteisuudesta. YK:n malliverosopimuksen 9 artiklan 3 kohta nimittäin sallii kahdenkertaisen verotuksen oikaisematta jättämisen tilanteissa, joissa hallinnollisen tai oikeusmenettelyn seurauksena annetun päätöksen aiheuttama kahdenkertainen verotus johtuu toisen etuyhteydospuolen suorittamasta petoksesta, törkeästä huolimattomuudesta tai tahallisesta konkurssista.¹⁰⁷ OECD:n mallista vastaavaa mahdollisuutta ei löydy. Tätä on usein perusteltu lähtökohdalla, että myös petoksen, törkeän huolimattomuuden ja tahallisen konkurssin yhteydessä langetettavien rangaistusten tulisi perustua lakiin eikä kahdenkertaista verotusta tulisi käyttää *de facto* lisärangaistuksena.¹⁰⁸ YK:n malliverosopimuksessa omaksutun lähestymistavan kannattajat puolestaan muistuttavat usein, ettei kahdenkertaisen verotuksen rangaistusluonteisuus tule käytännössä esille muutoin kuin mahdollisissa tahallista konkurssia koskevissa tilanteissa, joissa sen lopullisen oikeusistuimen päätöksen jälkeen voidaan kenties katsoa olevan perusteltua.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Ks. YK:n malliverosopimus (9 artiklan 3 kohta): *The provisions of paragraph 2 shall not apply where judicial, administrative or other legal proceedings have resulted in a final ruling that by actions giving rise to an adjustment of profits under paragraph 1, one of the enterprises concerned is liable to penalty with respect to fraud, gross negligence or wilful default.*

¹⁰⁸ Ks. Lennard 2009, s. 8

¹⁰⁹ Ks. Lennard 2009, s. 8

Keskinäistä sopimusmenettelyä koskevan 25 artiklan osalta erot OECD- ja YK-malliverosopimusten tekstien välillä liittyvät lähinnä menettelyn kuvailuun, jossa YK:n versio on yksityiskohtaisempi. Malliverosopimusten edellisten versioiden, taustalla vaikuttavien esitöiden ja niiden tulkintaa helpottamaan tarkoitettujen kommentaarien vertailulla voidaan lisäksi havaita, että YK:n malliverosopimuksen yleinen painotus kehittyvien talouksien eritysnäkökohtien huomiointiin näkyy myös siinä, miten keskinäistä sopimusmenettelyä tulisi valtioiden välillä kehittää, erityisesti kustannuksiltaan ja muilta vaatimuksiltaan keskinäistä sopimusmenettelyä raskaamman arbitraatiomahdollisuuden lisäämiseen liittyen, joka OECD:n mallista poiketen on asetettu YK:n malliverosopimuksessa erityisen valinnanvapauden piiriin.¹¹⁰

Yhteenvetona voidaan yllä esitetyn perusteella todeta, ettei eri verosopimusmallien välillä ole markkinaehtoperiaatteen mukaisen teorian käytännön soveltamiseen vaikuttavia merkittäviä eroja.¹¹¹ Ja vaikka merkittäviä eroja olisikin havaittavissa, niiden merkitystä käytännön kannalta vähentäisi valtioiden välisten sopimusten poikkeamat malliverosopimuksista: ainoastaan 14 prosenttia YK:n ja OECD:n jäsenvaltioiden välisistä sopimuksista sisältää 7 artiklan laajemman muotoilun. Vastaavat luvut 9 artiklan vastaoikaisujen tekemättä jättämistä koskevan 3 kohdan ja 25 artiklan mukaisen arbitraatiomahdollisuuden suhteen ovat 12 ja 5 prosenttia.¹¹²

¹¹⁰ Ks. Lennard 2009, s. 9-10

¹¹¹ Yksi verosopimukseen yleisesti liittyvistä haastavimmista kansainvälisen vero-oikeuden tilanteista on kvalifikaatio- tai klassifikaatiokonflikti (ks. esim. Helminen 2009, s. 40-41), joka syntyy kun verosopimuksen osapuolina olevat valtiot soveltavat kansallisen lainsäädännön eroista johtuen samaan rajat ylittävään tuloon eri verosopimusartikloita. Tämä ei kuitenkaan liene lähes koskaan ongelma etuyhteystransaktioiden kohdalla itse markkinaehtoperiaatteen soveltamisen eli käytännössä hinnoittelun markkinaehtoisuuden arvioinnin kannalta vaan liittyy enemmän eri tulotyyppien, esimerkiksi korko- tai rojalTIMaksujen, eroavaan verotusoikeuteen ja -kohteluun. Siten myöskään kvalifikaatiokonfliktin mahdollisuuden arviointia eri verosopimusmallien välillä ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi suorittaa tässä yhteydessä.

Lisää kansainvälisen vero-oikeuden kvalifikaatiokonfliktista, ks. esim. Niskakangas 1983 s. 72-74 sekä Helminen 1999, s. 50-64.

¹¹² Ks. Wijnen & de Goede 2013, s. 60.

3.2.2 Kansainväliset siirtohinnoitteluohjeet

Kuten edellä on esitetty, sijaitsee markkinaehtoperiaatteen normiperusta malliverosopimuksissa, kun taas sen käytännön soveltamista siirtohinnoittelun muodossa sääntelevät kansainväliset ohjeet.

Vaikka kansainvälinen vero-oikeus ei nimestään huolimatta perinteisesti viittaa, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta¹¹³, kaikkia valtioita koskeviin ylikansallisiin verotusta koskeviin normeihin vaan kukin valtio säätää omat kansainvälisiä suhteita ja verotusta koskevat lakinsa, monin kohdin kansainvälinen siirtohinnoittelusääntely lähentyy kuitenkin tosiasiasa ylikansallisen normia asemaa, erityisesti tilanteissa joissa kansallisen siirtohinnoittelulainsäädännön tarkempi sisältö ja soveltamisohjeet on suoralla viittauksella kytketty kansainvälisiin siirtohinnoitteluohjeisiin.¹¹⁴ Siten markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen kannalta juuri kansainväliset siirtohinnoitteluohjeet ovat erityisen mielenkiinnon kohteena.¹¹⁵ Seuraavassa onkin käsitelty verosopimusten tavoin

¹¹³ Esimerkiksi EU-oikeus (tässä terminologisesti sama kuin tietyissä lähteissä esiintyvä *EY-oikeus*) voi luoda kaikkia Euroopan Unionin jäsenvaltioita koskevia, välittömästi sovellettavia oikeuksia ja velvollisuuksia, ks. esim. OM 2012.

Esimerkkejä EU-oikeuden sisältämistä ylikansallisista yritysverotusta koskevista säännöksistä ovat emoytärityödirektiivi (2011/96/EU), korko-rojaltidirektiivi (2003/49/EC) ja yritysjärjestelydirektiivi (90/434/ETY, muutettu neuvoston direktiivillä 2005/19/EY).

¹¹⁴ Näin esimerkiksi Suomessa, jossa vuonna 2006 säädetyt (VML lainmuutos 1.12.2006/1041) erityiset siirtohinnoittelusäännökset ovat sanamuodoiltaan hyvin suurpiirteisiä eikä niistä siten voida johtaa konkreettisia ratkaisuohteita yksittäisiin oikeustapauksiin. Lisäksi tarkasteltaessa kyseisen lainsäädännön valmistelumateriaalia, erityisesti hallituksen esitystä (HE 107/2006) ja valtiovarainvaliokunnan mietintöä (VaVM 22/2006), voidaan niistä havaita lainsäätäjän tarkoitus soveltaa nimenomaisesti OECD:n siirtohinnoitteluohjeita VML 31 §:n ja markkinaehtoperiaatteen toteutumisen tulkinassa. Ks. Juusela, Janne: *OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden merkitys tulkintalähteenä*. Esitys Konserniverokeskuksen siirtohinnoitteluseminaarissa, 1.11.2011. Samaa käsitystä on toistettu ja vahvistettu myös viimeaikaisessa oikeuskäytännössä, ks. esim. ja KHO:2014:33 ja KHO:2013:36. Täten aikaisemmin sallitun oikeuslähteen asemassa olleet OECD:n ohjeet on Suomen nykyisen lainsäädännön myötä nostettu keskeisemmän, heikosti velvoittavan oikeuslähteen asemaan, jolloin ohjeita on käytettävä ratkaisun perusteluna, mikäli asiaa vastaan puhuvia syitä ei ole. Ks. lisää oikeuslähdeopillisesta kolmijaottelusta esim. Aarnio 1989, s. 220-222.

¹¹⁵ Lisää esimerkiksi OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden merkityksestä kansallisen siirtohinnoittelulainsäädännön tulkinassa ja soveltamisessa, ks. esim. Bullen 2011.

vaihtoehtoisia kansainvälisiä siirtohinnoitteluohjeita sekä niiden välisiä keskeisiä eroavaisuuksia.

Vaihtoehtoiset kansainväliset siirtohinnoitteluohjeet

Rajat ylittävän siirtohinnoittelun sääntelyyn vaikuttavat nykyisellä seuraavat merkittävät kansainväliset ohje- ja säännöskokoelmat:

- OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (*OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*);
- YK:n siirtohinnoitteluohjeet (*The United Nations Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries*);
- EU:n yhteisen siirtohinnoitteluforumin (*EU Joint Transfer Pricing Forum, EU JTPF*) siirtohinnoittelua koskevat käytännön ohjeet;
- Tyynenmeren alueen verohallintojen järjestön (*Pacific Association of Tax Administrations, PATA*) siirtohinnoittelun dokumentointia koskevat ohjeet (*PATA Transfer Pricing Documentation Package*); ja
- Kansainvälisen kauppakamarin (*International Chamber of Commerce, ICC*) siirtohinnoittelua ja tullausta varten tehtävää arvonmäärittystä koskeva julkilausuma (*ICC Policy Statement on Transfer pricing and customs value*).

Kuten edellä jo siirtohinnoittelun historian läpikäynnin yhteydessä mainittiin, OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden ensimmäinen versio julkaistiin vuonna 1979 markkinaehtoperiaatteen ensisijaisuutta ja tiettyjä hinnoittelumenetelmiä suositelleen raportin¹¹⁶ muodossa. Varsinaisen ohjemuodon ne saivat vuonna 1995 julkaistun uudistetun version¹¹⁷ myötä, jonka jälkeen niistä tuli nopeasti keskeinen osa kansainvälistä

¹¹⁶ Ks. OECD 1979.

¹¹⁷ Ks. OECD 1995

siirtohinnoittelusäännöstöä.¹¹⁸ Sittemmin OECD:n siirtohinnoitteluohjeita on päivitetty useampaan otteeseen, esimerkiksi vuosina 1996–2009 rajat ylittävien aineettomia omaisuuseriä ja palveluita koskevien etuyhteysliiketoimien¹¹⁹, kustannustenjakojärjestelyiden¹²⁰, ennakkohinnoittelusopimusten (*advance pricing agreement, APA*)¹²¹ sekä kiistanratkaisumenettelyjen¹²² tarkemman säätelyn osalta. Vuonna siirtohinnoitteluohjeista 2010 julkaistiin viimeisin kokonaisvaltaisempi päivitys, jossa yhteydessä markkinaehtoperiaatetta, siirtohinnoittelumenetelmiä ja vertailuanalyysiä koskevia lukuja (I-III) uudistettiin merkittävästi. Lisäksi ohjeisiin lisättiin uusi, konsernin sisäisiä uudelleenjärjestelyjä koskenut luku (IX).¹²³

Varsinaisten siirtohinnoitteluohjeiden lisäksi myös muilla OECD:n julkaisemilla raporteilla ja asiakirjoilla saattaa olla merkitystä siirtohinnoittelusääntelyn ja siten markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen kannalta. Näihin kuuluvat vuonna 2010 julkaistu, OECD:n malliverosopimuksen kommentaaria ja erityisesti sen liiketuloa koskevaa 7 artiklaa täydentävä raportti¹²⁴ koskien voittojen allokoitua pää- ja sivuliikkeen välillä, siirtohinnoitteluun liittyviä kansallisia huojennussäännöksiä vuonna 2011 kartoittanut toteutettu kysely ja sitä seurannut, vuonna 2012 uudemman kerran päivitetty

¹¹⁸ Ks. Karjalainen & Raunio 2007, s. 14-15.

¹¹⁹ Ks. OECD 1996.

¹²⁰ Ks. OECD 1997a.

¹²¹ Ks. OECD 1999.

¹²² Ks. OECD 2009.

¹²³ Ks. <http://www.oecd.org> / Centre for Tax Policy and Administration / Transfer pricing / Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations, luettu 15.4.2014.

¹²⁴ Ks. OECD 2010.

analyysiraportti¹²⁵ sekä malliverosopimuksen 25 artiklan mukaista keskinäistä sopimusmenettelyä koskeva vuonna 2007 julkaistu ohje.¹²⁶

YK:n siirtohinnoitteluohjeiden ensimmäiset työversiot julkaistiin loppuvuodesta 2010 ja toistaiseksi voimassaoleva versio lokakuussa 2012. Lyhyestä varsinaisesta kehitysjaksosta huolimatta ohjeiden taustalla vaikuttivat useamman vuosikymmenen aikana tuotetut, siirtohinnoittelun tärkeyttä erityisesti kehittyvien maiden näkökulmasta käsitelleet raportit¹²⁷. Vuoden 2012 version julkaisua täydennettiin lisäksi lähinnä ohjeiden jatkuvaa kehittämistavoitetta korostaneella huomautuksella¹²⁸.

Euroopan unionin yhteisen siirtohinnoittelufoorumin (*EU JTPF*) siirtohinnoittelua koskevat käytännön ohjeet eivät varsinaisesti muodosta yhtenäistä ohjekokoelmaa vaan toimivat enemmänkin tarkentavana ohjauksena ja suositusluontoisina kannanottoina siirtohinnoittelusääntelyn kansalliseen toteuttamiseen liittyen. Ne myös pyrkivät saattamaan yhteen muiden järjestöjen julkaisemien kansainvälisten siirtohinnoitteluohjeiden ja EU:n jäsenvaltioiden kesken solmitun, kaksinkertaisen verotuksen poistamista koskevan arbitraatiosopimuksen¹²⁹ tavoitteita.¹³⁰ Tähän mennessä EU:n siirtohinnoittelufoorumin toimesta julkaistut käytännön ohjeet ovat käsitelleet arbitraatiosopimuksen tehokkaan hyödyntämisen¹³¹ lisäksi siirtohinnoittelun dokumentointia¹³², ennakkohinnoittelusopimuksia (APA)¹³³ sekä vähäistä lisäarvoa tuottavien

¹²⁵ Ks. OECD 2012b.

¹²⁶ Ks. OECD 2007.

¹²⁷ Ks. YK 1988 ja UNCTAD 1999.

¹²⁸ Ks. YK 2012.

¹²⁹ Ks. EEC 1990.

¹³⁰ Ks. Jaakkola et. al. 2012, s. 57-62.

¹³¹ Ks. EC 2006c.

¹³² Ks. EC 2005c.

¹³³ Ks. EC 2007a.

konsernipalvelujen käsittelyä siirtohinnoittelukontekstissa¹³⁴. Lisäksi EU:n siirtohinnoittelufoorumi on viimeaikoina ollut erityisen aktiivinen erilaisten selvitysten ja raporttien julkaisun saralla, niitä käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä tutkielmassa käsiteltävien markkinaehtoperiaatetta koskevien kehityshankkeiden yhteydessä.

Tyyntenmeren alueen verohallintojen yhteisen järjestön PATA:n vuonna 2012 julkaistut siirtohinnoitteluohjeet¹³⁵ käsittelevät teorian sijasta siirtohinnoittelun käytännön dokumentointia. Ensisijaisena tarkoituksena on yhtenäistää dokumentointia PATA:an tämänhetkisten jäsenten eli Australian, Japanin, Kanadan sekä Yhdysvaltojen keskuudessa, jotta kyseisten valtioiden alueella toimivien monikansallisten konsernien ei tarvitsisi laatia siirtohinnoitteludokumentaatiota erikseen kunkin maan kansallisen lainsäädännön vaatimuksia vastaamaan. Pyrkimyksenä on myös lisätä oikeusvarmuutta dokumentaatiovelvollisuuden rikkomiseen liittyvien rangaistusten osalta. PATA:n ohjeiden noudattaminen on kuitenkin vapaaehtoista, joka luonnollisesta vähentää niiden käytännön merkitystä.¹³⁶

Tässä esitellyistä kansainvälisistä siirtohinnoitteluohjeista kaikkein suppeinta muotoa edustaa kansainvälisen kauppakamarin (ICC) laatima, toukokuussa 2012 julkaistu julkilausuma¹³⁷. Sen käytännön merkitys liittyy lähinnä siirtohinnoittelun ja tullauksen piirissä toteutettavan arvonmäärityksen harmonisointipyrkimysten julkituomiseen hallinnollisen vaivan ja mahdollisten eroavaisuuksien aiheuttamien epätoivottujen taloudellisten seurausten vähentämiseksi.¹³⁸

¹³⁴ Ks. EC 2011a.

¹³⁵ Ks. PATA 2012.

¹³⁶ Ks. Mehtonen 2005, s. 342.

¹³⁷ Ks. ICC 2012.

¹³⁸ Ks. <http://www.iccwbo.org / Policies / ICC Policy Statement - Transfer Pricing and Customs Value>, luettu 15.4.2014.

Eri siirtohinnoitteluohjeiden väliset keskeiset eroavaisuudet

Kuten edellä markkinaehtoperiaatteen teorian ja sitä ilmentävien malliverosopimusten kohdalla, myös markkinaehtoperiaatetta koskevan käytännön ja sääntelyn osalta OECD:n ohjeet ovat toimineet lähtökohtana ja mallina myöhemmin julkaistuille vaihtoehtoisille lähestymistavoille. Niistä laajinta ja samalla merkittävintä panostusta siirtohinnoittelusääntelyn kehittämiseen edustavat ilman muuta vuonna 2012 viimeistellyt YK:n siirtohinnoitteluohjeet, muiden ohje- ja säännöskokoelmien keskittyessä tiettyjen alueellisten käytäntöjen tai teknisten seikkojen käsittelyyn.

Lähtökohtaisesti sekä OECD:n että YK:n siirtohinnoitteluohjeet sallivat etuyhteysosapuolten asettaa rajat ylittävien transaktioiden hinnat valitsemallaan tavalla, kunhan vaatimus markkinaehtoperiaatteen noudattamisesta toteutuu.¹³⁹ YK:n valitseman lähestymistavan pääpaino on kuitenkin jo ohjeiden nimeenkin (*The United Nations Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries*) heijastuen siirtohinnoittelusääntelyn käytännöllisyydessä ja kehittyviä maita koskevien erityisnäkökohtien huomioidussa. Taustalla vaikuttaa ajatus kehitysmaiden jäämisestä tietyssä määrin paitsioon siirtohinnoittelusääntelyn kehittämistyössä, sillä OECD:n ohjeet on kehitetty ja hyväksytty pääasiassa teollisuusmaiden kesken.¹⁴⁰

YK:n siirtohinnoitteluohjeiden keskeisin eroavaisuus verrattuna OECD:n lähestymistapaan liittyy siis samojen järjestöjen julkaisemien vaihtoehtoisten malliverosopimusten näkökulma- ja painotuseroihin: siinä missä OECD:n ohjeet pyrkivät markkinaehtoperiaatteen teoreettisesti mahdollisimman puhtaaseen ja oikeaoppiseen soveltamiseen määriteltäessä verotettavan tulon määrää rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa, painottavat YK:n ohjeet nimenomaisesti lähdevaltioperiaatetta kehittyvien talouksien eduksi ja pyrkivät oikean tuloksen saavuttamisen lisäksi myös hallinnollisesti tarkoituksenmukaiseen toteutustapaan

¹³⁹ Samalla on kuitenkin huomattava, että esimerkiksi tullisäännökset, tietyt kaupan suojakeinot (kuten saalistushinnoittelun kieltö) tai vienti- / tuontirajoitukset voivat tosiasiallisesti rajoittaa mahdollisuutta määrittellä liiketoimen yhteydessä sovellettava hinta. Ks. lisää esim. Feinschreiber (toim.) 2001, osa 10.

¹⁴⁰ Ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku 1).

sovellettaessa markkinaehtoperiaatetta käytäntöön. Hallinnollisen vaivan minimointitavoitteesta johtuen esimerkiksi siirtohinnoittelun dokumentaatiovaatimusten kohdalla pyrkimys eri ohjeiden väliseen yhdenmukaisuuteen on vahva, sillä erot tuottavat helposti merkittäviä kustannuksia verovelvollisille. Siten YK:n siirtohinnoitteluohjeiden dokumentaatiota koskeva ohjeistus perustuu pitkälti OECD:n määrittelemiін parhaisiin käytäntöihin, korkeintaan kaventaen monikansallisille yrityksille ja konserneille asetettuja velvollisuuksia, erityisesti silloin kun dokumentaation kohteena olevat etuyhteysliiketoimet ovat yksinkertaisia ja niihin liittyvä verotuksellinen intressi on pieni.¹⁴¹

Verrattuna OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin, YK:n ohjeissa kiinnitetään huomattavasti vähemmän huomiota kustannustenjakojärjestelmiin ja ennakkohinnoittelusopimuksiin, joita käsittelevät osiot on erillisten lukujen sijaan liitetty muiden kokonaisuuksien yhteyteen. Kokonaan käsittelemättä YK:n siirtohinnoitteluohjeiden nykyisessä versiossa jäävät sen sijaan palvelut, aineettomat omaisuuserät sekä konsernin sisäiset uudelleenjärjestelyt.¹⁴² Sen sijaan, OECD:n vastaavista ohjeista poiketen, YK:n siirtohinnoitteluohjeisiin on sisällytetty maakohtaisia käytäntöjä läpikäyvä luku¹⁴³, jonka puitteissa Brasilia, Etelä-Afrikka, Intia ja Kiina joko kuvaavat kansallista, tavanomaisesta lähestymistavasta mahdollisesti poikkeavaa siirtohinnoittelusäätelyään tai vaihtoehtoisesti kuvaavat omalla lainkäyttöalueellaan erityisen merkityksellisiä siirtohinnoittelukysymyksiä.¹⁴⁴ Osa näissä

¹⁴¹ Ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku 1, kappale 1.8.12).

¹⁴² Puuttuvien osioiden osalta on odotettavissa, että YK:n siirtohinnoitteluohjeita täydennetään lähiaikoina: *The Subcommittee has been by far the largest in the Committee's history and has benefitted greatly from the breadth and depth of experience of the Members. -- It is conceived of as a living work, however, which will be improved and added to over time by drawing upon further experiences and expertise.* Ks. YK 2012.

¹⁴³ Ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku 10).

¹⁴⁴ Esimerkiksi Kiinan näkemyksiä esittelevä alaluku keskittyy markkinakohtaisten erojen ja etujen huomiointiin markkinaehtoperiaatetta sovellettaessa, kun taas Intiaa koskeva alaluku keskittyy tutkimus- ja kehitystoimintaan liittyviin erityiskysymyksiin. Ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku X).

kannanotoissa käsitellyistä aiheista on saanut osakseen OECD:n ohjeita laajempaa huomiota myös varsinaisten sisältölukujen kohdalla.¹⁴⁵

Suppeudestaan johtuen EU:n siirtohinnoitteluforumin, PATA:n ja ICC:n julkaisemat suositukset ja tarkentavat siirtohinnoitteluohjeet eivät tarjoa mahdollisuuksia laajemmalle eroavaisuuksien tarkastelulle. Niihin liittyvä kehitystyö saattaa kuitenkin vaikuttaa markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen kansallisessa lainsäädännössä, siksi varsinkin EU:n alueella tapahtuvaan siirtohinnoittelusäätelyyn liittyviin kehityshankkeisiin palataan tarkemmin tämän tutkielman alaluvussa 3.4 (”Markkinaehtoperiaatetta koskevat kehityshankkeet”).

3.2.3 Kansallinen siirtohinnoittelusäätely

Ensimmäiset siirtohinnoittelua koskeneet kansalliset säännökset saatettiin voimaan jo 1900-luvun alkupuolella teollistumisen kärjessä olleiden Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen pyrkiessä varmistamaan ensimmäistä maailmansotaa varten tarvittua rahoitusta. Nykyään kansalliset siirtohinnoittelusäännökset ovat voimassa muodossa tai toisessa noin 100 valtiossa.¹⁴⁶ Suurin osa siirtohinnoittelua koskevista laeista on säädetty 2000-luvulla siirtohinnoitteluun kohdistuvan kansallisen mielenkiinnon ja tietoisuuden levitessä kehittyneistä maista kehittyvien talouksien keskuuteen.¹⁴⁷ Uusien säännösten säätämisen lisäksi jo olemassa olevia siirtohinnoitteluun liittyviä kansallisia säännöksiä on erityisesti viime aikoina kiristetty huomattavasti paikallisten viranomaisten toimesta.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Varsinkin kehittyvien markkinoiden houkuttelevuus alhaisempien työvoimakustannusten tai muiden erityistä hyötyä tai säästöä tuottavien ominaisuuksien muodossa tulisi YK:n ohjeissa esitetyn näkökannan mukaan ottaa erityisen harkinnan lähtökohdaksi määrittäessä markkinaehtoista verotettavaa tulon määrää. Ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (esim. toimintaympäristöä käsittelevä luku 2 tai vertailukelpoisuutta käsittelevä luku 5).

¹⁴⁶ Ks. esim. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku 1, kappale 1.9.2).

¹⁴⁷ Graafinen aikajana siirtohinnoittelusäätelyn leviämisestä, ks. Dwarkasing, Ramon: *Transfer Pricing Aspects*. Esitys Maastrichtin yliopiston CFE Forumissa 2014, 27.3.2014.

¹⁴⁸ Ks. Cools et. al. 2008, s. 604.

Eri maiden kansalliseen siirtohinnoittelulainsäädäntöön liittyvät keskeiset eroavaisuudet

Vaikka suurin osa kansallisista siirtohinnoittelusäännöksistä perustuu OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin¹⁴⁹, ovat maakohtaiset erot hyvinkin merkittäviä sekä sääntelyn yksityiskohtaisuuden että tarkemman markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen suhteen. Erot liittyvät yleensä teknisiin seikkoihin kuten sallittuihin siirtohinnoittelumenetelmiin, niiden väliseen mahdolliseen hierarkiaan, vertailutiedon käyttöön sekä oikeusvarmuutta lisäävien menettelyjen, kuten siirtohinnoittelua koskevien ennakkoratkaisujen ja -sopimusten, olemassaoloon ja muotoon.

Muita, hienovaraisempia siirtohinnoittelun sääntelyyn ja markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyviä eroavaisuuksia löytyy luonnollisesti runsaasti eri maiden väliltä. Tämän tutkielman suhteellisesta suppeudesta ja ennen kaikkea kansainvälistä näkökulmaa painottavasta lähestymistavasta johtuen kansalliseen siirtohinnoittelulainsäädäntöön liittyviä yksityiskohtia koskevia eroavaisuuksia ei kuitenkaan ole listattu tässä kohtaa tämän laajemmin.¹⁵⁰ Maakohtaisten, lainsäädännöllisten sekä käytäntöön liittyvien, eroavaisuuksien merkitystä ei kuitenkaan voida yleisellä tasolla täysin ohittaa ja siten kansallisten erojen merkitystä nimenomaisesti markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiselle onkin käsitelty tarkemmin seuraavassa alaluvussa kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhan sekä siirtohinnoittelun valvontaan ja dokumentointiin liittyvän hallinnollisen vaivan yhtenä vaikuttavana taustatekijänä.

¹⁴⁹ Ks. esim. Deloitte 2013.

¹⁵⁰ Ks. aiheesta lisää esim. Hamaekers 2001, Lund et. al. 2008, Oosterhoff 2006 ja 2008, Vollebregt et. al. 2011, sekä erityisesti alueellisista eroista esim. Aasian alueella Feinschreiber & Kent 2012, Baltian osalta Cooper & Skopljak 2013 ja Latinaisen Amerikan käytännöistä Diez & Katz 2011.

Kansalliseen siirtohinnoittelulainsäädäntöön liittyen mielenkiintoinen on Sim & Sumikawan (2012) rahoituksen siirtohinnoittelun kohdalla esittämä kysymys siitä, sivuuttaako verotuksen perustana toimiva lainsäädäntö konfliktitilanteessa aina markkinaehtoperiaatteen vai soveltuuko kansainvälisen vero-oikeuden peruseriaatteiden mukainen valtion välisten sopimusten ensisijaisuus tällaisessä tilanteessa siten, että verotus voidaan toimittaa markkinaehtoperiaatteen ohjaamana mahdollisesti jopa kansallisen lainsäädännön vastaisesti.

3.3 Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvät keskeiset haasteet

Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvät haasteet voidaan yleisellä tasolla jakaa niiden perimmäisen lähteen mukaan teoreettisiin ja toiminnallisiin ongelmakohtiin. Siinä missä teoreettisen pohjan omaavat haasteet liittyvät lähinnä markkinaehtoperiaatteen yleiseen abstraktiuteen, ilmenevät toiminnalliset ongelmakohdat vaikeuksina periaatteen tarkoituksenmukaisessa käytännön soveltamisessa. Jälkimmäisen kategorian haasteet on tässä tarkastelussa jaoteltu vielä kolmeen alalajiin: veronsaajien intressejä koskettavaan veronkierron mahdollisuuteen, verovelvollisten kannalta epätoivottavaan kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhkaan sekä molempien osapuolten kokemaan vaikeuteen markkinaehtoperiaatteen toteutumisen dokumentoinnin ja valvonnan suhteen.

3.3.1 Teoreettiset ongelmakohdat

Erillisyhtiö- ja markkinaehtoperiaatteita pidetään usein teoreettisesti kaikkein sopivimpina mekanismeina verotusoikeuden jakamiseen ja verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien kohdalla.¹⁵¹ Markkinaehtoperiaatteeseen liittyy kuitenkin myös monia teoreettisia ongelmakohtia, jotka paitsi vaikeuttavat sen käytännön soveltamista, kyseenalaistavat sen nykyisen aseman kansainvälisen vero-oikeuden piirissä. Markkinaehtoperiaatteen sopeutumista muuttuvaan toimintaympäristöön, ainakaan sen nykyisessä muodossa ja soveltamisperinteellä, on lisäksi epäilty esimerkiksi rajat ylittävän sähköisen kaupankäynnin yleistyessä ja monimuotoistuesssa.¹⁵²

¹⁵¹ Ks. esim. Euroopan komission sisämarkkinoiden yhteisöverotusta käsittelevä työpäpaperi (EC 2001a, s. 439), jossa todetaan: *Theoretically, separate accounting is the most accurate solution in that it follows a 'bottom up' approach, with each transaction being individually recorded in the accounts of its respective jurisdiction so that the correct source of any profit can be identified.*

¹⁵² Ks. esim. Oguttu 2006. Toisaalta esim. Owens 2005 näkee markkinaehtoperiaatteen soveltamisalan laajentuneen ilman suurempia ongelmia myös sähköisen kaupan kysymyksiin.

Taloudellisen todellisuuden vastaisuus

Kaikkein perustavinta laatua oleva ja jo pidempään esillä ollut markkinaehtoperiaatteen vastainen argumentti liittyy sen erillisyyhtiöperiaatteesta kumpuavaan tietynasteiseen taloudellisen todellisuuden vastaisuuteen.¹⁵³ Sitä on joskus kuvattu veronsaajien etua valvovien veroviranomaisten ja verovelvollisten yritysten ajattelutapojen erona: siinä missä veroviranomaisten lähestymistapa lähtee kansallisista lähtökohdista ja pyrkii tiettyjen metodien hyödyntämiseen liiketoimikohtaisen verotettavan tulon määrittelyssä, konsernit katsovat toimintaansa ennen kaikkea globaalista näkökulmasta ja pyrkivät kannattavaan toimintaan kokonaisuutena arvioiden, ei niinkään välttämättä yksittäisten liiketoimien osalta, oli niiden vastapuolena sitten etuyhteyssuhteessa olevia tai riippumattomia toimijoita.¹⁵⁴

Markkinaehtoperiaatteen onnistunut soveltaminen käytäntöön vaatii operatiivisesti vahvasti integroituneiden konserniyhtiöiden käsittelemistä verotusta varten juridisesti erillisinä yksiköinä. Kuitenkin monikansallisen konsernin yksi tärkeimmistä kilpailueduista liittyy juuri sen kykyyn toimia yhtenäisenä kokonaisuutena yhtäaikaisesti useammalla markkinalla ja siten saavuttaa skaala- ja tehokkuusetuja, joita vastaavaa liiketoimintaa tai toimintoja harjoittavat itsenäiset yhtiöt eivät kykene realisoimaan.¹⁵⁵ Konsernina toimiminen saattaa myös parantaa neuvotteluasemaa suhteessa tavarantoimittajiin ja etujärjestöihin.¹⁵⁶ Ongelmaksi muodostuukin siis konsernisynergian huomioiminen: keskinäisessä yhteistoiminnassa syntyneiden hyötyjen objektiivinen jakaminen konsernin eri osien välillä

¹⁵³ Ks. esim. Cauwenbergh 1998, s. 285.

¹⁵⁴ Ks. Pagan & Wilkie 1994, s. 27.

¹⁵⁵ Ks. jo 1980- ja 1990-luvuilla, ennen OECD:n varsinaisten siirtohinnoitteluohjeiden julkaisua, esim. Langbein 1986, s. 629; Wiman 1988, s. 364-36; Bird 1988, s. 292; ja Williamson & Verdin 1992, s. 221, myöhemmin samasta problematiikasta esim. Owens 2005; Durst 2012, s. 124-127; ja Luckhaupt et. al. 2012, s. 100-106.

Näihin konserneille erityisiin etuihin on usein viitattu ns. OLI (*Ownership, Locational, Internalization*) paradigmalla, ks. lisää Dunning 1993.

¹⁵⁶ Ks. Francescucci 2004a, s. 58.

on vaikeaa, ainakin markkinaehtoperiaatteen puitteissa käytettävissä olevin keinoin. Tämä haaste esiintyy sitä vahvempana, mitä keskittyneempää ja pidemmälle integroitua kyseessä olevan monikansallisen konsernin toiminta on.¹⁵⁷

Vääristymät verovelvollisten käyttäytymisessä ja markkinoiden toiminnassa

Yhtenä hyvän verojärjestelmän ominaisuutena on 1990-luvulta lähtien pidetty sen neutraaliutta verovelvollisten käyttäytymisen suhteen, sillä neutraalin verotuksen on nähty tuottavan taloudellisesti ja muutenkin yhteiskunnan kannalta parhaan mahdollisen lopputuloksen.¹⁵⁸ Edellä käsitelty konsernina toimimiseen liittyvien etujen huomioimisen vaikeus markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisessa saattaa kuitenkin johtaa neutraaliustavoitteen vastaisesti vääristymiin verovelvollisten konsernien käyttäytymisessä ja siten markkinoiden toiminnassa.

Tarkasteltaessa markkinaehtoperiaatetta kenties puhtaimmin edustavan markkinahintavertailumenetelmän (*Comparable Uncontrolled Price Method, CUP*) käyttöä konsernien soveltamien siirtohintojen markkinaehtoisuuden arvioinnissa, on tutkimuksissa havaittu että konsernina toimimisesta seuraavien tehokkuusetujen puuttuminen vertailukelpoisista, riippumattomien osapuolten välisistä liiketoimista johtaa helposti vääristymiin siirtohinnoittelusäännösten noudattamiseen tähtäävissä hinnoittelupäätöksissä siten, että verotulojen mahdollisesta kasvusta huolimatta markkinoiden toiminta häiriintyy ja myös kuluttajien kokonaishyvinvointi alenee verrattuna tilanteeseen ilman siirtohinnoittelusääntelyä. Hinnoitteluvääristymistä kuluttajille aiheutuva hyvinvointitappio koskee rajat ylittävissä tilanteissa varsinkin suhteellisesti alhaisempaa yritysveroastetta soveltavaa valtiota.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Ks. Hamaekers 2001, s. 34.

¹⁵⁸ Ks. esim. Niskakangas 2011, s. 52-56.

¹⁵⁹ Ks. Behrens et. al. 2012, jossa esitetyn analyysin mukaisen hyvinvointitappiota koskevan analyysin lähtökohtana on, että ilman rajat ylittävien siirtohintojen sääntelyä konsernin toiminnassa syntyvät tehokkuusedut sekä pyrkimys verokulun minimointiin johtavat alhaisempiin maahantuontihintoihin erityisesti (*jatkuu*)

Arvioinnin subjektiivisuus ja reaaliargumentaatioon liittyvät haasteet

Paitsi akateemisen yhteisön monet edustajat, myös esimerkiksi OECD:n siirtohinnoitteluohjeet korostavat useassa kohdin tarvetta siirtohinnoittelusääntelyn neutraaliuteen ja epäävätkin sen varjolla kansallisilta veroviranomaisilta oikeuden määrätä monikansallisten konsernien rakenteesta tai toimintojen maantieteellisestä sijoittelusta.¹⁶⁰

Neutraalisuusvaatimuksestaan huolimatta OECD:n siirtohinnoitteluohjeet kuitenkin antavat veroviranomaisille oikeuden myös tarvittaessa ohittaa olemassa olevat rakenteet tai jopa tehdyt liiketoimet, mikäli niiden muoto eroaa merkittävästi niiden todellisesta taloudellisesta luonteesta tai järjestely kokonaisuutena arvioiden ei todennäköisesti toistuisi *liiketoiminnallisesti järkevästi käyttäytyvien* riippumattomien osapuolten kesken. Sisältöpainotteisuuden periaatteen kanssa linjassa oleva ajatus sisältyy sekä OECD:n että YK:n siirtohinnoitteluohjeisiin ja pyrkii estämään keinotekoisista järjestelyistä seuraavat vääristymät verotettavan tulon jakautumisessa eri valtioiden välillä rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyen.¹⁶¹ Samalla se kuitenkin pahimmillaan altistaa monikansalliset konsernit subjektiivisen arvion perusteella toteutettavalle rakenteiden ohittamiselle ja transaktioiden uudelleenkarakterisoinnille, joka puolestaan epäsymmetrisesti eri toimintavaltioiden välillä toteutuessaan aiheuttaa kansainvälistä taloudellista kahdenkertaista verotusta.

alhaisemman veroasteen valtioissa, jolloin myös sääntelyn aiheuttamat ja hintoja korottavat vääristymät vaikuttavat eniten juuri alhaisemman veroasteen valtion kuluttajien hyvinvointiin.

¹⁶⁰ Ks. esim. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku IX, kappale 9.163): *MNEs are free to organise their business operations as they see fit. Tax administrations do not have the right to dictate to an MNE how to design its structure or where to locate its business operations. MNE groups cannot be forced to have or maintain any particular level of business presence in a country. They are free to act in their own best commercial and economic interests in this regard.*

¹⁶¹ Ks. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku I, kappaleet 1.65-1.69) ja YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku 5, kappale 5.3.1.2.1).

Eräs aineettomien omaisuuserien liiketoiminnallisen merkityksen kasvun seurauksista on ollut, että monikansallisten konsernien siirtohinnoittelujärjestelyihin liittyviin substanssivaatimuksiin (*substance requirement*) on viime aikoina kohdistettu yhä enemmän huomiota myös markkinaehtoperiaatteen soveltamiseen keskittyvässä akateemisessa keskustelussa, sillä haasteeksi muodostuu jälleen kerran arvioinnin subjektiivisuus: mitattavien seikkojen, kuten työntekijöiden määrä tai sijainti, heikko sovellettavuus modernin liiketoiminnan ja erityisesti aineettomiin omaisuuseriin liittyviin moninlaisiin järjestelyihin sekä yksityiskohtaisen ohjeistuksen puute vaikeuttavat markkinaehtoperiaatteen soveltamista käytäntöön.¹⁶²

Edellä mainitut ongelmat kumpuavat ennen kaikkea markkinaehtoisuuden arviointia ulkopuolelta tekemään pakotettujen veronsaajien ja valvontaa käytännössä suorittavien veroviranomaisten käytössä olevasta epätäydellisestä informaatiosta liittyen eri etuyhteysosapuolten toimesta tehtyihin taloudellisiin päätöksiin sekä niiden taustalla vaikuttaneisiin ja siten toteutettuihin taloudellisiin toimiin vaikuttaneisiin tekijöihin.¹⁶³ Oman lisänsä markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen haasteisiin tuovat myös reaaliargumentaatioon liittyvät kysymykset, sillä markkinaehtoperiaatteen ja sitä toteuttavan siirtohinnoittelun dynaaminen luonne ja voimakas liiketaloudellinen perusta tuovat vero-oikeudellisen ratkaisutoiminnan piiriin usein vaikeasti käsiteltävissä olevan reaaliargumenttien painoarvon sekä keskinäisen suhteen arvioinnin.¹⁶⁴

3.3.2 Mahdollisuus veronkiertoon väärinkäytösten ja keinotekoisten järjestelyjen avulla

Rajat ylittävään liiketoimintaan liittyvät verosuunnittelutoimet eivät ole uusi ilmiö. Ensimmäisiä viitteitä niistä löytyy jo 1600-luvun alkupuolelta, jolloin maailman ensimmäiseksi monikansalliseksi konserniksi kutsutun Hollannin Itä-Intian

¹⁶² Ks. Monsenego 2014, jossa analysoidaan OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden substanssivaatimukseen liittyviä haasteita tarkemmin ja arvioidaan myös mahdollisia ratkaisumalleja.

¹⁶³ Ks. Gresik 2012, s. 259-260.

¹⁶⁴ Ks. lisää reaaliargumentaatiosta vero-oikeudessa Mehtonen 2005, s. 361-369.

kauppakomppanian piirissä jouduttiin pohtimaan miten ja minne veroja pitää sekä toisaalta kannattaa maksaa.¹⁶⁵ Markkinaehtoperiaatteen teoriaan ja käytäntöön mahdollisuus verosuunnitteluun ja jopa veronkiertoon rajat ylittävän siirtohinnoittelun keinoin on liitetty läpi sen historian.¹⁶⁶ On jopa esitetty, että monikansallisten konsernien kannattava toiminta on mahdollista ainoastaan siirtohinnoittelun väärinkäytön ansiosta.¹⁶⁷ Toisaalta mahdollisten väärinkäytöstenkin avulla saavutettavien todellisten ja merkittävien hyötyjen realisoiminen saattaa yritysten näkökulmasta olla todellisuudessa vaikeampaa kuin veronsaajien tai veroviranomaisten toimesta annetaan usein ymmärtää.¹⁶⁸

Väärinkäytösten ja keinotekoisten järjestelyjen estämisen tärkeyttä korostavissa yhteyksissä on myös esitetty, että markkinaehtoperiaatteen onnistuneella valvonnalla voidaan tasapainottaa haitallisen verokilpailun vaikutuksia tiettyyn maahan kohdistuviin suoriin ulkomaisiin investointeihin ja siten paineita alentaa yhteisöverokantaa.¹⁶⁹ Tätä ei kuitenkaan voida pitää ainakaan yleisesti hyväksyttynä riippuvuussuhteena, sillä kukin valtio valitsee yhteisöveron tasonsa perustuen henkilöveroasteeseen, valtion menotason sekä sen kohtaamaan kilpailuun muiden valtioiden kanssa. Siirtohinnoittelulla voisikin olla merkitystä yhteisöverokannan tasoon ainoastaan, mikäli siihen liittyvät väärinkäytökset todella vaikuttavat yhteisöveron tason valintaan. Siirtohinnoittelun epäsuora ja arvaamaton luonne tekee siitä kuitenkin muihin vaikuttaviin tekijöihin verrattuna painoarvoltaan vähäisen vaikuttimen yhteisöveron tason valintaan ja siten onnistuneellakaan

¹⁶⁵ Ks. Gumpert 2007, s. 4.

¹⁶⁶ Ks. jo aiemmin esim. Bernard & Weiner 1990, Grubert & Mutti 1991, Jacob 1996, Bartelsman & Beetsma 2003 ja Baker 2005, viimeisimpien asiaa käsittelevien artikkelien osalta esim., Devereux 2008, Huizinga & Laeven 2008 ja Maffini & Mokkalas 2011.

¹⁶⁷ Ks. Gordon & Mackie-Mason 1994.

¹⁶⁸ Ks. Rugman & Eden (toim.) 1985, s. 2.

¹⁶⁹ Ks. esim. McLure 2007 ja Beuselinck et. al. 2009.

markkinaehtoperiaatteen valvonnalla tuskin on merkitystä, mikäli valtion johto muuten kokee yhteisöveroasteen liian korkean tason karkottavan investointeja.¹⁷⁰

Haasteen ratkaisemista vaikeuttaa olennaisesti sen epämääräisyys: laittomaan tulonsiirtoon liittyvän ilmiön tarkkaa laajuutta on ylipäättään vaikea arvioida ja eri tahojen esittämät arviot sen kokonaismäärästä vaihtelevat suuresti.¹⁷¹ Tämä ongelma toistuu myös siirtohinnoittelua koskevan veronkiertotutkimuksen kohdalla: vaikka usein siteeratuissa tutkimuksissa onkin löydetty viitteitä siirtohinnoittelun tarkoituksellisesta hyödyntämisestä veronkierron välineenä, ovat tutkimustulokset silti heikosti yleistettävissä, johtuen pitkälti muiden, ympäristöön sekä rajat ylittävien etuyhteysransaktioiden yksityiskohtiin liittyvien vaikuttavien tekijöiden kontrolloinnin vaikeudesta.¹⁷² Lisäksi samojenkin tutkimustulosten pohjalta on asiantuntijapiireissä muodostettu toisistaan poikkeavia tulkintoja ja synteesejä.¹⁷³

Siirtohinnoittelun avulla mahdollisesti toteutetun veronkierron laajuuden arviointia vaikeuttaa rajat ylittäviä etuyhteysliiketoimia koskevan epätäydellisen tiedon ohella myös

¹⁷⁰ Ks. Altshuler & Grubert 2010, s. 1146.

¹⁷¹ Ks. tämän tutkielman alaluku 2.2.1 ("Veropohjan suojeleminen ja valtioiden välinen verokilpailu").

¹⁷² Ks. esim. Clausing 2003, jossa yhden prosentin alempi verokanta rajat ylittävän etuyhteysransaktion kohdemaassa johtaa keskimäärin 1.8 % alhaisempiin siirtohintoihin, verrattuna riippumattomien välisiin liiketoimiin. Bernard et. al. 2008 puolestaan havaitsivat etuyhteysransaktioihin liittyvän alihinnoittelun olevan keskimääräiseltä tasoltaan jopa 43 %.

Molempia tutkimuksia on kuitenkin kritisoitu niiden kyvyttömyydestä sulkea pois muita hinnoitteluun ja viime kädessä maakohtaisen verotettavan tulon muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Ks. esim. Kroppen et. al. 2012, s. 278, Kritiikkiä voitaneen esittää myös tutkimusten keskittymisestä yksin Yhdysvalloissa päämajaansa pitävien monikansallisten konsernien toimiin.

Indikaatiota siirtohinnoittelun avulla tapahtuvan veronkierron rahamääräiseen suuruuteen ja kehityssuuntaan on haettu lisäksi muun muassa eri yhteisöverokannoilla varustettujen valtioiden alueilla toimivien yritysten keskimääräisestä kannattavuudesta, johon liittyen esimerkiksi yhdysvaltalaiskonserneja koskevat kokemukset ja tutkimustulokset vihjaavat veronkiertoa koskevan ongelman pahenemisesta. Ks. Altshuler & Grubert 2005. Samansuuntaisia tuloksia esitettiin jo vuonna 1998 Iso-Britanniassa toimivien ulkomaisten konsernien kohdalla, ks. Oyelere & Emmanuel 1998.

¹⁷³ Ks. esim. Luckhaupt et. al. 2012, vrt. Kroppen 2012, vrt. Runkel 2012.

häilyvä raja toisaalta sallitun verosuunnittelun ja sen vastinparina toimivan kielletyn veronkierron välillä. Liiketoimintaan liittyvien kulujen, mukaan lukien verokulun, minimointi on aiemmin tässä tutkielmassa esitetyllä tavalla normaali osa kannattavaa liiketoimintaa, mutta puhtaasti verotuksellisiin hyötyihin perustuvat järjestelyt tätä tuskin ovat.¹⁷⁴ Usein tietyn etuyhteysliiketoimen asianmukaisuuden arvioinnin ohjenuoraksi onkin otettu yleisten veronkiertosäännösten lähtökohta toteutetun järjestelyn pääasiallisesta motiivista: mikäli järjestelylle ei voida katsoa näytetyn riittävää liiketaloudellista syytä, katsotaan se kielletyksi veronkierroksi.¹⁷⁵ Arviointi on kuitenkin tulkinnanvaraista ja samalla tullaan jälleen markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamista koskevan teoreettisen ongelmakohdan äärelle: markkinaehtoisuuden arviointi tapahtuu viime kädessä subjektiivisesti ja perustuu osapuolten esittämään argumentaatioon.

3.3.3 Kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhka

Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltaminen siirtohinnoittelun avulla on veronsaajien lisäksi merkittävä kysymys myös verovelvollisina toimiville yrityksille ja monikansallisille konserneille. Sen tärkeyttä menestyvän liiketoiminnan kannalta korostavat vuonna 2013 toteutetun kyselyn tulokset, joiden mukaan nimenomaan riskinhallinta on ylivoimaisesti tärkein painopistealue yritysten siirtohinnoitteluun liittyvän strategian toteuttamisessa.¹⁷⁶ Riskienhallintanäkökulman korostuminen liittyy pitkälti siirtohinnoittelun ydinproblematiikkaan kuuluvan kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhkaan, jonka lähteenä toimivat puolestaan ennen kaikkea sinällään yhdenmukaisten kansainvälisten siirtohinnoitteluohjeiden kansallisessa implementoinnissa ilmenevät erot sekä kahdenkertaiseen verotukseen liittyvien tehokkaiden ratkaisumekanismien puute.

¹⁷⁴ Mikäli verokulun minimointi, keinoista riippumatta, kuitenkin maksimoi monikansallisen konsernin arvon ja siten sen omistajien varallisuuden, voidaan jopa väittää, että eri veroihin liittyvien mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen on jopa johdon velvollisuus. Ks. Nielsen & Raimondos-Møller 2012, s. 28.

¹⁷⁵ Toisaalta mikäli liiketaloudellinen syy kytkeytyy kiinteästi veron kiertämistarkoitukseen, veronkiertoa voidaan silti esittää tapahtuneen. Ks. Järvenoja 2007, s. 323.

¹⁷⁶ Ks. EY 2013.

Kansainvälisten siirtohinnoitteluohjeiden kansallisessa implementoinnissa ilmenevät erot

Vaikka verotusoikeuden jakautuminen rajat ylittävissä etuyhteystransaktioissa perustuukin valtioiden välisiin verosopimuksiin, syntyy tiettyä yritystä tietyssä valtiossa koskeva verovelvollisuus aina kansallisen lainsäädännön perusteella. Siten markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltaminen ja verotettavan tulon määrittely sen avulla tapahtuu kansainvälisistä ohjeista ja niitä koskevasta riittävästä konsensuksesta huolimatta kuitenkin viimekädessä kunkin valtion kansallisten säännösten mukaan. Kansallisissa säännöksissä saattaakin ilmetä kansainväliseen kaksinkertaiseen verotukseen johtavia maakohtaisia teknisiä ja täytöntöönpanoeroja rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien kohdalla.¹⁷⁷ Samanaikaisesti tarve harmonisointiin kasvaa yhdessä toisaalta kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen ja toisaalta kansallisten veropohjien suojelun merkityksen kanssa.¹⁷⁸

Kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhkaa aiheuttavat erot eivät luonnollisesti, ainakaan lähtökohtaisesti, ole sopimuspuolina olevien valtioiden intressissä. Maakohtaisten eroavaisuuksien poistaminen kokonaan on kuitenkin käytännössä hyvin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Mahdottomuutta lähentelevään vaikeuteen on kolme pääsyötä: (i) kansainvälisillä siirtohinnoitteluohjeilla ei ole ylikansallisen lainsäädännön asemaa eikä valtioilla ole myöskään tahtoa niille sellaista myöntää¹⁷⁹; (ii) markkinaehtoperiaatteen

¹⁷⁷ Ks. Li 2012, s.84. Lisää OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden merkityksestä kansallisen verolainsäädännön lähteenä, ks. esim. Calderón 2007.

Tulkintaerojen lisäksi kansallisen lainsäädännön sisältämät säännökset saattavat olla myös suoraan markkinaehtoperiaatteen vastaisia, kuten on esitetty esimerkiksi viimeaikoina yleistyneiden alikapitalisointisäännösten (*thin capitalization rules*) kohdalla. Ks. esim. Asimakopoulos 2012. Näin vaikka mm. OECD:n malliverosopimuksen kommentaarissa nimenomaisesti mainitaan, etteivät kansalliset alikapitalisointisäännökset ole ristiriidassa artiklan 9 soveltamisen kanssa (tosin rajoituksena on markkinaehtoperiaatteen toteutuminen, josta kansallisilla viranomaisilla saattaa olla poikkeava käsitys).

¹⁷⁸ Harminisointitarpeesta erityisesti aineettomien omaisuuserien kohdalla, ks. IFA 2007. Myös OECD on pyrkinyt edistämään kansallisen lainsäädännön harmonisointia muun muassa julkaisemalla siirtohinnoittelulainsäädännön sisältöä ja muotoilua koskevan suosituksen, ks. OECD 2011b.

¹⁷⁹ Ks. Lepard 1990, s. 169. Kuten Lepard toteaa, kumpuaa heikko tahto sitoutua markkinaehtoperiaatteen moni- tai jopa ylikansalliseen sääntelyyn jo 1930-luvulta ja Kansainliiton ensimmäisistä toimista aiheen parissa.

teoriaan liittyvät puutteet aiheuttavat vaihtelevaa tulkintaa sen käytännön soveltamisen suhteen¹⁸⁰; ja (iii) verotettavan tulon jakoa toteuttavien valtioiden epäilykset monikansallisten konsernien riittämättömästä veronmaksusta ja näkemykset markkinaehtoperiaatteen puutteista, jotka kannustavat entisestään maakohtaisten tulkintojen tekemiseen¹⁸¹.

OECD:n malliverosopimuksissa markkinaehtoperiaatteen soveltamisen mukaisista mahdollisista verotettavaan tuloon veroviranomaisten toimesta tehdyistä oikaisuista johtuvaa kansainvälistä kahdenkertaista verotusta pyritään poistamaan sopimusmalliin vuonna 1977 lisätyllä 9 artiklan 2 kohdalla, jossa määrätään verosopimuksen toinen osapuoli ottamaan ensimmäisessä valtiossa tehty oikaisu huomioon ja muuttamaan nollasummapelin hengessä vastaoikaisulla kyseisessä valtiossa verotettavaksi määritellyn tulon määrää kahdenkertainen verotus poistaen.¹⁸² Huolimatta teoriassa helposta tavasta poistaa kaksinkertainen verotus saattaa kuitenkin olla, että sopimusvaltioiden viranomaiset ovat juuri kansallisten tulkintaerojen johdosta erimielisiä ylipäätään oikaisun tarpeesta tai sen tarkemmasta määrästä. Erimielisyyden vallitessa malliverosopimusten kyseinen kohta kehottaa eri maiden viranomaisia ryhtymään keskinäiseen konsultaatioon, tavoitteenaan ratkaista kiista ja poistaa kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhka. Mikäli

¹⁸⁰ Esimerkiksi OECD:n 34 jäsenmaasta ainoastaan 20 noudattaa markkinaehtoperiaatetta täysin linjassa OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden kanssa, ks. esim. Deloitte 2013.

¹⁸¹ Ks. esim. Avi-Yonah 2007, s. 27: *In fact, it seems likely that most OECD tax administrators -- employ some formulary method in practice even while they pay lip service to the ALS.*

Taustalla maakohtaisissa siirtohinnoittelulainsäädännön eroissa vaikuttavat myös sääntelyn erilaiset tavoitteet. Siinä missä kehittyneiden valtioiden pääpaino on kansallisen veropohjan suojelussa ja rajat ylittävää kaupankäyntiä haittaavan kansainvälisen kahdenkertaisen poistamisessa, liittyvät kehittyvien maiden siirtohinnoittelusääntelyyn kohdistamat intressit ennen kaikkea varmuutta ilmentävän ilmapiirin luomiseen ja sitä kautta rajat ylittävän kaupankäynnin lisäämiseen, varmistaen samalla kuitenkin verovajeen kurissa pysymisen (ks. esim. YK:n siirtohinnoitteluohjeiden johdanto). Tästä perustavanlaatuisesta erosta eri kehitysasteella olevien maiden lähestymistavoissa antavat laajempaa indikaatiota edellä käsitellyt, YK:n siirtohinnoitteluohjeiden yhteyteen liitetyt maakohtaiset alaluvut, jotka painottavat muun muassa paikalliseen markkinaan liittyviä erityisnäkökohtia ja niiden huomioinnin tärkeyttä arvioitaessa rajat ylittävien etuhyteysliiketoimien markkinaehtoisuutta. Ks. YK:n siirtohinnoitteluohjeet (luku 10).

¹⁸² YK:n malliverosopimus sisältää vastaavan kohdan (9 artiklan 2 kohta).

viranomaiset eivät kuitenkaan pääse asiassa yhteisymmärrykseen, saattaa kahdenkertainen verotus jäädä voimaan, kuten alla tehokkaiden ratkaisumekanismien puutetta käsittelevässä osiossa havainnollistetaan.¹⁸³ Tietyt valtiot ovat myös tehneet varauksia malliverosopimuksen vastaoikaisun sisältävän kohdan suhteen, jolloin uhka kahdenkertaiseen verotukseen kasvaa entisestään.¹⁸⁴

Kansalliseen implementointiin liittyvien erojen lisäksi paikallisen talouden vahvuus ja veroviranomaisten osaamistaso sekä siirtohinnoittelusääntelyn valvontaa koskeva aktiivisuus voivat vaikuttaa rajat ylittäviin etuyhteystransaktioihin liittyvän tulon kyseisessä maassa verotettavaksi vaadittavaan osuuteen¹⁸⁵, jolloin verotusoikeuden jakosuhte kahden edellä mainituilla ominaisuuksilla mitaten erivahvuisen valtion välillä saattaa johtaa vääristymiin markkinaehtoperiaatteen toteutumisessa, joko kahdenkertaisen verotuksen, vajaaverotuksen tai muutoin valtioiden välisen epäsuhtaisen verotulon jakautumisen muodossa.¹⁸⁶

¹⁸³ Ks. OECD:n malliverosopimus (9 artiklan 2 kohta): *Where a Contracting State includes in the profits of an enterprise of that State — and taxes accordingly — profits on which an enterprise of the other Contracting State has been charged to tax in that other State and the profits so included are profits which would have accrued to the enterprise of the first-mentioned State if the conditions made between the two enterprises had been those which would have been made between independent enterprises, then that other State shall make an appropriate adjustment to the amount of the tax charged therein on those profits. In determining such adjustment, due regard shall be had to the other provisions of this Convention and the competent authorities of the Contracting States shall if necessary consult each other.* Identtinen kohta löytyy myös YK:n malliverosopimuksen 9 artiklasta.

¹⁸⁴ Esimerkiksi Saksa, Tsekki ja Unkari ovat malliverosopimuksen kommentaarissa varanneet oikeuden olla sisällyttämättä 9 artiklan 2 kohtaa solmimiinsa verosopimuksiin. Lisäksi Italia ja Slovakia ovat varanneet oikeuden vaatia tiettyjen edellysten täyttymistä ennen vastaoikaisun suorittamista.

¹⁸⁵ Ks. Humaekers 2001, s. 33.

¹⁸⁶ Vuonna 2010 vero- ja siirtohinnoittelusta vastaavien yritysjohtajien sekä neuvontantajien keskuudessa toteutetussa kyselyssä Japanin veroviranomaiset nähtiin kaikkein aggressiivisimpina kansallisena viranomaistahona siirtohinnoittelun valvonnan suhteen. Japanin lisäksi kärkikymmenikön esittäneelle listalle mahtuivat mukaan (järjestyksessä ylhäältä alaspäin): Intia, Kiina, Kanada Yhdysvallat, Ranska, Saksa, Australia, Etelä-Korea ja Iso-Britannia, ks. TP Week 16.6.2010.

Tehokkaiden ratkaisumekanismien puute

Kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhkan suuruus kulkee käsi kädessä siirtohinnoittelun merkityksen kasvun kanssa: mitä enemmän rajat ylittäviä etuyhteystransaktioita, sitä enemmän myös markkinaehtoperiaatteen soveltamiseen liittyviä ongelmia ja mahdollista kansainvälistä kahdenkertaista verotusta.¹⁸⁷

Sekä OECD:n ja YK:n malliverosopimukset sisältävät kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen poistamiseen tähtäävän keskinäisen sopimusmenettelyn (*Mutual Agreement Procedure, MAP*) mahdollisuuden.¹⁸⁸ MAP-menettelyn tehokkuus valtioiden välisen siirtohinnoitteluoikaisua koskevan erimielisyyden ratkaisumekanismina on kuitenkin usein kyseenalaistettu, johtuen lähinnä kahdesta seikasta. Ensinnäkin MAP-prosessia koskeva verosopimusartikla ei perusmuodossaan velvoita osapuolina olevia valtioiden edustajia pääsemään lopputulokseen vaan ainoastaan neuvottelemaan asiasta. Lisäksi MAP-prosessin eri vaiheiden aikatauluun liittyy rajoituksia, jotka saattavat verovelvollisen näkökulmasta olla vaikeita seurata kansallisen valitusmenettelyn etenemisen rinnalla.¹⁸⁹

Myös MAP-prosessien pitkä kesto on usein esitetty huolenaihe ja siksi MAP-prosessien tehokkuutta seurataan sekä OECD:n että Euroopan unionin siirtohinnoittelufoorumin toimesta.¹⁹⁰ Vuodelta 2012 peräisin olevien uusimpien tilastojen mukaan OECD:n jäsenvaltiot ja tarkkailijajäsenet olivat osallisina yhteensä 1 681 kyseisen vuoden aikana aloitetussa keskinäisessä sopimusmenettelyssä. Kaiken kaikkiaan vuoden 2012 lopussa menettelyjä oli edelleen käynnissä 4 081 kappaletta ja keskimääräinen MAP-prosessin kokonaiskesto vuoden aikana päättyneiden menettelyjen kohdalla oli 25,46 kuukautta.¹⁹¹

¹⁸⁷ Ks. esim. EC 2001a, s. 255-283.

¹⁸⁸ OECD:n ja YK:n malliverosopimusten 25 artikla (*Mutual Agreement Procedure*).

¹⁸⁹ Ks. Biçer 2014, s. 79.

¹⁹⁰ Ks. esim. Owens 2005, s. 100.

¹⁹¹ Ks. <http://www.oecd.org> / Centre for Tax Policy and Administration / Dispute resolution / Mutual Agreement Procedure Statistics for 2012, luettu 16.4.2014

Euroopan unionin jäsenmaiden kohdalla vastaavat tilastolukemat olivat 259 uutta tapausta ja yhteensä 848 avointa vuoden 2012 lopussa, keskimääräisen prosessikeston ollessa 27,84 kuukautta.¹⁹²

Yllä esitettyjä, erityisesti toimivaltaisten viranomaisten välisen neuvotteluprosessin mahdolliseen tuloksettomuuteen liittyviä haasteita on pyritty ratkaisemaan lisäämällä OECD:n ja YK:n malliverosopimusten 25 artiklaan arbitraatioprosessia koskeva 5 kohta, jonka mukaan normaalin MAP-prosessin venyessä yli kahden vuoden määrärajan tulee asia siirtää verovelvollisen pyynnöstä ratkaistavaksi arbitraation kautta.¹⁹³ Arbitraatiopykälän on nähty, mahdollisen lopullisen ratkaisuväylän tarjoamisen lisäksi, nopeuttavan myös varsinaisia, tilastojen valossa hyvinkin pitkäkestoisia MAP-prosesseja.¹⁹⁴ Haasteena on kuitenkin muutoksen suhteellinen tuoreus: arbitraatioprosessin mahdollistava kohta lisättiin OECD:n malliverosopimukseen vuonna 2008 ja YK:n vastaavaan malliin vaihtoehtoisena 25 artiklan muotoiluna vasta vuoden 2011 päivityksen yhteydessä. Siten ei liene yllätys, että vuoteen 2013 mennessä arviolta ainoastaan 7 % kaikista maailman valtioiden välisistä verosopimuksista sisälsi kyseisen kohdan.¹⁹⁵ Euroopan unionin piirissä tosin vastaava

¹⁹² Ks. EC 2013.

¹⁹³ Ks. esim. OECD:n malliverosopimus (25 artiklan 5 kohta): *Where, a) under paragraph 1, a person has presented a case to the competent authority of a Contracting State on the basis that the actions of one or both of the Contracting States have resulted for that person in taxation not in accordance with the provisions of this Convention, and b) the competent authorities are unable to reach an agreement to resolve that case pursuant to paragraph 2 within two years from the presentation of the case to the competent authority of the other Contracting State, any unresolved issues arising from the case shall be submitted to arbitration if the person so requests. These unresolved issues shall not, however, be submitted to arbitration if a decision on these issues has already been rendered by a court or administrative tribunal of either State. Unless a person directly affected by the case does not accept the mutual agreement that implements the arbitration decision, that decision shall be binding on both Contracting States and shall be implemented notwithstanding any time limits in the domestic laws of these States. The competent authorities of the Contracting States shall by mutual agreement settle the mode of application of this paragraph.*

YK:n malliverosopimus (25 artiklan B-versio) sisältää vastaavan kohdan.

¹⁹⁴ Ks. Biçer 2014, s. 79.

¹⁹⁵ Ks. Wijnen & de Goede 2013, s. 57. Vastaava luku otoksessa mukana olleissa, pelkästään YK-maiden välillä solmituissa verosopimuksissa oli 1 % ja OECD-maiden välisissä sopimuksissa 21 %.

menettely sisältyy jo vuodesta 1995 voimassa olleeseen niin sanottuun arbitraatiosopimukseen¹⁹⁶.

3.3.4 Dokumentointiin ja valvontaan liittyvät vaikeudet

Teoreettisten ja muiden toiminnallisen taustan omaavien haasteiden ohella markkinaehtoperiaatteen toteutumisen dokumentointiin ja valvontaan liittyy merkittäviä vaikeuksia, joista alla on tarkemmin käsitelty siirtohinnoittelusta paitsi verovelvollisille, myös sitä valvoville veroviranomaisille koituvaa hallinnollista vaivaa sekä vertailukelpoisten liiketoimien puutteesta aiheutuvia ongelmia markkinaehtoisuuden todistamisen suhteen.

Hallinnollinen vaiva

Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyy kiinteästi tosiasiallisesti jaetun todistustaakan käsite. Esimerkiksi OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa todetaan, että markkinaehtoisuuden arviointiin liittyvä todistustaakka on useimmiten lähtökohtaisesti verohallinnolla. Samanaikaisesti verovelvollinen yritys voidaan kuitenkin velvoittaa antamaan tietoja ja esittämään asiakirjanäyttöä siirtohinnoittelustaan sekä viimekädessä tukemaan sen markkinaehtoisuutta.¹⁹⁷ Tätä seikkaa korostavat käytännön kannalta entisestään monessa maassa säädetyt dokumentaatiovelvollisuutta ja sen laiminlyöntiä koskevat säännökset, jotka tosiasiallisesti johtavat jaettuun todistustaakkaan.

Vaikka OECD:n ohjeissa¹⁹⁸ on korostettu tarkoituksenmukaisuuden huolellista arviointia dokumentointivaatimuksia asetettaessa, aiheuttaa jaettu todistustaakka merkittävää

¹⁹⁶ Ks. EEC 1990. Sopimus kattaa kaikki EU:n jäsenvaltiot pois lukien Kroatia, jonka sisällyttäminen sopimuksen piiriin ja tarvittavien, sopimustekstiä koskevien muutosten aikataulu on vielä vahvistamatta.

¹⁹⁷ Ks. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku V, kappale 5.2): *Documentation obligations may be affected by rules governing burden of proof in the relevant jurisdiction. In most jurisdictions, the tax administration bears the burden of proof. -- However, it should be noted that even where the burden of proof is on the tax administration, the tax administration might still reasonably oblige the taxpayer to produce documentation about its transfer pricing --. In fact, where the taxpayer does not provide adequate documentation, there may be a shifting of burden of proof in some jurisdictions in the manner of a rebuttable presumption in favour of the adjustment proposed by the tax administration.*

¹⁹⁸ Ks. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku V, kappale 5.6).

hallinnollista vaivaa – ja siihen liittyen myös kustannuksia – sekä verovelvollisille että markkinaehtoperiaatteen toteutumista valvoville kansallisille verohallinnoille.¹⁹⁹ Samalla se pahimmillaan asettaa kyseenalaiseksi hyvään verojärjestelmään kiinteästi liittyvän kustannustehokkuuden toteutumisen.²⁰⁰ Markkinaehtoperiaatteen dokumentointiin ja valvontaan liittyvät kustannukset olivatkin yksi syy, miksi Yhdysvalloissa siirryttiin osavaltiotasolla tulon jakokaavan hyödyntämiseen.²⁰¹

Markkinaehtoperiaatteen noudattamiseen rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien yhteydessä liittyvän hallinnollisen vaivan ja kustannusten on myös epäilty rikkovan vero-oikeudessa keskeisiä oikeudenmukaisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteita, sillä vastaavia hallinnollisia lisärasitteita ei liity riippumattomien yritysten rajat ylittävään toimintaan.²⁰²

Vertailukelpoisten liiketoimien puute ja vertailukelpoisuuteen liittyvät ongelmat

Sekä markkinaehtoperiaatteen toteutumisen dokumentointia että sen valvontaa vaikeuttavat ja hallinnollista vaivaa lisäävät usein vertailukelpoisten liiketoimien puute sekä vertailu.²⁰³ Tämä muodostaa merkittävän haasteen markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiselle, sillä erillisyhtiöiden toiminnan ja siihen liittyvän verotettavan tulon oikeellisuuden luotettava arviointi on yksiselitteisen riippuvainen sopivasta vertailukohdasta.²⁰⁴ Kuten jo vuoden 1979 OECD:n siirtohinnoittelua koskevassa raportissa²⁰⁵ todettiin, markkinaehtoperiaatteen ytimessä on tietyille toiminnoille ja

¹⁹⁹ Siirtohinnoittelun markkinaehtoisuuden dokumentointiin ja valvontaan liittyvän hallinnollisen vaivan suuruutta on myös käytetty usein perusteluna suojasatamasäännösten (*safe harbour provisions*) käyttöönotolle. Ks. esim. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku IV, kappaleet 4.120-4.122).

²⁰⁰ Lisää verojärjestelmän tehokkuudesta, ks. esim. Niskakangas 2011, s. 66.

²⁰¹ Ks. Hellerstein & Hellerstein 1998, kappale 8.03.

²⁰² Ks. Hamaekers 2001, s. 36.

²⁰³ Ks. esim. Durst & Culbertson 2003 ja Vidal 2009.

²⁰⁴ Ks. Sullivan 2004, s. 388: *Administering the arm's length method without comparables is like playing hockey without a puck.*

²⁰⁵ Ks. OECD 1979.

taloudellisille panoksille maksetun kompensaation oikeasuhtaisuuden arviointi.²⁰⁶ Siten luotettava ja vertailukelpoinen tieto riippumattomien välisestä toiminnasta ja siinä sovelletuista ehdoista on keskeinen tekijä vähentämään edellä käsiteltyä ja monella tavalla haitallista subjektiivisen tekijän vaikutusta markkinaehtoisuuden arvioinnissa.

Verrokkien puute voi olla seurausta joko monikansallisen konsernin tai sen muodostavien yhtiöiden eriävistä – verrattuna riippumattomiin markkinoimijoihin – tavasta toteuttaa tarkastelun kohteena olevia liiketoimia. Liiketoimilla tai niiden muodolla saatetaan myös tavoitella puhtaan transaktiokohtaisen hyödyn lisäksi laajempaa, esimerkiksi toiminnan skaalaetuihin tai yleiseen konsernisynergiaan liittyvää etua.

Konserniin toimintamalliin kiinteästi liittyvät skaala- ja synergiaedut ovat muutenkin erillisyhtiöperiaatteen opeille perustuvan markkinaehtoperiaatteen heikko kohta, sillä tehtäessä eroa yhdessä toimivien juridisten yhtiöiden välille verotettavan tulon määrittelyä varten saattaa olla että konserniliitännäisten etujen allokointi ei toteudu oikein tai ne jäävät vaikean havaittavuutensa johdosta jopa kokonaan eri osapuolten kohdalla verotettavan tulon ulkopuolelle.²⁰⁷ Saattaa lisäksi olla, ettei pitkälle integroituneella alalla ole ollenkaan riippumattomia toimijoita toteuttamassa etuyhteysransaktioiden kanssa vertailukelpoisia liiketoimia.²⁰⁸

Yhtenä ehdotuksena vertailukelpoisten liiketoimien puutteeseen on ehdotettu tarkastelun kiinnittämistä siirtohinnan tai liiketoimien tuloksena syntyneen taloudellisen tuloksen sijasta etuyhteysosapuolten väliseen kanssakäyntiin. Koska markkinaehtoperiaate viime kädessä pyrkii markkinaehtoisin hinnan ohella varmistamaan, ettei etuyhteysliiketoimissa sovelleta tavallisesta poikkeavia ehtoja, tulisi riippumattomien välistä kanssakäyntiä vastaavan neuvotteluprosessin varmistaa myös etuyhteysosapuolten välisten liiketoimien

²⁰⁶ Ks. Pagan & Wilkie 1994, s. 36.

²⁰⁷ Ks. Owens 2005, s. 100.

²⁰⁸ Ks. Owens 2005, s. 100.

markkinaehtoisuus.²⁰⁹ Siten esimerkiksi hajautettu organisaatorakenne, konserniyhtiöiden operatiivinen ja liikkeenjohdollinen itsenäisyys sekä kannustimien tarkoituksenmukaisuus olisivat jo lähtökohtina markkinaehtoisuuden toteutumista tukevia ja varsinaisten siirtohinnoittelumenetelmien mukainen arviointi voitaisiin säästää tilanteisiin, joissa nämä edellytykset tasapainoiselle neuvottelulle eivät todennäköisesti toteudu.²¹⁰ Vielä vuonna 1990 lähes 1/10 kansainvälisesti toimineista yhdysvaltalaiskonserneista käyttikin neuvotteluihin perustuvaa siirtohintaa ensisijaisena menetelmänä siirtohinnoittelun markkinaehtoisuuden varmistamiseen.²¹¹ Sekä kansallisen lainsäädännön että OECD:n ohjeiden kehittyminen ovat kuitenkin käytännössä poistaneet tämän keinon verovelvollisten työkalupakista rajat ylittävien etuyhteysransaktioiden markkinaehtoisuuden todistamiseen.²¹²

Markkinaehtoisuuden arvioinnissa tukena käytettävään vertailuaineistoon liittyy sen mahdollisesti riittävästäkin määrästä tai vertailukelpoisuudesta huolimatta aiemmin käsitellyjä epävarmuutta ja subjektiivisuutta lisäävä haaste. Johtuen riippumattomien osapuolten normaalista toiminnasta markkinoilla, tiettyä etuyhteysliiketoimen tyyppiä

²⁰⁹ Ks. OECD 2006, s. 5: *Thus, the primary drivers for doing a comparability analysis are for taxpayers to determine how transfer prices should be established and for tax administrations to determine whether a transfer pricing adjustment may be made.-- While prices are obviously a critical condition to a transaction, they are not the only one.*

²¹⁰ Ks. Hamaekers 1997, s. 2.

OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden suhtautuminen etuyhteysliiketoimien markkinaehtoisuuden perusteluun neuvottelujen tuloksena on kaksijakoista: toisaalta luvun I kappaleessa todetaan 1.5 todetaan, että etuyhteysosapuolet voivat tietyissä tilanteissa toimia ja neuvotella keskinäisissä suhteissaan riippumattomien osapuolten tavoin; toisaalta samaisessa kappaleessa myöhemmin todetaan, ettei kovakaan neuvottelu yksin riitä osoittamaan saavutetun lopputuloksen markkinaehtoisuutta.

²¹¹ Ks. Tang 1993.

²¹² Ks. Hamaekers 2001, s. 34.

Näin siitakin huolimatta, että kansainvälisten verokysymysten tutkimusta ja kehitystä edistämään perustettu International Fiscal Association (IFA) hyväksyi jo vuoden 1992 Meksikossa pidetyn 46. kongressinsa yhteydessä päätöslauseلمان, jossa tiettyjen edellytysten täytyessä neuvotteluteitse saavutetun siirtohinnan tulisi katsoa täyttävän markkinaehtoperiaatteen vaatimukset. Ks. lisää esim. Niskakangas & Finckenberg 1993.

kohden on nimittäin todennäköisesti havaittavissa useampia markkinahintoja ja hintatasoja. Siten ongelmaksi nouseekin yhden markkinaehtoisin hinnan luotettava määrittely yhtäläillä vertailukelpoisten, mutta hinnaltaan poikkeavien liiketoimien perusteella. Tähän haasteeseen on kansainvälisissä siirtohinnoitteluohjeissa pyritty vastaamaan muun muassa sallimalla hintaa koskevien vaihteluvälien ja vertailuaineiston luotettavuutta parantavien tilastollisten menetelmien käytöllä.²¹³ Siirtohintoja koskevien vaihteluvälien sallimista ja käyttöä tukevat myös tutkimustulokset, joiden mukaan siirtohintojen markkinaehtoisuutta koskevan liikkumavaran lisääminen saattaa, verotettavan tulon jakautumiseen liittyvistä mahdollisista vääristymistä huolimatta, vaikuttaa positiivisella tavalla monikansallisten konsernien tekemien investointien tehokkuuteen ja siten viime kädessä kasvattaa jaettavissa olevaa verotulojen kokonaismäärää.²¹⁴

3.3.5 Muita haasteita

Muita markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyviä haasteita ovat muun muassa oikeusturvaan ja -varmuuteen liittyvät kysymykset sekä markkinaehtoisuuden dokumentointiin ja todentamiseen liittyvät tekniset haasteet. Lisäksi siirtohinnoittelusääntelyn yhteispeli tulli- ja välillisen verotuksen säännösten kanssa on tietyissä rajat ylittävissä tilanteissa haastavaa, kuten ICC:n julkilausumassa²¹⁵ todettiin. Näitä lisähaasteita ei kuitenkaan tutkielman suhteellisen suppeuden vuoksi ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista käsitellä mainintaa laajemmin tässä yhteydessä.

²¹³ Ks. esim. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku III, kappale 3.57). Myös tietyn minimioikaisun rajaa (*de minimis rule*), jonka alle jäävissä hinnoittelupoikkeamisissa verotettavan tulon oikaisu jätetään tekemättä, on joskus ehdotettu ratkaisuksi yhden tietyn markkinaehtoisin hinnan määrittämisen vaikeuteen. Ks. esim. Ikeda 1992, s. 28.

²¹⁴ Ks. Smith 2002, jossa osoitettiin että myös verosuunnittelunäkökulma huomioiden harkinnanvaraisuuden muodossa toteutuvan liikkumavaran lisääminen liiketoimen lopputulosten markkinaehtoisuutta arvioitaessa vähentää vääristymiä liiketoimia edeltävien päätösten suhteen ja johtaa siten veronsaajia kokonaisuutena hyödyttäviin suurempiin bruttotuottoihin.

²¹⁵ Ks. ICC 2012.

3.4 Markkinaehtoperiaatetta koskevat kehityshankkeet

Johtuen osin markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvistä haasteista, osin edellä luvussa 2 ("Verotusoikeuden jakaminen ja verotettavan tulon määrittely rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa") kuvatuista aloitteista kansallisten veropohjien suojelun tehostamiseksi, ovat viime vuodet olleet erityisen tapahtumarikkaita markkinaehtoperiaatetta ja siirtohinnoittelua koskevien kehityshankkeiden rintamalla. Alla on läpikäyty niistä keskeisimmät, painottaen erityisesti niiden mahdollista vaikutusta nykytilanteeseen.²¹⁶

Eesityksen selkeyden varmistamiseksi käsittelyyn otetut kehityshankkeet on jaoteltu niiden taustalla vaikuttavan kansainvälisen järjestön (OECD, YK, EU) mukaan. Lopussa käsitellään myös muutamia akateemisessa keskustelussa viimeaikoina esillä olleita markkinaehtoperiaatteen mahdollisia kansainvälisiä kehityssuuntia.

3.4.1 OECD

Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)

OECD:n viimeaikaisista kehityshankkeista kaikkein laajakantoisin on ilman muuta jo aiemmin mainittu, vuoden 2013 aikana käynnistetty BEPS-hanke, jonka keskeisenä tavoitteena on edistää kansallisten veropohjien suojelua ja sopimattoman veronvälittelyn estämistä tukevia toimenpiteitä. Hankkeen käytännön toteutusta ohjaa heinäkuussa 2013 julkaistu varsinainen toimenpidesuunnitelma²¹⁷, joka sisältää 15 toimenpiteen listan ja niitä koskevan, syyskuusta 2014 joulukuulle 2015 ulottuvan aikataulusuunnitelman. Markkinaehtoperiaatteen kannalta BEPS-hankkeen tärkeimmät toimenpiteet liittyvät toisaalta malliverosopimuksen kehittämiseen ja toisaalta siirtohinnoittelusääntelyn kehittämiseen huomioiden hankkeen

²¹⁶ Käytännön syistä tarkasteluun mukaan on sisällytetty ainoastaan 1. toukokuuta 2014 mennessä julkaistut kehityshankkeet. Ottaen huomioon aihealuetta koskevan nopean kehitystahdin, tutkielman tämä nimenomainen osio ja siinä esitetyt tiedot ja näkemykset saattavat siis vanhentua hyvinkin nopeasti.

²¹⁷ Ks. OECD 2013e.

taustalla vaikuttava tavoite²¹⁸ verotettavan tulon ja todellisen arvonlisän välisen yhteyden varmistamisesta.

Malliverosopimusten markkinaehtoperiaatteen kannalta keskeisten osioiden kehittämiseen tähtäävät erityisesti BEPS-hankkeen toimenpiteet 7 ja 14. Toimenpide numero 7²¹⁹ käsittelee malliverosopimusten 5 artiklan sisältämän kiinteän toimipaikan määritelmän kehittämistä siten, että 7 artiklasta seuraavaa liiketulon allokointia ja verotusta kiinteälle toimipaikalle ei voitaisi välttää keinotekoisilla sopimusjärjestelyillä. Monikansallisten konsernien kannalta tällä on merkitystä esimerkiksi eri toimintamalleihin liittyvän verorasituksen kannalta, verohallintojen osalta puolestaan näiden toimintamallien markkinaehtoisuuden arviointiin.²²⁰ Suunnitelmassa listattu toimenpide numero 14²²¹ keskittyy sen sijaan tehokkaiden ratkaisumekanismien puutteen ratkaisemiseen. Mahdolliset konkreettiset toimet saattavat johtaa paitsi MAP-prosessien tehokkuuden parantamiseen, myös malliverosopimusten muokkaamiseen pakollisten ja sitovien arbitraatiolausekkeiden sisällyttämisen muodossa, jolla odotetaan toteutuessaan olevan positiivinen vaikutus oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden paranemiseen.²²²

²¹⁸ Ks. G20 2013b: *Profits should be taxed where economic activities deriving the profits are performed and where value is created.*

²¹⁹ Ks. OECD 2013e, s. 19: *Action 7: Prevent the artificial avoidance of PE status. Develop changes to the definition of PE to prevent the artificial avoidance of PE status in relation to BEPS, including through the use of commissionaire arrangements and the specific activity exemptions. Work on these issues will also address related profit attribution issues.*

²²⁰ BEPS-toimenpidesuunnitelmassa on mainittu erityisinä kehittämiskohteina komissionäärijärjestelyjen sääntely ja verotus, ks. OECD 2013e, s. 19.

²²¹ Ks. OECD 2013e, s. 23: *Action 14: Make dispute resolution mechanisms more effective. Develop solutions to address obstacles that prevent countries from solving treaty-related disputes under MAP, including the absence of arbitration provisions in most treaties and the fact that access to MAP and arbitration may be denied in certain cases.*

²²² Ks. OECD 2013e, s. 23.

BEPS-toimintasuunnitelmassa toimenpiteiden 7 ja 14 valmistuminen on aikataulutettu syyskuuhun 2015 mennessä, joten ensimmäisiä indikaatioita konkreettisista muutoksista on siis odotettavissa luultavimmin vuodenvaihteen 2014–2015 tienoilla.²²³

BEPS-hankkeen siirtohinnoittelua koskevista käytännön toimenpiteistä vastaa OECD:n siirtohinnoittelutyötä muutoinkin edistävä erityistyöryhmä (Working Party 6, WP6). Siirtohinnoittelusääntelyn kehittämisen osalta BEPS-hankkeen tärkeimmät toimenpiteet on listattu kohdissa 4, 8, 9, 10 ja 13, jotka keskittyvät ennen kaikkea tietyssä valtiossa syntyneen todellisen arvonlisän ja toisaalta verotettavaksi määriteltävän tulon välisen yhteyden asianmukaisuuden varmistamiseen. Toimenpiteiden erityisiksi kohdealueiksi on valittu konsernien sisäiseen rahoitukseen (toimenpide 4), aineettomiin omaisuuseriin (toimenpide 8) ja muihin erityisiin järjestelyihin (toimenpiteet 9 & 10) liittyvät kysymykset. Samassa yhteydessä on tarkoitus kartoittaa myös nykyisen siirtohinnoitteludokumentaatiota koskevan sääntelyn kehitystarpeita (toimenpide 13).

Aineettomia omaisuuseriä koskevaan toimenpiteeseen numero 8²²⁴ liittyvä työ aloitettiin käytännössä jo vuonna 2010 toteutetun siirtohinnoitteluohjeiden uudistuksen jälkimainingeissa, jolloin OECD aloitti uuden, aineetonta omaisuutta koskevan ohjeistuksen tarkentamiseen ja tarvittaessa päivittämiseen oleellisilta osiltaan tähtäävän projektin. Erityishuomion kohteiksi määriteltiin aineettoman omaisuuden määritelmään, tunnistamiseen ja arvonmääritykseen liittyvät kysymykset siirtohinnoittelukontekstissa. Siihen liittyen ensimmäinen keskusteluluonnos²²⁵ julkaistiin kesäkuussa 2012 ja saatujen

²²³ Ks. OECD 2013e (*Annex A. Overview Of The Actions And Timelines*).

²²⁴ Ks. OECD 2013e, s. 20: *Action 8: Intangibles. Develop rules to prevent BEPS by moving intangibles among group members. This will involve: (i) adopting a broad and clearly delineated definition of intangibles; (ii) ensuring that profits associated with the transfer and use of intangibles are appropriately allocated in accordance with (rather than divorced from) value creation; (iii) developing transfer pricing rules or special measures for transfers of hard-to-value intangibles; and (iv) updating the guidance on cost contribution arrangements.*

²²⁵ Ks. OECD 2012c.

kommenttien perusteella päivitetty versio²²⁶ heinäkuussa 2013. Samalla ilmoitettiin, että projekti siirtyy aiemmin samassa kuussa julkistetun BEPS-hankkeen toimintasuunnitelman ohjaukseen. Jo aiemmin projektin ulkopuolelle oli nimenomaisesti rajattu aineettomien oikeuksien kohdistaminen kiinteille toimipaikoille, jota käsiteltiin jo muun ohella vuonna 2010 julkaistussa, voittojen kiinteille toimipaikoille kohdistamista koskevassa erillisessä raportissa²²⁷ ja nyt myös ainakin epäsuorasti BEPS-hankkeen kiinteiden toimipaikkojen määritelmää koskevan toimenpiteen numero 7 puitteissa.

Keskusteluluonnoksessa esitetyt keskeiset markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen mahdollisesti vaikuttavat ehdotukset liittyivät aineettomien omaisuuserien määritelmään²²⁸, YK:n siirtohinnoitteluohjeissakin erityishuomiota keränneisiin paikallisen markkinan ja työvoiman erityispiirteiden vaikutukseen aineettomiin omaisuuseriin kohdistuvaa markkinaehtoista korvausta määriteltäessä. Mukaan oli otettu myös mahdollisuus huomioita konserniympäristössä toimimisesta syntyvät synergiaedut, joka on ollut edellä esitetyn mukaisesti yksi markkinaehtoperiaatteen teoriaan liittyvistä keskeisimmistä kritiikin kohteista. Päivitettyä keskusteluluonnosta koskeva julkinen konsultaatio pidettiin lokakuussa 2013. Sen vaikutukset luonnokseen sekä projektin seuraavat vaiheet ovat tätä kirjoitettaessa kuitenkin vielä hämärän peitossa.

Siirtohinnoitteludokumentaation kehittämistarpeita arvioivan toimenpiteen 13²²⁹ vaikutusten osalta on tätä kirjoitettaessa saatu osviittaa kahden julkaisun muodossa.

²²⁶ Ks. OECD 2013f.

²²⁷ Ks. OECD 2010.

²²⁸ Nykyisellään OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa aineettomat omaisuuserät on määritelty ohjeiden VI luvussa (*Special Considerations for Intangible Property*). Määritelmän mukaan ohjeiden käsite aineeton omaisuus (*intangible property*) pitää sisällään oikeuden käyttää teollista omaisuutta kuten patenteja, tavaramerkkejä, kauppanimiä, muotoilua tai malleja. Lisäksi käsite koskee myös kirjallisia ja taiteellisia omaisuusosoikeuksia sekä immateriaalista omaisuutta (*intellectual property*), esimerkiksi tietotaitoa (*know-how*) ja liikesalaisuuksia.

²²⁹ Ks. OECD 2013e, s. 23: *Action 13: Re-examine transfer pricing documentation. Develop rules regarding transfer pricing documentation to enhance transparency for tax administration, taking into consideration the compliance costs for business. The rules to be developed will include a requirement that MNE's provide all (jatkuu)*

Lokakuussa 2013 julkaistu dokumentaatiota ja maakohtaista raportointia käsitellyt muistio pyrki listaamaan toimenpiteen puitteissa käsiteltäviä kysymyksiä, joihin kuuluivat muun muassa verovelvollisilta vaadittavien tietojen laajuus, raportointiin ja tietojen jakamiseen tarvittavat mekanismit. Näitä kysymyksiä käsiteltiin puolestaan laajemmin tammikuussa 2014 julkaistussa keskusteluluonnoksessa, joka sisälsi monia markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen ja siirtohinnoittelun dokumentoinnin nykykäytäntöjä mahdollisesti muuttavia ehdotuksia. Niistä tärkeimmät pohjautuivat kesällä 2013 julkaistuun tutkimuspaperiin²³⁰ ja liittyvät nykyisellään OECD:n jäsenmaissa vaadittavan siirtohinnoitteludokumentaation täydentämistä kansainvälisten konsernien koko veropositiota koskevalla informaatiolla. Lisäksi keskusteluluonnoksessa ehdotettiin nykyisten OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden dokumentaatiota koskevan luvun 5 korvaamista uudella, kaksitasoisella lähestymistapaa edustavalla ohjeistuksella, jonka puitteissa siirtohinnoitteludokumentaatio muodostuisi jatkossa yleistä konsernitietoa sisältävästä niin sanotusta *master file* -dokumentista sekä varsinaisiin materiaalsiin transaktioihin keskittyvästä, paikallisen yhtiön näkökulmasta laadittavasta *local file* -dokumentista.²³¹

relevant governments with needed information on their global allocation of the income, economic activity and taxes paid among countries according to a common template.

²³⁰ Ks. OECD 2013g.

²³¹ Kaksitasoinen dokumentaatorakenne muistuttaa pitkälti muun muassa EU:n yhteisen siirtohinnoittelufoorumin parissa jo aiemmin pohdittua käytäntöä, jossa siirtohinnoitteludokumentaatio jaetaan yleiseen ja maakohtaista tietoa sisältäviin osioihin. Verrattuna EU:n siirtohinnoittelufoorumin vuonna 2005 julkaistussa tiedonannossa (EC 2005c) kuvattuun dokumentointitapaan, OECD:n luonnoksessa kuvailtu *master file* -dokumentaatio tulisi kuitenkin sisältämään huomattavasti yksityiskohtaisempaa tietoa muun muassa konsernin strategiaan, koko arvoketjuun sekä avainhenkilöiden ja aineettomien omaisuuserien maa- ja konserniyhtiökohtaiseen jakautumiseen liittyen. Myös konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt sekä kokonaisveropositio vaadittaisiin dokumentoitavaksi nykyistä laajemmassa mittakaavassa, sisältäen maa- ja yhtiökohtaisesti eritellen muun muassa liikevaihdon, tuloksen ennen veroja, kassaperusteisesti maksetut verot, perityt lähdeverot, työntekijöiden määrän, palkkasumman sekä konserniyhtiölle maksetut korot, rojaltit ja palvelumaksut.

(jatkuu)

Riippumatta luonnoksissa esitettyjen ehdotusten lopullisesta, ohjeisiin mahdollisesti päätyvästä muodosta, indikoivat OECD:n keskusteluluonnoksessa esitetyt näkökulmat kuitenkin selvästi, että konsernien monikansalliseen toimintaan liittyvät kokonaisveropositiot sekä globaalien tulon jakautuminen eri toimintamaiden kesken tulevat keräämään jatkossa yhä enemmän huomiota kansainvälisessä sääntelykehityksessä. Samalla markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvä ja verovelvollisille yhtiöille lankeava hallinnollinen vaiva tulee vastakkaisista pyrkimyksistä²³² huolimatta mitä luultavimmin jopa kasvamaan, vaikkakin laajimmista raportointivelvollisuuksista on keskusteluluonnokseen kohdistuneen kritiikin myötä ehditty jo luopua.²³³

Tätä kirjoitettaessa konkreettisia edistysaskeleita on siis otettu vasta aineettomia omaisuuseriä koskevan toimenpiteen numero 8 sekä siirtohinnoitteludokumentaation kehitystyötä kustannustehokasta läpinäkyvyyttä lisäävään suuntaan vievän toimenpiteen numero 13 osalta, muiden markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamista koskettavien toimenpiteiden (4, 9 ja 10) tarkempi sisältö on tätä kirjoitettaessa vielä tarkentumatta. Samoin tarkentumatta ovat jo aloitettujen toimenpiteiden todelliset vaikutukset, jonka

Dokumentaatiopakettien toinen osa, paikallista yhtiötä koskeva local file -dokumentti tulisi puolestaan sisältämään yksityiskohtaiset tiedot toiminnan rakenteesta, etuyhteystransaktioista sekä transaktioiden suhteesta ja vaikutuksesta varsinaiseen ulkoiseen liiketoimintaan ja sen tulokseen.

²³² Aiemmin siirtohinnoittelun markkinaehtoisuuden dokumentointiin ja valvontaan liittyvää hallinnollista vaivaa on pyritty OECD:n toimesta vähentämään muun muassa tutkimalla eri maissa käytössä olevia huojennussääntöjä (ks. OECD 2012b) sekä toukokuussa 2013 hyväksytyillä suojasatamasäännösten (*safe harbor provisions*) uudistamisella (ks. OECD 2013c).

²³³ Muun muassa yhtiökohtaisesta lisätietojen raportointivelvoitteesta luovuttiin maakohtaisen yhteenvedon hyväksi. Lisäksi esimerkiksi maksettuja korkoja ja rojalteja koskevat maakohtaisen raportointimallin sarakkeet sekä tietyt muita yksityiskohtaisia tietoja koskevat kohdat linjattiin poistettavaksi asiaa edistävän työryhmän julkistamassa lausunnossa, ks. TP Week 1.4.2014.

Sinällään mielenkiintoista on, että samansuuntainen päätös tehtiin myös EU:n piirissä, kun alunperin listatuille yhtiöille lisättäväksi ehdotettu pakollinen maakohtainen raportointivelvollisuus jouduttiin vastustuksen edessä pudottamaan pois kirjanpitosääntelyyn tehtävien uudistusten joukosta ainakin vuoteen 2018 asti. ks. Transfer Pricing Report 3.6.2014.

arviointi on mahdollista vasta vuosia jälkikäteen ja kansallisen implementoinnin tuloksien kautta.²³⁴

Toimenpiteiden numero 8 ja 13 osalta BEPS-toimenpidesuunnitelmassa asetettu takaraja muutosehdotusten muotoilulle ja myös implementoinnille on syyskuussa 2014, muiden toimien aikataulullisen tavoitteen ollessa syyskuussa 2015.

Muut kehityshankkeet

Muut markkinaehtoperiaatetta koskevat OECD:n kehityshankkeet koskevat muun muassa jo vuonna 2011 aloitettua projektia siirtohinnoitteluun liittyvän riskiarviointiohjeistuksen kehittämiseksi sekä mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen tutkimista etuyhteystransaktioiden markkinaehtoisuuden luotettavan arvioinnin edellytyksenä olevan vertailuaineiston laatuun ja saatavuuteen liittyvien, erityisesti kehittyvien talouksien taholta esitettyjen huolenilmausten paremmaksi huomioonottamiseksi.²³⁵ Muiden kehityshankkeiden merkitys markkinaehtoperiaatteen ja siirtohinnoittelun käytännölle on kuitenkin selvästi toissijaista BEPS-hankkeen ollessa tällä hetkellä tärkein ajava voima OECD:n tulevien toimien taustalla.²³⁶

3.4.2 YK

Myös YK osallistuu aktiivisesti OECD:n vetämään BEPS-hankkeeseen²³⁷, minkä ohella YK julkaisi kesäkuussa 2013 käsikirjan²³⁸ alleviivaamaan tiettyjen erityisten seikkojen

²³⁴ Ks. esim. Herrington & Lowell 2013, jotka esittävät pessimistisen näkemyksen BEPS-hankkeen takana olevan poliittisen yhteisymmärryksen siirtymisestä käytäntöön ja lopulta osaksi kansallista lainsäädäntöä. He myös muistuttavat, ettei BRICS-maiden kasvavaa roolia tulevassa kehityksessä sovi unohtaa.

²³⁵ Kansallisen riskiarviointiohjeistuksen kehittämiseksi OECD julkaisi huhtikuussa 2013 luonnoksen erityisesti kansallisille verohallinnoille suunnatusta ohjekirjasesta, ks. OECD 2013b. Kehitysmaiden esittämiä huolenaiheita ja niihin liittyviä mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja käytiin läpi puolestaan maaliskuussa 2014 julkaistussa tutkimuspapierissa, ks. OECD 2014b.

²³⁶ Tätä käsitystä tukevat useat marraskuussa 2013 OECD:n järjestämässä julkisessa, siirtohinnoitteluasioita koskeneessa konsultaatioissa (*Public Consultation on Transfer Pricing Matters, 12 - 13 November 2013, OECD Conference Centre, Paris, France*) pidetyt esitykset.

²³⁷ Ks. OECD 2013e, s. 25-26.

huomioinnon tärkeyttä kehitysmaiden solmimien verosopimusten kohdalla. Markkinaehtoperiaatteen ja sen käytännön soveltamisen kannalta merkityksellisiä käsikirjan osioita ovat lähinnä eri valtioiden välisen tietojenvaihdon ja osaamisen kehittämisen tärkeyttä veropohjan suojelun kannalta korostavat kohdat. Muutoin käsikirjan eri osiot viittaavat pitkälti OECD:n lähestymistapoihin ja niihin liittyviin kehityshankkeisiin.

Malliverosopimuksen tulkintaohjeiden lisäksi YK:n sopimusmallin varsinaisia tekstimuotoiluja kehitetään taustalla. Siihen liittyen mielenkiintoisen näkökulman tarjoaa Intian edustajan edelliseen päivityksen yhteydessä lähettämä avoin kirje, jossa korostetaan kehitystyön erillisyyttä ja toivotaan jopa entistä voimakkaampaa erkanemista OECD:n piirissä vallitsevasta konsensuksesta.²³⁹ Sama toive kohdistuu epäilemättä YK:n vuonna 2012 ensimmäisen version muodossa julkaistujen siirtohinnoitteluohjeiden kehittämistyöhön. YK:n siirtohinnoitteluohjeet ovat myös samankaltaisuudesta huolimatta monelta osin vajavaiset verrattuna OECD:n vastaaviin ohjeisiin, joten ainakin ensimmäisessä versiossa vaille käsittelyä jääneisiin palveluihin, aineettomia omaisuususeriä sekä konsernin sisäisiä uudelleenjärjestelyitä koskevaa ohjeistusta voidaan odottaa julkaistavaksi lähiaikoina.²⁴⁰

3.4.3 EU

EU:n markkinaehtoperiaatetta koskevaa kehitystyötä johtaa unionin oma siirtohinnoittelufoorumi (EU JTPF), jonka kesäkuussa 2011 hyväksytty, vuosille 2011–2015 laadittu työohjelma keskittyy ennen kaikkea kustannustenjakojärjestelmiä, riskiarvioita ja

²³⁸ Ks. YK 2013.

²³⁹ Ks. <http://www.un.org/esa/ffd/index.htm> / Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters / UN Model / Letter from India (13 August 2012), luettu 30.3.2014.

²⁴⁰ Tarkemmin YK:N siirtohinnoitteluohjeiden sisällöstä sekä OECD:n ja YK:n siirtohinnoitteluohjeiden välisistä eroista tämän tutkielman alaluvussa 3.2.2 ("Kansainväliset siirtohinnoitteluohjeet").

siirtohinnoitteluoikaisuja koskevan käytännön kehittämiseen. Lisäksi foorumi pyrkii seuraamaan aiemmin laadittujen ohjeistusten toimintaa ja vaikutuksia käytäntöön.²⁴¹

Vuosille 2011–2015 laaditun työohjelman puitteissa on viime vuosina julkaistu yhteensä viisi raporttia, jotka keskittyvät edellä mainittuihin painopistealueisiin. Maaliskuussa 2011 julkaistu raportti²⁴² keskittyi pienille ja keskisuurille konserneille erityisiin siirtohinnoittelukysymyksiin. Vuoden 2012 työn tuloksena syntyi kesäkuussa julkaistu raportti²⁴³, joka käsitteli kustannustenjakojärjestelmiä (*cost contribution arrangements*) sellaisten palvelujen yhteydessä, joiden pääasiallisena tavoitteena ei ole kehittää uusia aineettomia omaisuususeriä.

Vuonna 2013 EU:n siirtohinnoittelufoorumin työ johti kahden raportin julkaisuun. Niistä ensimmäinen, tammikuussa julkaistu raportti²⁴⁴ käsitteli toissijaisia oikaisuja (*secondary adjustment*), joiden käyttöön sisältyy merkittävä kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen riski ja siten EU:n siirtohinnoittelufoorumi päätyikin suositamaan niistä pidättäytymistä. Toinen, kesäkuussa 2013 päivänvalon nähnyt raportti²⁴⁵ käsitteli puolestaan siirtohinnoitteluun liittyvien riskien arviointia ja hallintaa eri osapuolten tehokkaan toiminnan näkökulmasta. Siinä myös esitettiin suosituksia siirtohinnoitteludokumentaation arviointiin sekä annettiin esimerkki siirtohinnoittelutarkastuksen tarkoituksenmukaisesta työsuunnitelmasta.

Vuonna 2014 puolella on EU:n siirtohinnoittelufoorumin toimesta ehditty jo julkaista vastaoikaisuja (*compensating adjustment*) koskenut raportti²⁴⁶, jonka keskeinen anti

²⁴¹ Ks. <http://ec.europa.eu / European Commission Taxation and Customs Union / Taxation / Company Tax / Transfer pricing in the EU context / Forum / Work programme>, luettu 25.4.2014.

²⁴² Ks. EU JTPF 2011a.

²⁴³ Ks. EU JTPF 2012.

²⁴⁴ Ks. EU JTPF 2013a.

²⁴⁵ Ks. EU JTPF 2013b.

²⁴⁶ Ks. EU JTPF 2014.

perustuu kesällä 2011 kerättyyn kyselyaineistoon²⁴⁷ sekä aineiston pohjalta muodostettuun ehdotukseen käytännön ohjeistuksesta vuoden lopun siirtohintaoikaisujen toteuttamiseen liittyen. Ehdotuksen tarkoituksena ei ole rajoittaa jäsenvaltioiden kansallista sääntelyvaltaa vaan edesauttaa konsensuksen syntymistä niistä peruseriaatteista, joita tulisi noudattaa käytettäessä vuoden lopun vapaaehtoisia siirtohintaoikaisuja varmistamaan markkinaehtoperiaatteen toteutuminen konsernin sisäisissä rajat ylittävissä etuyhteystransaktioissa.²⁴⁸

Vastaoikaisuja koskevan raportin lisäksi EU:n siirtohinnoittelufoorumi julkaisi huhtikuussa 2014 lähes kaikki EU:n jäsenmaat²⁴⁹ käsittäneen kokoelman maakohtaisia siirtohinnoitteluprofiileja, jotka sisältävät yleisen siirtohinnoittelulainsäädännöllisen kehyksen kuvauksen, toimivaltaisten viranomaisten yhteystiedot sekä muuta sekä verovelvollisten että kansallisten veroviranomaisten kannalta hyödyllistä tietoa.²⁵⁰

Vaikka EU:n siirtohinnoittelufoorumin työ ei viime vuosina olekaan realisoitunut uusina käytännön ohjeina, voidaan foorumin työskentelyä kuitenkin kuvailla aktiiviseksi, varsinkin ottaen huomioon samanaikaiset toimet liittyen vaihtoehtoiseen, yhteisverotukseen

²⁴⁷ Ks. EU JTPF 2011b.

²⁴⁸ Oikaisujen käytännön hyödyntämistä osana kansainvälisten konsernien siirtohinnoitteluprosesseja ovat vaikeuttaneet tässäkin tutkimuksessa markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvien haasteiden yhteydessä käsitellyt kansallisen implementoinnin erot.

Vaikka ehdotuksessa ei sinällään oteta kantaa kansallisten eroavaisuuksien lähteisiin, raportin sisältämän ja EU:n jäsenvaltioiden yhdessä hyväksymän ehdotuksen mukaan kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi kansallisten veroviranomaisten tulisi hyväksyä oikaisu kaikissa niissä valtioissa, joihin oikaisun vaikutukset ulottuvat, mikäli (i) verovelvolliset osoittavat nähneensä kohtuullista vaivaa transaktion markkinaehtoisuuden varmistamiseksi etukäteen; (ii) verovelvolliset suorittavat oikaisu symmetrisesti molemmissa jäsenvaltioissa; (iii) valittua hinnoittelutapaa, joko ennakkoon tapahtuvaa ex-ante määrittelyä tai jälkikäteisiin oikaisuihin perustuvaa ex-post hinnoittelua, sovelletaan johdonmukaisesti vuodesta toiseen; (iv) oikaisu suoritetaan ennen veroilmoituksen palauttamista; ja (v) verovelvolliset kykenevät selittämään suunnitellun hinnoittelun ja toteuman välisen mahdollisen erotuksen, toisinsanoen vuoden lopun oikaisun tarpeen. Ks. EU JTPF 2014, s. 4-5.

²⁴⁹ Tätä kirjoitettaessa kokoelmasta puuttuivat vielä Ranskaa ja Saksaa koskevat profiilit.

²⁵⁰ Ks. <http://ec.europa.eu> / European Commission Taxation and Customs Union / Taxation / Company Tax / Transfer pricing in the EU context / Forum / Transfer Pricing Profiles, luettu 25.4.2014.

perustuvaan CCCTB-malliin, jota käsitellään tarkemmin tämän tutkielman luvussa 4 ("Vaihtoehto markkinaehtoperiaatteelle: globaalinen tulon jakokaava").

3.4.4 Muut kehityshankkeet

Edellä esiteltyjen kansainvälisten järjestöjen ja yhteenliittymien ajamien kehityshankkeiden lisäksi markkinaehtoperiaatetta koskevaa kehitystyötä tehdään myös toisaalla. Näistä kehityssuunnista monella tapaa mielenkiintoisimmat ovat eri valtioiden toimesta toteutetut kansallisten riskiarviointiohjeiden kehittämishankkeet sekä erityisesti asiantuntijapiireissä usein esille nouseva taloudellisen analyysin ja mallintamisen roolin kasvattaminen markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisessa.

Kansallisten riskiarviointiohjeiden kehittäminen

Kansallisen siirtohinnoittelusääntelyn määrä lisääntynyt voimakkaasti viime vuosikymmeninä ja kattaa nykyisellään suurimman osan maailman valtioista.²⁵¹ Samalla monen eri maan veroviranomaiset ovat aktivoituneet markkinaehtoperiaatteen valvontaan ja dokumentointiin liittyvien prosessien kehittämisessä.

Australian verohallinto (*Australian Tax Office, ATO*) oli yksi ensimmäisistä viranomaistahoista, joka julkaisi siirtohinnoittelua koskevat kansalliset riskiarviointiohjeet. Vuonna 2005 julkaistut ja viimeksi vuonna 2012 päivitetty ohjeet ohjaavat rajat ylittävissä etuyhteystransaktioissa osapuolina olevien australialaisyriyten omaehtoista siirtohinnoitteluvalvontaa. Niissä kuvataan ATO:n suorittaman riskiarvion keskeiset periaatteet ja ennen kaikkea perusteet, joilla yritykset valikoidaan siirtohinnoittelutarkastusten kohteeksi. Tavoitteena on riskiarviointiohjeiden edellä esitetyn peruslähdekohdan mukaisesti ohjata verovelvollisten toimintaa suuntaan, joka mahdollistaa

²⁵¹ Lisää kansallisen siirtohinnoittelusääntelyn nykytilasta, ks. tämän tutkielman alaluku 3.2.3 ("Kansallinen siirtohinnoittelusääntely").

ATO:n resurssien tehokkaan kohdistamisen suuria riskejä sisältävien etuyhteystransaktioiden valvontaan verotarkastuksin.²⁵²

ATO:n ohjeistuksen lisäksi myös Ison-Britannian verohallinto (*Her Majesty's Revenue and Customs*, HRMC) on julkaissut omat kansalliset riskiarviointiohjeensa. Ohjeistus on sisällytetty pääasiassa verohallintojen omaa valvontatyötä ohjaavaan dokumenttiin, joka kuitenkin läpinäkyvyyden ja tehokkuusnäkökulmien vuoksi on julkaistu verovelvollisten tutustuttavaksi.²⁵³

Taloudellisen analyysin ja mallintamisen roolin kasvattaminen markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisessa

Alkaen 1970-luvulta ja varsinkin ennen OECD:n siirtohinnoitteluohteiden ensimmäisen version julkaisua vuonna 1995, siirtohinnoittelua tutkittiin paljon myös kansantaloustieteen parissa, jolloin tavoitteena oli löytää optimaalisia hinnoittelumalleja ottaen mahdollisuuksien mukaan yhtäaikaaisesti huomioon yhtiön ja konsernin toimintaan liittyvät sisäiset operatiiviset tekijät sekä ulkoiset, markkina- ja kilpailutilanteeseen sekä verotukselliseen kohteluun liittyvät näkökohdat.²⁵⁴

Viime vuosina aihepiiriä koskevat asiantuntijakirjoitukset ovat käsitelleet erityisesti peliteorian (*game theory*) sekä siihen monin tavoin läheisesti liittyvän voitonjakomenetelmän (*Profit Split Method*) laajempia soveltamismahdollisuuksia

²⁵² Ks. <http://www.ato.gov.au / Business / Tax topics A-Z / International Tax for businesses / Transfer pricing / International transfer pricing - introduction to concepts and risk assessment>, luettu 23.3.2014.

Lähinnä suuria kansainvälisiä toimijoita koskevan ohjeistuksen lisäksi ATO on julkaissut myös yksinkertaistetun riskiarviointiohjeistuksen pienille ja keskisuurille yrityksille, ks. <http://www.ato.gov.au / Business / Tax topics A-Z / International Tax for businesses / Transfer pricing / International transfer pricing - A simplified approach to documentation and risk assessment for small to medium businesses>, luettu 23.3.2014.

²⁵³ HRMC:n ohjeistus siirtohinnoitteluun liittyvien tiedustelujen suorittamisesta, ks. <http://www.hmrc.gov.uk / Corporation Tax / INTM482130 - Transfer pricing: risk assessment: conducting a transfer pricing risk assessment: detailed process>, luettu 23.3.2014.

²⁵⁴ Ks. esim. Greene & Duerr 1970, Kim & Miller 1979, Abdullah 1987, Borkowski 1990, Tang 1992 ja Schjelderup & Sjørgard 1995.

markkinaehtoperiaatteen käytännön valvonnassa ja dokumentoinnissa. Kiinnostuksen taustalla on ennen kaikkea monikansallisten konsernien liiketoiminnan monimutkaistuminen sekä eri toimintojen ja liiketoimintamuotojen välisen integraation lisääntyminen, jolloin vertailutiedon saatavuuteen sekä saatavilla olevien verrokkien vertailukelpoisuuteen liittyvät rajoittavat tekijät luovat tarpeen ja kannustimen vaihtoehtoisten menetelmien löytämiseen etuyhteysliiketoimien markkinaehtoisuuden arviointiin.²⁵⁵ Myös OECD:n BEPS-hankkeen on yksittäisissä puheenvuoroissa nähty kannustavan liikkumavaran lisäämiseksi voittonjakomenetelmien aiempaa laaja-alaisempaan soveltamiseen.²⁵⁶

3.4.5 Yhteenveto markkinaehtoperiaatetta koskevista kehityshankkeista

Kuten edellä on esitetty, keskittyy suurin osa markkinaehtoperiaatetta koskevista kehityshankkeista joko kansallisten veropohjien suojelun tehostamiseen tai tiettyjen, markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyvien teknisten yksityiskohtien viilaamiseen. Kansainvälisen tason työnjakona näyttää olevan edelleen selkeästi OECD:n johdolla etenevä markkinaehtoperiaatteen kehitystyö, jota EU ja YK täydentävät omista erityisiä painopistealueita korostavista lähtökohdistaan.²⁵⁷

Huomionarvoista on, että suurin osa kehityshankkeista erilaisten valtiollisten yhteenliittymien ja järjestöjen mandaatteihin, joiden taustalla on huoli veropohjan suojelusta ja valtioiden välisestä haitallisesta verokilpailusta. Tämä ennen kaikkea veronsaajina toimivien valtioiden näkökulmaa korostava lähtökohta kuitenkin varjostaa

²⁵⁵ Ks. Vögele et. al. 2008a, s. 1. Lisää peliteoriasta, ks. esim. Drechsel 2010 ja erityisesti siirtohinnoittelussa Vögele et. al. 2008b ja Leng & Parlar 2012.

Voittonjakomenetelmän laajempaa hyödyntämistä markkinaehtoperiaatteen soveltamisessa ovat puolestaan kannattaneet muun muassa Francescucci 2004b ja Kroppen et. al. 2012.

²⁵⁶ Ks. Herrington & Lowell 2014, s. 69.

²⁵⁷ Sinällään ymmärrettävästä ja omalta osaltaan kansainvälistä konsensusta edistävästä asetelmasta huolimatta on asiantuntijakirjallisuudessa pohdittu aika ajoin myös nykyisen marssijärjestyksen muuttamista ja varsinkin YK:n roolin vahvistamista markkinaehtoperiaatteen kehitystyössä. Alustavasti tätä ajatusta tukevat kirjoitukset päätyvät kuitenkin yleensä lopulta tukemaan kansainvälisen yhtenäisyyden säilyttämistä esimerkiksi kehittyneiden ja kehittyvien maiden välisten lähestymistapaerojen korostamisen sijasta, ks. esim. Falcà 2010 ja Ablet 2012.

samalla toista verotusoikeuden jakamiseen ja verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävässä etuyhteysliiketoimissa liittyvää keskeistä haastetta, nimittäin verovelvollisten tarvetta suojautua kansainväliseltä kahden- tai moninkertaiselta verotukselta. Nykyisellään käynnistetyt kehityshankkeet eivät juurikaan tarjoa suoria ratkaisuja markkinaehtoperiaatteen keskeisimpiin käytännön soveltamisen haasteisiin. Vaikka esimerkiksi keskinäistä sopimusmenettelyä koskevat kehityshankkeet mahdollistavat kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhkan pienentämisen, varsinkaan sen lähteinä toimiviin teoreettisiin ongelmakohtiin liittyvät vaihtoehtoiset ratkaisumallit ovat kehityshankkeiden tavoitteita tarkasteltaessa vähissä.

Yhteenvetona voidaankin todeta, etteivät markkinaehtoperiaatetta koskevat kehityshankkeet nykyisessä muodossaan sisällä merkittävää muutospotentiaalia suhteessa vallitsevaan, monelta kannalta tarkasteltuna haastavaan ja markkinaehtoperiaatteen taustalla vaikuttavien tavoitteiden toteutumisen kannalta epäoptimaaliseen tilanteeseen. Siten seuraavaksi käsiteltävään, markkinaehtoperiaattele vaihtoehtoisen lähestymistavan tarjoavaan globaalin tulon jakokaavaan on kohdistunut vuosi vuodelta yhä enemmän mielenkiintoa, sekä veronsaajina toimivien valtioiden että verovelvollisten yritysten näkökulmasta.

4 Vaihtoehto markkinaehtoperiaatteelle: globaalin tulon jakokaava

Yhteisverotuksen periaatteita toteuttava globaalin tulon jakokaava tarjoaa varteenotettavan ja samalla monella tapaa hyvin vastakohtaisen vaihtoehdon nykyään hallitsevassa asemassa olevalle markkinaehtoperiaatteelle, kuten edellä tämän tutkielman verotusoikeuden jakamista ja verotettavan tulon määrittelyä rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa käsitellessä luvussa 2 mainitaan.

Lähestymistavan keskeisenä erona on pyrkimys välttää etuyhteysransaktioiden yksittäiseen arvostamiseen ja hinnoitteluun liittyvät ongelmat keskittymällä erillisyhtiöiden verotettavan tuloksen määrittelyn sijasta konsernin yhteiseen veropohjaan ja sen jakamiseen eri valtioiden kesken.²⁵⁸ Yleisellä tasolla yhteisverotuksen ja sen periaatteita toteuttavan globaalin tulon jakokaavan käytännön soveltaminen sisältää kolme vaihetta: (i) monikansallisen konsernin kaikkien osien tunnistaminen, joko juridisten omistusosuuksien tai tosiasiallisen määräysvallan perusteella; (ii) globaalin yhteisen yhdistetyn veropohjan laskeminen yhdistelemällä maakohtaiset tulokset; ja (iii) globaaliin yhteiseen yhdistettyyn

²⁵⁸ Terminologisena huomiona mainittakoon, että käsitteitä *yhteinen yritysveropohja* ja *yhtenäinen yritysveropohja* käytetään kotimaisessa asiantuntijakirjallisuudessa samansisältöisinä ja -merkityksisinä vastineina englanninkieliselle termille *common tax base* ja siten niitä käsitellään toistensa synonyymeinä myös tämän tutkielman puitteissa.

Termiä *yhdistetty* käytetään puolestaan vastinparina englanninkieliselle käsitteelle *consolidated*, jolla tässä yhteydessä viitataan myöhemmin tarkemmin kuvattavaan puhtaasti konsernin sisäisistä liiketoimista syntyvien voittojen sekä ennen kaikkea niihin liittyvien verovaikutusten emoyhtiötason eliminointiin yhteistä veropohjaa laskettaessa.

Oletuksena pidetään, että vaikka yhdistelyä koskevaa mainintaa ei aina tehtäisikään yhteistä yritysveropohjaa käsiteltäessä, sisältyy yhdistelyelementti kuitenkin aina muodossa tai toisessa suunniteltuun malliin. Tämä linjaus on tehty siksi, että yhteisverotusmalliin rajat ylittävien etuyhteysransaktioiden kannalta liittyvät keskeiset hyödyt sekä problematiikka ilmenevät juuri yhdistelyä vaativalla konsernitasolla. Mikäli tarkastelusta jätettäisiin pois yhdistelyelementti, ei yhteisverotusmallin periaatteita toteuttava globaalin tulon jakokaava tarjoaisi käytännössä todellista tai mielekästä vaihtoehtoa markkinaehtoperiaatteen hallitsemalle nykytilalle. Lisää yhdistelyn keskeisestä roolista yhteisverotuksen hyötyjen saavuttamisessa, ks. Weiner 2006.

yhteisöveropohjaan kohdistuvan maakohtaisen verotusoikeuden jakaminen käyttämällä tiettyä ennakkoon määriteltyä kaavaa ja jakoavaimia.²⁵⁹ Käytännössä kyse on siis monikansallisen konsernin toimintansa seurauksena saavuttaman yhteistuloksen laskemisesta ja jakamisesta ennakkoon määritellyin perustein verotettavaksi sen eri toiminta-alueilla. Käytettävät mallit vaihtelevat aidosti globaalien tulon huomioonottavista järjestelyistä maantieteellisesti rajoittuneempiin soveltamisalueisiin.²⁶⁰

Yhteisverotuksen keskeisinä etuina suhteessa muihin verotusoikeuden ratkaisumekanismeihin mainitaan usein mallin sekä kustannuksia että hallinnollista vaivaa vähentämään kykenevät ominaisuudet.²⁶¹ Nämä ominaisuudet liittyvät ennen kaikkea globaalien tulon jakokaavan hyödyntämisen myötä poistuvaan tarpeeseen rajat ylittävien etuyhteystransaktioiden siirtohinnoittelun muodossa tapahtuvalle sääntelylle.²⁶² Siten mallin viimeaikoina kasvanut kannatus on myös, ainakin osin, suoraa seurausta markkinaehtoperiaatetta ja sen käytännön soveltamisen vaikeutta kohtaan esitetystä kritiikistä.²⁶³

Muiden hyötyjen lisäksi malliin yhdistetyn veropohjan laskennan myötä liittyvä mahdollisuus tappioiden rajat ylittävään tehokkaaseen hyödyntämiseen nähdään merkittävänä etuna useamman maan alueella yhtäaikaisesti toimiville konserneille, joille eri juridisten yhtiöiden

²⁵⁹ Kroppen et. al. 2012, s. 273.

²⁶⁰ Ks. Gresik 2012, s. 257-258.

²⁶¹ Esimerkiksi myöhemmin tarkemmin esiteltävän, EU:n piirissä käyttöönotettavaksi suunnitellun CCCTB-mallin on arvioitu vähentävän toistuviin verotoimenpiteisiin liittyviä kustannuksia noin 7 % ja uuteen, toisessa jäsenvaltiossa perustettavaan tytäryhtiöön liittyviä hallintokustannuksia jopa 67 %. Samoilla linjoilla, tosin ilman tarkempia laskelmia, myös esim. Gresik 2012, s. 258.

²⁶² Ks. EC 2011b, s. 6.

²⁶³ *"The arm's length method is seriously flawed in both theory and practice. -- The only credible long-term solution is the defenestration of the arm's length standard and its replacement with formulary apportionment methods."* Martin A. Sullivan, Tax Analysts -järjestön ekonomisti, todistuksessaan Yhdysvaltain edustajainhuoneen veroasioista vastaavan komitean kuulemisessa 22.7.2010. Toisaalta esim. Owens 2005 ja Kroppen et. al. 2012 ovat edelleen, puutteista huolimatta, markkinaehtoperiaatteen ylivertauuden kannalla.

väläinen tappiontasaus on muutoin haastavaa, ellei peräti mahdotonta.²⁶⁴ Lisäksi ennustettavuuden ja oikeusvarmuuden lisääntyminen ovat mukana mallin kannattajien usein esittämissä perusteluissa mallin paremmuuden puolesta.²⁶⁵

Kuten markkinaehtoperiaatteenkin käsittelyn kohdalla, tässä luvussa käsitellään ensin lyhyesti globaalien tulon jakokaavan historiaa ja nykytilaa, jonka jälkeen tarkastelun keskiöön otetaan paitsi sen käytännön soveltamiseen liittyvät keskeiset haasteet, myös niihin ratkaisuja löytämään pyrkivät viimeaikaiset kehityshankkeet.

4.1 Globaalien tulon jakokaavan historia

Ensimmäisen kerran yhteisverotus ja sen puitteissa maakohtaisen verotettavan tulon määrittelyyn käytettävä globaalien tulon jakokaava ilmestyivät akateemiseen keskusteluun 1970-luvulla, kun niistä etsittiin ratkaisua osavaltioiden väliseen tulonjakoon ja yhdysvaltalaisien kansainvälistyvien konsernien ulkomaisten investointien verottamiseen.²⁶⁶ Aihetta tutkittiin akateemisena kysymyksenä myös seuraavina vuosikymmeninä muun muassa eri jakoavaimien käytön aiheuttamien vääristymien ja verorasituksen lisääntymisen näkökulmasta, tosin edelleen pitkälti yhdysvaltalaisien tutkijoiden toimesta ja peilaten osavaltioiden väliseen tulonjakoon.²⁶⁷ Ensiaskelita kohti käytäntöä kansainvälisessä kehityksessä otettiin vasta lokakuussa 2001, kun Euroopan komissio ehdotti, yhteisverotuksen ideologiaan perustuen, Euroopan laajuisen yhteisen yhdistetyn yhteisöveropohjan kehittämistä ja implementointia. Tätä yhä prosessissa olevaa aloitetta käsitellään seuraavassa tarkemmin globaalien tulon jakokaavan nykytilaa sekä keskeisiä kehityshankkeita esittelevien osioiden yhteydessä.

²⁶⁴ Ks. EC 2011c, s. 14, jossa 50 % ei-rahoitusalan ja 17 % yhtiöistä arvioitiin hyötyvän välittömästi rajat ylittävistä tappioiden vähentämismahdollisuudesta.

²⁶⁵ Ks. esim. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku I, kappale 1.19).

²⁶⁶ Ks. esim. Musgrave 1972. Samasta aiheesta myöhemmin esim. Weltzer 1995.

²⁶⁷ Ks. esim. McLure 1981, Gordon & Wilson 1986 ja Goolsbee & Maydew 2000.

4.2 Globaalinen tulon jakokaavan nykytila

Yhteisverotus ei nykyisellään ole käytössä eri valtioiden välisenä verotusoikeuden ratkaisumekanismina millään maailman alueella. Kansallisella tasolla tulon kaavamaista jakamista konsernin eri yhtiöiden kesken hyödynnetään esimerkiksi Kanadassa, Meksikossa ja Yhdysvalloissa jaettaessa eri osavaltioiden (tai vastaavien hallintoalueiden) alueella sijaitsevan konsernin maksamaa yhteisöveroa kyseisten alueiden kesken.²⁶⁸ Kyseessä on kuitenkin rajat ylittäviin tilanteisiin verraten huomattavasti yksinkertaisempi problematiikka ja siten globaalinen tulon jakokaava voidaan sanoa olevan vielä toistaiseksi katsomaton kortti kansainvälisen vero-oikeuden piirissä.²⁶⁹

4.2.1 Euroopan laajuinen yhteinen yhdistetty yritysveropohja (CCCTB)

Lähimpänä yhteisverotuksen ja globaalisen tulon jakokaavan soveltamista käytäntöön ollaan Euroopassa, jossa yhteistä yhdistettyä yritysveropohjaa (*Common Consolidated Corporate Tax Base, CCCTB*) on valmisteltu EU:n toimesta jo yli kymmenen vuoden ajan. Järjestelmän tarkoituksena on edistää todellisten eurooppalaisten sisämarkkinoiden luomista yritysverotuksen näkökulmasta antamalla EU:ssa toimiville monikansallisille konserneille mahdollisuus antaa yhdistetty veroilmoitus, jonka perusteella konsernin tulos jaettaisiin erityisen jakoavaimen avulla verotettavaksi sen eri toimintamaissa.

Yhteisen yhdistetyn yritysveropohjan käyttöönottoon tähtäävän hankkeen ensiaskeleet otettiin lokakuussa 2001, kun Euroopan komissio lausui kattavaan pohjatutkimukseen²⁷⁰

²⁶⁸ Näin myös Suomessa, jossa verontilityslain (VerontilitysL 10.7.1998/532) 13.2 §:n mukaan verovuodelta maksuunpantu yhteisövero jaetaan kuntakohtaisiksi yritystoimintaerän laskentaeriksi konsernin kunnittaisten henkilöstömäärien suhteessa.

²⁶⁹ Brasilian siirtohinnoittelusäännökset sallivat puolestaan markkinahinnan rinnalla ainoastaan tiettyjen kiinteiden kate- ja tuotto prosenttien hyödyntämisen rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa. Kyseessä on kuitenkin tällöin, rajat ylittäviin liiketoimiin ulottuvasta soveltamisalueestaan huolimatta, yksipuolinen ja maakohdasta näkökulmaa korostava menetelmä, johon liittyy mahdollisuuksien lisäksi paljon kritiikkiä muiden valtioiden taholta, ks. Falcão 2012.

²⁷⁰ Ks. EC 2001a. Tutkimuksen yhteenvedossa esitettiin myös mahdollisuutta yhteisen yhteisöveroasteen säätämiseen, joka nähtiin kaikkein tehokkaimpana välineenä efektiivisten veroasteiden vaihtelun aiheuttamiin ongelmiin.

perustuneessa ja sisämarkkinoiden veroesteitä käsitelleessä tiedonannossaan²⁷¹, että ainoastaan unionin laajuinen yhteinen yhdistetty yritysveropohja tarjoaa pysyvän ratkaisun tuolloin unioniin kuuluneiden jäsenmaiden 15 erilaisen kansallisen yhteisöverojärjestelmän välisten erojen aiheuttamiin ongelmiin. Ehdotuksen ytimenä oli EU:n alueella toimivien konsernien verotettavan tulon laskeminen yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaan ja konsolidointitilien hyödyntäminen rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien ja niihin liittyvien mahdollisten verovaikutusten eliminoimiseksi. Tarkoituksena ei yhteisistä verotettavan tulon laskentasäännöistä huolimatta ollut kuitenkaan puuttua jäsenvaltioiden suvereniteettiin yhteisöveroaosteiden määrittelyn osalta, vaan ainoastaan yhdenmukaistaa kunkin valtion verotusoikeuden piiriin kuuluvan tulonosan laskentaperiaatteita.

Yhteisverotukseen perustuvan mallin keskeisinä hyötyinä nähtiin muun muassa hallinnollisten kustannusten vähentyminen, siirtohinnoitteluun liittyvien ongelmien poistaminen, rajat ylittävän tappioiden hyödyntämisen mahdollistuminen²⁷², kansainvälisten uudelleenjärjestelytoimien yksinkertaistuminen sekä verotettavan tulon määrittelyyn liittyvän kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhkan välttäminen monin paikoin. Lisäksi jo aiemmin kesällä 2000 annetun ehdotuksen²⁷³ IAS-standardien adoptoimisesta listattujen EU-yhtiöiden raportoinnin pohjaksi nähtiin edesauttavan myös yhtenäisen veropohjan kehittämisessä. Teknisinä toteutuskeinoina tavoitteen saavuttamiseen tiedonannossa listattiin eri vaihtoehtoja, sisältäen muun muassa kotivaltioverotuksen (*Home State Taxation, HST*), yhteiseen (yhdistettyyn) veropohjaan perustuvan verotuksen (*CCCTB*), Euroopan laajuisen yhteisöveron (*European Corporate Income Tax, ECIT*) sekä harmonisoidun EU:n laajuisen yksinkertaisen veropohjan (*Harmonized Single Tax Base*). Eri lähestymistapojen yhtäläisten soveltamismahdollisuuksien ohella kuitenkin todettiin, että jokaiseen niistä liittyy siinä määrin käytännön haasteita ja kehitystarpeita, että lisäanalyysi

²⁷¹ Ks. EC 2001b.

²⁷² Rajat ylittävään tappioiden hyödyntämiseen liittyen Euroopan komissio antoi itseasiassa jo vuonna 1991 ehdotuksensa (ks. EC 1991), joka kuitenkin vedettiin komissiossa vallinneen vastustuksen sekä teknisen vanhentumisen vuoksi pois 2000-luvun alussa.

²⁷³ Ks. EC 2000.

on tarpeen ennen kaikkein sopivimman toteutuskeinon valintaa ja implementointia. Täten komission ehdotuksena olikin asian edistäminen avoimen keskustelun ja tarvittavien selvitysten toteuttamisen voimin.

CCCTB-direktiiviehdotuksen keskeinen sisältö

Konkretian asteelle yhteisverotus ja sen CCCTB-malliin perustuva muoto eteni kuitenkin vasta lähes kymmenen vuotta ensimmäisen tiedonannon antamisesta, kun Euroopan komissio antoi maaliskuussa 2011 mallin implementointia koskeneen direktiiviehdotuksensa²⁷⁴. Ehdotuksessa kuvatussa mallissa EU:n alueella toimiville monikansallisille konserneille laskettaisiin yksi yhteinen verotettava tulos eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden ja kiinteiden toimipaikkojen maasta toiseen samoja periaatteita noudattaen laskettujen tulosten yhdistämisen kautta. Näin saatu konsernin yhteinen verotettava tulos jaettaisiin erityisen jakoavaimen perusteella verotettavaksi niihin jäsenvaltioihin, joissa kyseisellä konsernilla on toimintaa. Käytännössä verotettavan tulon jako toimintamaiden kesken tapahtuisi direktiiviehdotuksen mukaisessa mallissa siten että kolmasosa konsernin yhdistellystä tuloksesta jaettaisiin määränpääperiaatteen mukaisesti laskettujen myyntien (*sales*), kolmasosa tasapainotettujen työvoimatekijöiden (*labour factor*) ja kolmasosa aineellisen käyttöomaisuuden (*fixed tangible assets*) suhteessa. Kaavamuodossa konsernin toimintamaassa A verotettavaksi tuleva yhteisen yhdistetyn yhteisöveropohjan osuus laskettaisiin siis seuraavasti:²⁷⁵

$$\text{Share A} = \left(\frac{1}{3} \frac{\text{Sales}^A}{\text{Sales}^{\text{Group}}} + \frac{1}{3} \left(\frac{1}{2} \frac{\text{Payroll}^A}{\text{Payroll}^{\text{Group}}} + \frac{1}{2} \frac{\text{No of employees}^A}{\text{No of employees}^{\text{Group}}} \right) + \frac{1}{3} \frac{\text{Assets}^A}{\text{Assets}^{\text{Group}}} \right) * \text{Con'd Tax Base}$$

²⁷⁴ Ks. EC 2011b.

²⁷⁵ Ks. EC 2011b.

Kuten direktiiviä edeltäneiden tiedonantojen ja esitöiden²⁷⁶ perusteella oli odotettavissa, direktiiviehdotuksessa kuvatussa mallissa EU:n laajuisen harmonisoinnin kohteena olisi ainoastaan yhteisöveropohja ja yksittäiset jäsenmaat soveltaisivat edelleen verotusoikeutensa piiriin jaettavaan osuuteen omia kansallisia verokantajaansa. Yhtäläillä linjassa esitöiden kanssa oli direktiiviehdotuksessa tehty valinta järjestelmän vapaaehtoisesta luonteesta, toisin sanoen yrityksillä ja konserneilla säilyisi mahdollisuus valita, haluavatko ne siirtyä konsernitasolla CCCTB:n soveltamiseen vai pysyä kansallisen, yhtiökohtaisten tulosten laskentaan ja verottamiseen perustuvan järjestelmän piirissä, joka käytännössä tarkoittaa valintaa globaalien tulon jakokaavan ja markkinaehtoperiaatteen soveltamisen välillä.

CCCTB-direktiiviehdotuksen nykytila

EU:n lainsäädäntöprosessiin kuuluu kiinteästi jäsenmaiden kansallisten parlamenttien mahdollisuus arvioida direktiiviehdotusten yhteensopivuutta EU-oikeudessa keskeisten toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden kanssa (*subsidiarity check*).²⁷⁷ Tämän arvioinnin yhteydessä CCCTB-direktiiviehdotus kohtasi suhteellisen laaja-alaista vastustusta jäsenmaiden taholta: annettuun määräaikaan mennessä huomautuksen sisältävän perustellun lausunnon esitti yhdeksän kansallista parlamenttia, kun taas kymmenen jäsenvaltion päättävät elimet katsoivat ehdotuksen EU-oikeuden periaatteiden mukaiseksi.

²⁷⁶ Ks. Euroopan komission tiedonannot EC 2003, EC 2005b, EC 2006b ja EC 2007b sekä työpaperit EC 2004a ja EC 2007c.

²⁷⁷ Toissijaisuus- eli subsidiareettiperiaatteella tarkoitetaan kaikkein tarkoituksenmukaisimman toiminnan tason määrittelyä EU:n ja jäsenvaltioiden jaetun toimivallan piiriin kuuluvilla aloilla. Periaatteen mukaan EU:n tulisi toteuttaa tarpeelliseksi katsomiaan toimia vain, jos se pystyy toimimaan tehokkaammin kuin jäsenvaltiot.

Suhteellisuusperiaate viittaa puolestaan rajoitukseen, jonka mukaan EU:n toimet eivät saa ylittää sitä tasoa, joka on tarpeen perussopimuksissa määrättyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden vallitessa esimerkiksi veroasioissa EU-oikeuden tulisi rajoittaa tai ohjata kansallista lainsäädäntöä ainoastaan siinä määrin kuin se on välttämätöntä sisämarkkinoiden toimivuuden turvaamisen kannalta. Ks. http://europa.eu/index_fi.htm / Tiivistelmät EU:n lainsäädännöstä / Institutionaaliset asiat / Yhdentymiskehitys ja perussopimukset / Lissabonin sopimus: käyttäjän opas, luettu 6.4.2014 sekä Helminen 2009, s.11-12.

Loput kansallisista parlamenteista, joukossa myös esimerkiksi Suomi, eivät saaneet vietyä yhteensopivuusarviointia määräajassa loppuun asti.²⁷⁸

Lausuntokierroksella kohdatusta vastustuksesta huolimatta Euroopan parlamentti äänesti huhtikuussa 2012 direktiiviehdotuksesta, hyväksyen sen tietyin muutoksin.²⁷⁹ Merkittävimmät näistä muutoksista liittyivät komission ehdotuksesta poikkeavaan järjestelmän viiden vuoden siirtymäajan jälkeiseen pakollisuuteen kaikkia yrityksiä koskien²⁸⁰, jakokaavan painottamiseen työvoimatekijöitä ja aineellista käyttöomaisuutta suosien²⁸¹ sekä mahdollisuuden määrätä tarvittaessa jäsenvaltioita sitovista vähimmäisveroasteista²⁸². Lisäksi varautuen direktiiviehdotusta koskevan, unionin neuvostossa tehtävän lopullisen ja yksimielisyyttä vaativan päätöksenteon vaikeuteen, parlamentti ehdotti lisättäväksi mahdollisuutta valtuuttaa yksittäiset halukkaat jäsenvaltiot ottamaan järjestelmä käyttöön tiivistetyn yhteistyön (*enhanced cooperation*) avulla.²⁸³

Seuraavaksi Euroopan komission parlamentin suositusten mukaisesti muokkaama direktiiviehdotus etenee unionin ylintä päätösvaltaa käyttävän neuvoston päätettäväksi.²⁸⁴

²⁷⁸ Ks. <http://www.ipex.eu / Documents / SEC/2011/0315 FIN>, luettu 6.4.2014.

²⁷⁹ Ks. EP 2012.

²⁸⁰ Pakollisuus ei kuitenkaan koskisi pieniä tai keskisuuria yrityksiä, joiden kohdalla CCCTB:n aiheuttama hallinnollinen vaiva ja kustannukset nähtiin liian suuriksi. Samalla Euroopan parlamentti ohjeisti komissiota kehittämään työkaluja, joiden avulla malliin liittyvää vaivaa ja kustannuksia voitaisiin tehokkaasti vähentää. Ks. EP 2012, Amendment 8, Recital 4 c (new)

²⁸¹ Parlamentin kannanoton mukaan kolmen jakoavaimen keskinäisen painotuksen tulisi olla seuraava: 10 % konsernin yhdistellystä tuloksesta jaettaisiin määränpääperiaatteen mukaisesti laskettujen myyntien (*sales*), 45 % tasapainotettujen työvoimatekijöiden (*labour factor*) ja 45 % aineellisen käyttöomaisuuden (*fixed tangible assets*) suhteessa. Ks. EP 2012, Amendment 16, Recital 21.

²⁸² Ks. EP 2012, Amendment 10, Recital 5 a (new).

²⁸³ Ks. EP 2012, Amendment 6, Recital 4 a (new).

²⁸⁴ Tämä perustuu sopimukseen Euroopan unionin toiminnasta (ks. TFEU 208) ja erityisesti sen 115 artiklaan, joka toimii CCCTB-mallia koskevan direktiiviehdotuksen lainsäädännöllisenä pohjana. Kyseisen artiklan mukaan neuvosto antaa yksimielisesti erityisessä lainsäätämisyjärjestyksessä sekä Euroopan parlamenttia että talous- ja sosiaalikomiteaa kuultuaan direktiivejä jäsenvaltioiden sellaisten lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä, jotka suoraan vaikuttavat sisämarkkinoiden toteutumiseen ja toimintaan.

Tätä kirjoitettaessa muokattua direktiiviehdotusta ei kuitenkaan ole vielä julkaistu eikä siten myöskään asian käsittelystä unionin neuvostossa ole tarkempaa tietoa tai aikataulua saatavilla.

4.3 Globaalin tulon jakokaavan käytännön soveltamiseen liittyvät keskeiset haasteet

Kuten edellä on esitetty, yhteisverotuksen periaatteita toteuttava globaalin tulon jakokaava ei, tiettyjä Euroopan unionin toimenpiteitä lukuun ottamatta, ole viime aikoina juurikaan esiintynyt varteenotettavana vaihtoehtona markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamisen haasteiden korjaamiseen tähtäävissä kansainvälisen tason ehdotuksissa tai kehityshankkeissa. Yksi osatekijä tähän tietynlaiseen paitsioasemaan ovat malliin liittyvien kiistattomien hyötyjen vastapainona olevat yhtäläillä kiistattomat käytännön soveltamisen haasteet, joista keskeisimmät liittyvät tasapuolisen kohtelun varmistamiseen, mallin käyttöönotosta seuraaviin mahdollisiin vääristymiin ja kielteisiin käyttäytymisvaikutuksiin sekä yhteisverotuksen mahdollisen alueellisen rajoittuneisuuden aiheuttamiin lisäongelmiin.²⁸⁵

4.3.1 Tarve tasapuoliseen kohteluun

Yksi keskeisistä verotettavan tulon määrittelyyn globaalin tulon jakokaavan avulla liittyvistä haasteista liittyy tasapuolisen kohtelun varmistamiseen. Tällä viitataan sekä mallin puitteissa verotuloja jakamassa olevien valtioiden että veronmaksuasemassa olevien yritysten ja konsernien keskinäiseen tasapuolisuuteen. Sen toteutumiseen vaikuttavat paitsi mallin pakollisuus sen piirissä oleville yhtiöille ja monikansallisille konserneille, myös jakoavainten valinnan ja keskinäisen painotuksen osalta tehtävät päätökset.

²⁸⁵ Toisena osatekijänä vaikuttamassa globaalin tulon jakokaavaa koskevien kehityshankkeiden vähyyteen on varmasti OECD:n omaksuma, vahvasti erillisyyhtiö- ja markkinaehtoperiaatteiden takana seisova ja siten yhteisverotuksen ja globaalin tulon jakokaavan yksiselitteisesti ulossulkeva kanta. Ks. esim. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku I, kappale 1.15): -- *In fact, no legitimate or realistic alternative to the arm's length principle has emerged. Global formulary apportionment, sometimes mentioned as a possible alternative, would not be acceptable in theory, implementation, or practice.*

Mallin pakollisuus

Mallin pakollisuuden suhteen tehtävän valinnan vaikeudesta saatiin esimakua Euroopan komission ja parlamentin eriävien kantojen myötä. Kyseessä ei ole merkitykseltään vähäinen valinta: järjestelmän pakollisuus on itse asiassa yksi tärkeimmistä vaikuttavista tekijöistä tarkasteltaessa globaalin tulon jakokaavan käyttöönoton vaikutuksia kansallisiin yhteisöverokertymiin. Asiaa on tutkittu lähinnä Euroopan komission ehdottaman²⁸⁶ CCCTB-mallin pohjalta, joka maantieteellisestä rajoittuneisuudestaan huolimatta tarjoaa ainoana aidosti konkretiaa lähestyvänä ehdotuksena hyvän indikaattorin menetelmän globaaliin käyttöönottoon liittyvistä mahdollisista vaikutuksista.

Varsinainen, Euroopan komission CCCTB-direktiiviehdotuksen yhteydessä laatima vaikutusarvio (*Impact Assessment*) sisältää pohdintaa ainoastaan osittaisen, ainoastaan monikansallisia konserneja ja toisaalta kaikkia yhtiöitä koskevan pakollisuuden välillä.²⁸⁷ Siinä ei siis oteta kantaa perustavanlaatuisen kysymykseen mallin vapaaehtoisuudesta tai pakollisuudesta monikansallisten konsernien kohdalla, johon EU:n parlamentti otti komission vapaaehtoisuutta tukeneesta kannasta poikkeavan ja siirtymäajan jälkeistä pakollisuutta vaatineen lähestymistavan. Vapaaehtoisuuden ja pakollisuuden välistä valintaa ja sen seurauksia on kuitenkin tutkittu ja mallinnettu eri tutkijoiden toimesta komission direktiiviehdotusta edeltäneiden tiedonantojen pohjalta. Esimerkiksi Oxfordin yliopiston tutkijoiden Michael P. Devereuxin ja Simon Loretzin vuonna 2008 julkaisemassa tutkimuksessa²⁸⁸ pyrittiin mallintamaan CCCTB:n kokonaisvaikutuksen lisäksi valtioiden välisen nollasummapelien hengessä verotettavan tulon kaavamaiseen määrittelyyn ja jakoon perustuvan järjestelmän käyttöönoton voittajia ja häviäjiä. Tutkimus perustui laajaan

²⁸⁶ Ks. EC 2011b.

²⁸⁷ Euroopan komission laatimassa vaikutusarviossa (EC 2011c) vertailua tehdään ainoastaan pelkästään kansainvälistä toimintaa harjoittavia yrityksiä ja toisaalta kaikkia tietyn valtion alueella toimivia yrityksiä koskevan pakollisuuden suhteen. Tässä vertailussa tiettyyn vapaaehtoisuuden asteeseen perustuva vaihtoehto, toisinsanoen pakollisen yhteisen veropohjan ulottaminen koskemaan ainoastaan kansainvälisiä konserneja, nähtiin veropohjan laajenemisen kannalta hyödyllisemmäksi vaihtoehdoksi.

²⁸⁸ Ks. Devereux & Loretz 2008.

yhtiötason otokseen, jonka puitteissa yhteisöverokertymän muutoksia tutkittiin viiden vuoden aikaperiodilla, sulkien pois järjestelmään ja sen käyttöönottoon liittyvät mahdolliset yhtiö- ja konsernitason verosuunnittelutoimenpiteet sekä niiden mahdolliset vaikutukset.

Devereuxn ja Loretzin tutkimuksen mukaan Euroopan laajuiseen yhtenäiseen yritysveropohjaan ja siten verotettavan tulon kaavamaiseen määrittelyyn siirtymisen vaikutus yhteisöverokertymään riippuisi ennen kaikkea järjestelmään osallistumisen pakollisuudesta: mikäli yritysten mukanaolo perustuisi vapaaehtoisuuteen, koko Euroopan laajuisen yhteisöverokertymän arvioitiin laskevan noin 2,5 prosenttia. Mikäli osallistumisesta tehtäisiin pakollista, yhteisöveropotin arvioitiin puolestaan kasvavan yli 2 prosenttia. Muilla tutkituilla muuttujilla, kuten konsolidointimahdollisuuksien rajoittamisella tai osallistuvien maiden määrän muutoksella, ei havaittu olevan yhtä suurta vaikutusta yhteisöverokertymän kokonaismäärän vaihteluun.²⁸⁹

Yhteisöverokertymän kokonaismäärän muutosta kenties merkittävämpi löydös liittyi yhteisverotukseen perustuvan järjestelmän pakollisuuden vaikutukseen mukana olevien valtioiden väliseen tulonjakoon: kaikkia yrityksiä koskevan vapaaehtoisuuden vallitessa EU-alueen suurimpia voittajia kasvaneen yhteisöverokertymän muodossa olisivat Iso-Britannia ja Ruotsi sekä uudemmissa jäsenvaltioista erityisesti Slovakia, Unkari ja Viro, kun taas häviävällä ja siten yhteisöverotuloa menettävällä puolella olisivat jakoavaimien valinnasta riippumatta Belgia, Italia, Kreikka, Luxemburg, Saksa, Suomi ja Tanska.²⁹⁰ Pakollisuuden vallitessa Espanja olisi Ison-Britannian, Slovakian ja Ruotsin ohella selkeä voittaja, kun taas Suomi ja Tanska jatkaisivat edelleen sovellettavien jakoavainten valinnasta huolimatta uuden järjestelmän häviäjien puolella, saaden seurakseen Alankomaat ja Irlannin.

²⁸⁹ Osallistumisen pakollisuutta ovat suosittaneet myös esim. Spengel & Wendt 2007 (s. 49-50), jotka näkevät kaikkia yrityksiä koskevan pakollisuuden olevan elintärkeää epätoivotun verosuunnittelun estämiseksi.

²⁹⁰ Erityisesti Saksan kohdalla kansainvälisen verotuksen nollasummapelin luonne korostuisi: tiettyjen saksalaisten autovalmistajien suuret tuotantolaitokset uudemmissa jäsenmaissa johtaisivat verotettavan tulon valtioiden välisen jakautumisen muuttumiseen muiden, lähinnä halvemmasta työvoimasta tunnettujen maiden hyväksi. Ks. Devereux & Loretz 2008, s. 2.

Yllä esitetyn perusteella järjestelmän pakollisuuden voidaan siis sanoa tukevan kokonaisverokertymän kasvattamista.²⁹¹ Mallin implementoinnista seuraavien vääristymien suhteen on vaikea yllä esitetyn perusteella tehdä ehdottomia päätelmiä: voittajia ja häviäjiä on molemmissa vaihtoehdoissa. Kokonaisuuden kannalta pakollisuus on kuitenkin nähty tietyissä tutkimuksissa ainakin yritysten toimintaympäristöä vapaaehtoista osallistumista vähemmän vääristävänä.²⁹²

Jakoavainten valinta

Mallin pakollisuuden ohella verotettavan tulon määrittelyä ja jakoa eri valtioiden verotusoikeuden kesken toteuttamaan valitut jakoavaimet vaikuttavat luonnollisesti erittäin olennaisesti yhteisen veropohjan jakamisesta syntyvien maakohtaisten lopputulosten tasapuolisuuteen. Siten jakoavainten valintaan sekä keskinäiseen painottamiseen liittyy erityisen paljon mielenkiintoa – ja myös tilaa eriävillä mielipiteille. Jakoavainten valinta muodostaakin yhden yhteisverotukseen perustuvan globaalien tulon jakokaavan käyttöönoton suurimmista hidasteista, ellei jopa esteistä, sillä mallin implementoimiseksi kaikkien sen piiriin tulevien valtioiden tulisi käytännössä olla yksimielisiä sekä käytettävistä jakoavaimista että niiden välisestä painotuksesta, joka voi siis osoittautua erittäin vaikeaksi tavoitteeksi saavuttaa.

Yleisimmin ehdotettuja vaihtoehtoja globaalien tulon jakokaavassa käytettäviksi muuttujiksi ovat Euroopan komission ehdottamassa CCCTB-mallissakin esitetyt myynti, työvoimatekijät sekä kiinteä omaisuus. Niiden suosio juontaa juurensa yli 80 vuoden taa, jolloin eri osavaltioiden vaihtelevista jakokaavoista huolestunut Yhdysvaltain kansallinen

²⁹¹ Toisaalta eriäviäkin mielipiteitä on esitetty: ks. esim. Fuest et. al. 2007, jossa tutkittiin EU:n ehdottaman yhteisen yhdistetyn veropohjan vaikutusta Saksaan ja Saksasta ulospäin suuntautuviin suoriin ulkomaisiin investointeihin. Tutkimuksen tulosten mukaan rajat ylittävän tappiontasauksen ja yhteisen yhdistetyn veropohjan kaavamainen jakaminen vähentäisi koko Euroopan alueella kerättyä yhteisöveroa jopa 20 prosenttia. Valtioiden väliseen tulojakoon mallin käyttöönotto vaikuttaisi suurin korkean veroasteen maita pienien, matalamman yhteisveroasteen maiden kustannuksella suosien.

²⁹² Ks. van der Horst et. al. 2007, jonka mukaan ainoastaan kaikkia yrityksiä koskevan pakollisuuden avulla voidaan lieventää mallin muutoin aiheuttamia vääristymiä yritysten toimintaympäristössä.

veroammattilaisten järjestö (*National Tax Association, NTA*) antoi Massachusettsin kaavana (*Massachusetts formula*) tunnetun suosituksen edellä mainitun kolmen muuttujan ensisijaisesta hyödyntämisestä.²⁹³ Näistä varsinkin myynti on mallista saatujen kokemusten mukaan hyvin suosittu veronsaajien joukossa kun pyritään lisäämään oman verotusoikeuden piiriin tulevaa tulonosaa.²⁹⁴ Työnvoimatekijän, erityisesti sen yleisesti hyödynnetyn, työvoiman kustannuksiin nojaavan muodon käytölle on ollut usein vaikea löytää sopivia puolueettomia perusteluja, lähinnä siitä syystä että yritystulon katsotaan ensisijaisesti olevan tuottoa pääomalle, ei yksinkertaista tuotannontekijää edustavalle työvoimalle. Toisaalta työnvoimatekijän käyttö tarjoaa hallinnollisia etuja helpon mitattavuutensa muodossa.²⁹⁵ Kolmannen perinteisen jakoavainvaihtoehdon, kiinteä omaisuuden, suosio perustuu samoin ennen kaikkea hallinnolliseen helppouteen, vaikka sen soveltuvuus reilun lopputuloksen saavuttamiseen tähtäävään jakamiseen muutoin kyseenalaistetaan.²⁹⁶

Muita akateemisessa keskustelussa esiin nostettuja mahdollisia jakoavaimia ovat aineettomat omaisuuserät sekä arvonlisän suhteellinen jakautuminen arvoketjun eri vaiheiden kesken.²⁹⁷ Vaikka varsinkin ensimmäisen muuttujan, aineettomien omaisuuserien, merkitys on viime aikoina kasvanut taloudellisen lisäarvon lähteenä,²⁹⁸ suurin osa globaalin tulon jakokaavaa käsittelevistä kirjoituksista sulkee aineettomat omaisuuserät

²⁹³ Ks. Hellerstein & McLure, Jr. 2004, s. 9-10.

²⁹⁴ Ks. esim. Mazerov 2001.

²⁹⁵ Ks. lisää työnvoimatekijästä ja sen moniulotteisesta luonteesta CCCTB-mallin puitteissa esim. Weninger 2008.

²⁹⁶ Ks. esim. Hellerstein & McLure, Jr. 2004, s. 13-14.

²⁹⁷ Ks. aineettoman omaisuuserän osalta McLure 1997, jossa aineettomia omaisuuseriä kutsutaan modernin konsernin kruununjalokiviksi (*crown jewels*). Toisaalta esim. Euroopan komissio on omassa CCCTB-mallissaan nimenomaisesti sulkenut aineettomat omaisuuserät jakokaavan ulkopuolelle niiden liikkuvan luonteen ja järjestelmän kiertämiseen liittyvien riskien vuoksi. Ks. EC 2011b, s. 14.

Arvonlisän suhteellisesta jakautumisesta ja sen hyödyntämisestä jakokaavan muuttujana, ks. Hellerstein & McLure, Jr. 2004, s. 15-18. Lisäksi Westberg 2002 ja Schön 2002 ovat pohtineet nykyisen arvonlisäverojärjestelmän hyödyntämiseen liittyviä mahdollisuuksia ja potentiaalisia ongelmakohtia jaettavan veropohjan laskentaan liittyen.

²⁹⁸ Ks. OECD 2008.

yksiselitteisesti mahdollisten jakoavainten joukon ulkopuolelle, perustellen sitä esimerkiksi niiden liikkuvan luonteen ja järjestelmän kiertämiseen liittyvien riskien vuoksi. Lisäksi niiden tarkkaan määrittelyyn ja arvostamiseen, erityisesti rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien yhteydessä, liittyy epävarmuutta ja tulkinnanvaraisuutta.²⁹⁹ Kun samalla aineettomien omaisuususerien mainitaan kuitenkin usein olevan rajat ylittävässä toiminnassa ilmenevän veronkierron keskeisiä instrumentteja, muodostaa niiden sulkeminen globaalın tulon jakokaavan ulkopuolelle selkeän mallia koskevan tehokkuuspuutteen.³⁰⁰ Arvonlisän suhteellinen jakautuminen arvoketjun eri vaiheiden kesken on puolestaan hyvin vaikea konsepti hallita eikä sen todellisia vaikutuksia tai mahdollisia vääristäviä vaikutuksia ole käytännön kokemusten puutteen vuoksi myöskään helppoa mallintaa.³⁰¹

Verovelvollisten konsernien ja yhtiöiden kannalta kunkin toimintamaan verotusoikeuden piiriin tulevan verotettavan tulon kaavamainen määrittely liiketoimintaan liittyvien muuttujien avulla muuntaa toimintaan muutoin yleistasolla kohdistuvan yhteisöveron tosiasiallisesti jakokaavan mukaiseen tiettyyn tekijään tai tekijöihin kohdistuvaksi välittömäksi, jopa haittaveron kaltaiseksi rasitteeksi.³⁰² Siten yleisellä tasolla markkinavääristymien minimoimiseksi globaalın tulon jakokaavassa on suositeltu käytettäväksi tekijöitä, jotka kohdistuvat ainakin tietyllä tasolla kiinteisiin (*immobile*) yritystoiminnan tekijöihin, kuten työvoimaan ja maahan.³⁰³ Tämä on myös linjassa yleisen verokilpailun teorian kanssa, joka suosittaa lievää verotusta liikkuvan pääoman (*mobile*

²⁹⁹ Ks. esim. Reilly – Schweihs 1998, s. 55-69. Yleisesti aineettomien omaisuususeriin liittyvistä kysymyksistä rajat ylittävien etuyhteysliiketoimien yhteydessä, ks. Linnanvirta & Rapo 2012.

³⁰⁰ Ks. Grubert 2003.

³⁰¹ Ks. Mayer 2009, s. 56-58. Esimerkiksi Mintz 2004 (s. 232) varoittaa arvonlisään perustuvan jakomallin aiheuttamista mahdollisista vääristymistä pääoman jakautumiseen liittyen.

³⁰² Ks. McLure 1981 jonka urauurtavassa tutkimuksessa osoitettiin, että palkkakustannuksiin perustuva verotettavan tulon määrittely- ja jako-osa johtaa samanlaisiin vaikutuksiin kuin suoraan palkkakustannusten perusteella määrättävä verorasite.

³⁰³ Ks. esim. Wellisch 2004. Toisaalta Runkel & Schjelderup (2011) päätyivät oman analyysinsä pohjalta suosittamaan sekä kiinteitä että liikkuvia pääomaeriä mittaavien muuttujien sisällyttämistä globaalın tulon jakokaavaan.

capital) osalta.³⁰⁴ Lisäksi on esitetty varsinkin liiketoiminnallisiin päätöksiin liittyvien vääristymien välttämiseksi jakoavainten perustamista muuttujiin, jotka ovat verovelvollisen konsernin päätäntävällän ulkopuolella, mutta jotka kuitenkin vaikuttavat toimintaan liittyvän arvonlisän syntymiseen.³⁰⁵

Globaalin tulon kaavamaiseen jakamiseen perustuvassa mallissa käytettävien jakoavainten valintaan liittyy siis paljon liikkumatilaa ja siitä seuraavaa epävarmuutta. Taustalla vaikuttavat toisaalta eri veronsaajien tavoite maksimoida niiden verotusoikeuden piiriin jaettava veropohjan osa³⁰⁶ ja toisaalta tarve estää verotuksen kohteena olevia verovelvollisia manipuloimasta jakoavaimia alhaisemman verorasituksen saavuttamiseksi.³⁰⁷ Samalla kuitenkin tarve yhtenäiseen näkemykseen ennen yhteisverotuksen tai sen periaatteita toteuttavan globaalin tulon jakokaavan implementointia on suuri. Siten jo yli 80 vuotta sitten esitetty periaate vaikuttaa edelleen parhaalta ohjenuoralta vaikean valinnan toteuttamiseen: eri vaihtoehtojen vaihtelevasta soveltamiskelpoisuudesta huolimatta ainoa toimiva tapa kaavamaisen tulonjaon toteuttamiseen on kaikkien osapuolten yhdessä hyväksymän jakokaavan muotoilu.³⁰⁸

³⁰⁴ Ks. esim. Gordon 1986 ja Wilson 1999.

³⁰⁵ Ks. Gordon & Wilson 1986, Gérard 2002a ja 2002b sekä Mintz & Weiner 2003, joista jälkimmäinen kirjoitus korostaa myös eri toimialojen erityispiirteet huomioivien jakoavainyhdistelmien tärkeyttä.

³⁰⁶ Ks. esim. Anand & Sansing 2000, jossa osoitettiin, sekä teoriassa että käytännössä, maakohtaisten kauppataase-erojen vaikuttavan yksittäisen valtion kannalta optimaaliseen jakoavainten valintaan. Analyysin mukaan tuontivoittoisten valtioiden luonnollisena pyrkimyksenä on painottaa myyntiä koskevia muuttujia, kun taas viennistä riippuvaiset maat pyrkivät muiden muuttujien suhteelliseen painottamiseen.

³⁰⁷ Ks. esim. OECD:n siirtohinnoitteluohteet (luku I, kappale 1.23).

³⁰⁸ Ks. NTA 1922, s. 202: *All methods of apportionment -- are arbitrary. --[T]here probably are a number of different rules, all of which may work substantial justice -- [T]he only right rule -- is a rule on which the several states can and will get together as a matter of comity.*

Jakoavainten painotus

Jakoavainten valintaan liittyvää haastetta lisää entisestään tarve niiden välisistä keskinäisistä painotuksista sopimiseen.³⁰⁹ Tämän yksimielisyyden saavuttamisen vaikeudesta saatiin esimakua jo CCCTB-mallin valmisteluvaiheessa, kun EU:n parlamentti muutti komission ehdottaman jakokaavan tekijöiden keskinäisiä painotuksia. Myös Yhdysvalloista saatujen kokemusten mukaan jakoavainten välisiin painotuksiin liittyy lähes yhtä paljon risteäviä intressejä kuin itse jakoavainten valintaan.³¹⁰ Lisäksi eri jakoavainten osalta varsinkin myynnin erityispainotuksen on paikallisten kokemusten perusteella huomattu houkuttelevan koko jakokaavan painopisteen siirtämiseen määränpääperiaatetta muistuttavaan verotukseen.³¹¹

4.3.2 Jakokaavan käyttöönotosta mahdollisesti seuraavat vääristymät ja kielteiset käyttäytymisvaikutukset

Yhtenä hyvän verojärjestelmän ominaisuutena pidetään sen neutraaliutta verovelvollisten käyttäytymisen suhteen. Käytännössä kuitenkin jokainen verotusoikeuden jakamiseen ja verotettavan tulon määrittelyyn käytettävä järjestelmä aiheuttaa vääristymiä taloudellisessa toiminnassa sekä kielteisiä käyttäytymisvaikutuksia. Niin on myös yhteisverotuksen ja globaalin tulon jakokaavan muodostaman yhdistelmän kohdalla.³¹² Mahdolliset vääristymät

³⁰⁹ Vastakkaisiakin ajatuksia on esitetty, esim. Runkel & Schjelderup 2011, jossa tutkittiin mahdollisuutta yhteisverotuksen implementointiin muodossa, jossa globaalin tulon jakokaavan eri muuttujien väliset painotukset jätettäisiin järjestelmän piirissä olevien valtioiden itsenäisesti päätettäväksi. Tulosten mukaan yhteisverotukseen perustuva verotusoikeuden ratkaisumekanismi johtaa kasvaneeseen yhteisöverokertymään myös tilanteessa, jossa jakokaavan eri muuttujien väliset painotukset jätetään valtioiden itsenäisen päätätävällän piiriin.

On kuitenkin tärkeää huomata, että analyysissä tai siitä johdetuissa tuloksissa ei oteta huomioon veropohjan suojelun ohella toista keskeistä kansainvälisen vero-oikeuden ikuisuuskysestä, nimittäin kahdenkertaisen kansainvälisen verotuksen, johon eriävät painotukset väistämättä johtaisivat, välttämistä ja poistamista.

³¹⁰ Ks. Weiner 2005.

³¹¹ Ks. esim. Mazerov 2001.

³¹² Ks. esim. Linnanvirta et. al. 2011, s. 524-56, liittyen CCCTB:n käyttäytymisvaikutuksiin.

ja kielteiset käyttäytymisvaikutukset koskevat yhtäläisesti sekä verovelvollisia että veronsaajia, tosin eri muodossa ja laajuudessa.

Verovelvollisia koskevat vääristymät ja kielteiset käyttäytymisvaikutukset

Jakokaavassa käytettyihin muuttujiin liittyvät valinnat aiheuttavat vääristymiä konsernien taloudelliseen päätöksentekoon erityisesti silloin, kun muuttajat ovat sen vaikutusvallan piirissä, kuten esimerkiksi kolme perinteisintä keskusteluissa esitettyä muuttujaa eli myynti, työtyövoimatekijä sekä kiinteä omaisuus. Tämä johtuu siitä, että jakokaavan soveltaminen johtaa, riippuen tilanteesta ja olosuhteista, joko uuden investointiin liittyvän veroedun tai ylimääräisen verorasitteen tosiasialliseen syntymiseen.³¹³ Tämä puolestaan saattaa kannustaa monikansallisia konserneja verokulun minimointiin tähtäävään verosuunnitteluun, varsinkin konsernin omassa vaikutusvallassa olevien jakotekijöiden osalta, joka laillisuudestaan huolimatta saattaa näyttäytyä kielteisenä käyttäytymisvaikutuksena veronsaajien näkökulmasta ja veropohjan rapautumisen seurauksena.

Globaaliin tulon jakokaavaan liittyvät verosuunnittelumahdollisuudet ovat pääasiassa seurausta tulonjaon kaavamaisesta luonteesta. Esimerkiksi konsernin eri maissa harjoittaman toiminnan laajuuden tai luonteen muuttaminen, joko liiketoiminnallisista tai verotuksellisista syistä, vaikuttaa kyseisten valtioiden verotusoikeuden piiriin allokoitavan tulonosan suuruuteen ja siten viimekädessä konsernin efektiivisen veroasteen³¹⁴

³¹³ Ks. Weiner 2002, s. 524-525.

Toisaalta myöskään konsernin vaikutusvallan ulkopuolella olevat jakoavaimet eivät välttämättä estä vääristymien syntymistä, sillä silloinkin konsernille saattaa syntyä kannuste sulkea tietyllä alueella olevat toimintonsa kokonaan välttääkseen muuttujaan liittyvän epäedullisen suoran tai epäsuoran johdannaisvaikutuksen.

³¹⁴ Konsernin efektiivisellä veroasteella tarkoitetaan verojen osuutta konsernin todellisesta yhteenlasketusta tuloksesta. Efektiivinen veroaste muodostuu eri toimintamaiden legaalisten vaihtelevien verokantojen ja toisaalta niissä verotettavaksi tulevan tulon sekä vähennettäväksi tulevien tappioiden jakautumisen lopputuloksena. Ks. lisää efektiivisen ja legaalisen veroasteen eroista Ranta-Lassila 2001b sekä siihen vaikuttavista tekijöistä Ranta-Lassila 2001a.

suuruuteen. Samoin tuotteeseen tai palveluun liittyvän toimitus- tai arvoketjun muuttaminen tuottaa vastaavia etuja. Tilanne ja mahdollisuudet ovat sinällään samat myös markkinaehtoperiaatteen kohdalla, mutta globaalien tulon jakokaavasta poiketen kansainväliset siirtohinnoitteluohjeet antavat kansallisille verohallinnoille mahdollisuuden puuttua puhtaasti keinotekoisiiin järjestelyihin huomattavasti helpommin kyseisten seikkojen tullessa arvioitavaksi jo markkinaehtoperiaatteen normaalin tarkastelun yhteydessä.³¹⁵

Muita globaalien tulon jakokaavaan usein liitettyjä verosuunnittelumahdollisuuksia liittyy paitsi yksittäisten jakoavainten tarkempaan laskentaan ja ennen kaikkea sisällytettävien erien määrittelyyn, myös itse järjestelmän piiriin kuulumiseen. Esimerkiksi muutokset omistussuhteissa ja -osuuksissa voivat mahdollistaa konsernirakenteen optimoinnin konsolidoinnin avulla muodostettavan yhteisen veropohjan pienentämiseksi.³¹⁶ Tämän mahdollisuuden merkitys korostuu entisestään myöhemmin tässä alaluvussa käsiteltävissä tilanteissa, joissa tulon jakokaavaa sovelletaan mahdollisesti maantieteellisesti rajoittuneessa laajuudessa.

Yhtenä mahdollisena ratkaisuna mallin mahdollisesti aiheuttamiin vääristymiin ja kielteisiin käyttäytymisvaikutuksiin on esitetty jakokaavan soveltamistason nostamista yhtiö- tai konsernikohtaisten mikromuuttujien sijasta toimialoja kokonaisuutena tarkastelevalle makrotasolle. Siten yhteisen veropohjan jako eri valtioiden kesken tehtäisiin yksittäisen monikansallisen konsernin taloudellisen toiminnan jakaantumisen sijasta ylipäättään eri toimialoja eri yhtiöiden muodostamana kokonaisuutena tarkastelevan ja eri valtioissa sijaitsevan taloudellisen aktiivisuuden laajuuden perusteella. Makrotasolla tapahtuvaan tarkasteluun ja verotettavan tulon jakamiseen liittyy kuitenkin perustavanlaatuisia ongelmia,

³¹⁵ Esimerkiksi Euroopan komission ehdottama CCCTB-järjestelmä sisältää luonnollisesti mahdollisuuden puuttua keinotekoisiiin järjestelyihin jo yleisten veronkiertosäännöstenkin puitteissa (ks. EC 2011b, 80 artikla). Keinotekoisuuden arviointi on kuitenkin huomattavasti hankalampaa tulonjaon kaavamaisen soveltamisen yhteydessä ja vaatii luultavimmin työläiden lisäselvitysten tekemistä, jotka markkinaehtoperiaatetta sovellettaessa kuuluvat usein jo siirtohinnoittelusääntelyn mukaisen normaalin dokumentaatiovelvollisuuden piiriin.

³¹⁶ Ks. Weiner 2002, s. 528-529.

sillä se saattaa johtaa veropohjan tietyn osan jakoon sellaisten valtioiden verotettavaksi, joiden alueella suoritettu taloudellinen toiminta ei esimerkiksi huonon kannattavuuden takia ole tosiasiaa johtanut verotettavan tulon syntymiseen. Makrotasolla tapahtuva verotusoikeuden jakaminen myös rikkoo verovelvollisen ja veronsaajan välisen, todellisiin taloudellisiin toimiin perustuvan yhteyden, joka on yksi vero-oikeuden keskeisistä periaatteista. Makrotason arviointi voisikin korvata mikrotason tarkastelun ainoastaan tilanteessa, jossa yhteisen veropohjan käyttöönotto suoritetaan samanaikaisesti yhteisen yhteisöveroasteen implementoinnin kanssa.³¹⁷

Ratkaisuksi jakoavaimiin liittyvän manipuloinnin vaaraan on puolestaan esitetty aiemmin mainitun arvonlisään perustuvan muuttujan lisäämistä sovellettavaan jakokaavaan. Arvonlisään perustuva jakoavain saattaisi kuitenkin johtaa käytännön vaikeuksiin valtioiden välistä arvonlisän jakautumista määriteltäessä ja siten pahimmillaan kansainvälisen vero-oikeuden perusteiden vastaisiin tilanteisiin, joissa konsernin ansaitsemaa tuloa jaetaan tietyn valtion verotusoikeuden piiriin ilman että konsernilla tai sen yksittäisillä yhtiöillä on kiinteää toimipaikkaa tai muuta riittävää yhteyttä kyseiseen valtioon.³¹⁸

Veronsaajia koskevat vääristymät ja kielteiset käyttäytymisvaikutukset

Kuten edellä on todettu, myöskään valtiot eivät ole immuuneja kielteisten käyttäytymisvaikutusten suhteen. Euroopan komission esittämän CCCTB-mallin perustelujenkin yhteydessä on todettu, ettei yhteisverotus sinällään poista valtioiden välistä verokilpailua vaan ainoastaan tekee sen läpinäkyvämmäksi.³¹⁹ Mikäli yhdistetyn globaalien tulon jakokaavan käyttöönoton kanssa ei siis samalla harmonisoida sen piiriin tulevien valtioiden yhteisöverokantoja, saattaa kilpailu verotuloista johtaa verotuksen fiskaalisen

³¹⁷ Ks. Mintz 1999, s. 407 ja Hellerstein & McLure, Jr. 2004. EU:n piirissä samaa aihetta pohdittiin CCCTB-mallin ensimmäisten luonnosten yhteydessä. Ks. EC 2001b, s 414-415.

³¹⁸ Ks. Weiner 2002, s. 528 ja Westberg 2002. Lisäksi McLure & Hellerstein (2002) ovat esittäneet, että määränpääperiaatteen mukainen, pelkästään myyntiin perustuva tulon jakokaava saattaisi olla WTO:n sääntöjen vastainen.

³¹⁹ Ks. EC 2011b, s. 4.

tavoitteen vaaraan asettavan alhaisiin verokantoihin. Ylipäättään yhteisverotuksen ja globaalın tulon jakokaavan on katsottu ongelman ratkaisun sijasta jopa pahentavan yksittäisen valtion tekemien veropoliittisten valintojen ja linjausten johdannaisvaikutusta muiden maiden asemaan (niin sanottu *tax spillover* -tilanne).³²⁰

Globaalın tulon jakokaavan käyttöönotto saattaa myös johtaa laaja-alaisempiin muutoksiin taloudellisessa toimintaympäristössä: esimerkiksi eräässä Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että käytössä olevan verotettavan yritystulon osavaltioiden välisen jakokaavan palkkakulusidonnainen muuttujan käyttö ja ennen kaikkea sen painotus korreloi yksittäisen osavaltion työllisyysasteen kanssa.³²¹ Vaikka Yhdysvalloissa näiden muutosten on toisaalta arvioitu olevan merkitykseltään vähäisiä, olisi tilanne luultavasti hyvin erilainen, mikäli globaalın tulon jakokaava otettaisiin käyttöön ympäristössä jossa eri veronsaajien väliset tosiasiallisten verokantojen tasot eroavat suurestikin, kuten on tilanne esimerkiksi EU:n alueella. Siten ilman samanaikaista verokantojen harmonisointia toteutettava verotettavan tulon määrittelymenetelmän vaihdos markkinaehtoperiaatteesta yhteisverotusta toteuttavaan globaalın tulon jakokaavaan saattaisi johtaa merkittäviin vääristymiin yritysten tekemien investointi- ja työvoimapäätösten osalta.³²²

4.3.3 Mahdollinen alueellinen rajoittuneisuus

Globaalın tulon jakokaavaa koskevan perusteorian lähtökohtana on sen nimen mukaisesti yhteisverotuksen periaatteiden toteuttaminen aidosti maailmanlaajuisessa mittakaavassa. Realistisesti arvioiden ja ottaen huomioon edellä tämän tutkielman luvussa 3 ("Markkinaehtoperiaate") läpikäytyt markkinaehtoperiaatteen maailmanlaajuiseen yhtenäiseen soveltamiseen liittyvät haasteet, tapahtunee globaalın tulon jakokaavan

³²⁰ Ks. Nielsen et. al. 2001 sekä verokantavaikutuksista tarkemmin Anand & Sansing 2000.

³²¹ Ks. Goolsbee & Maydew 2000. Toisaalta aiemmin tehdyssä tutkimuksessa (ks. Weiner 1994) ei löydetty merkittävää yhteyttä jakokaavan muuttujien ja osavaltion teollisuusrakenteen välillä.

³²² Ks. Weiner 2002, s. 525-526.

käyttöönotto rajat ylittäviä etuyhteysliiketoimia koskevan verotettavan tulon määrittelyssä ainakin ensivaiheessa ainoastaan rajoitetussa maantieteellisessä laajuudessa.³²³

Verotettavan tulon kaavamaisen jaon kannalta maantieteellisesti rajoittuneen soveltamisalan suurin haaste liittyy jaettavan veropohjan muodostavan tulopotin määrittämiseen. Siihen on käytännössä kaksi vaihtoehtoa: joko (i) järjestelmässä mukana olevien valtioiden alueella pääpaikkaansa pitävien monikansallisten konsernien tulo otetaan asuinvaltioperiaatetta mukailien huomioon huolimatta sen mahdollisesti järjestelmän piiriin kuulumattomassa maassa sijaitsevasta lähteestä; tai vaihtoehtoisesti (ii) tulon jakokaavan soveltamisala rajoitetaan koskemaan ainoastaan järjestelmään liittyneiden valtioiden alueelta ansaittua yritystuloa.³²⁴

Vaihtoehtoista ensimmäinen muistuttaa vuosikymmeniä sitten eräiden Yhdysvaltain osavaltioiden soveltamaa yhtenäisverotusta (*unitary taxation*), joka herätti ärtymistä erityisesti eurooppalaisten yritysten ja myös niiden kotivaltioiden keskuudessa pyrkimyksellään ulottaa yritystuloon kohdistuva verotusoikeus koko taloudellista kokonaisuutta koskien, riippumatta kyseisen tulon tuottaneiden toimintojen tai niistä vastanneiden yhtiöiden sijainnista tai suhteellisesta laajuudesta Yhdysvalloissa.³²⁵ Tämä käytännössä yksipuoliseen verotusoikeuden määrittelyyn perustuva lähestymistapa globaalin tulon jakokaavan soveltamiseen johtaisi kuitenkin lähes väistämättä kansainväliseen kahden- tai moninkertaiseen verotukseen sekä olisi jo itsessään

³²³ Vielä 1980- ja 1990-luvuilla mahdollisina edelläkävijäalueina tulon jakokaavan ulottamiseen rajat ylittäviin liiketoimiin pidettiin asiantuntijoiden keskuudessa Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen (*North American Free Trade Agreement, NAFTA*) tuolloisia osapuolia (Canada, Meksiko ja Yhdysvallat) sekä Euroopan yhteisöä. Ks. NAFTA:an liittyen McIntyre & McIntyre 1993, McDaniel 1994 sekä EU:n osalta esim. McLure, Jr. 1989, Weiner 1991 ja Munnell 1992.

Näistä ehdokkaista ainoastaan Euroopan yhteisö (nykyään EU) on CCCTB-ehdotuksen myötä liikkunut lähemmäs useamman valtion alueelta kertyvän tulon kaavamaiseen jakamiseen perustuvan menetelmän käyttöönottoa.

³²⁴ Ks. Hellerstein & McLure, Jr. 2004, s. 206-207

³²⁵ Lisää yhtenäisverotuksesta, ks. esim. Weiner 1999, s. 8.

kansainvälisten tuloverotusta koskevien sopimusten vastainen. Sen käytännön soveltaminen olisi myös erittäin vaikeaa valvonnan ja veron kantamisen näkökulmasta.³²⁶

Jälkimmäinen vaihtoehto, usein vesirajaan ulottuvaksi (*water's edge*) verotukseksi kutsuttu veropohjan määrittelytapa maantieteellisesti rajoittuneen käyttöönoton laajuuden vallitessa rajoittaa siis tulon jakokaavan soveltamisalan ainoastaan järjestelmään liittyneiden valtioiden alueelta ansaittuun yritystuloon. Sen puitteissa veropohjan määrittelyyn ja veron kantamiseen liittyvät käytännön kysymykset on luonnollisesti helpompi ratkaista valtioiden välisen luontevan yhteistyön keinoin. Tähän Euroopan komission CCCTB-mallinkin yhteydessä sovellettavaksi valittuun³²⁷ lähestymistapaan liittyy kuitenkin tiettyjä käytännön ongelmia, joista merkittävin liittyy juuri maantieteelliseen rajoittuneisuuteen: järjestelmän piiriin kuulumattomien kolmansien maiden ja myös niiden alueella toimivien monikansallisten konsernien vuoksi käytössä on tällöin yhtäaikaaisesti kaksi rinnakkaista mutta samalla lähestymistavaltaan vastakkaista järjestelmää (markkinaehtoperiaate ja globaalinen tulon jakokaava), jonka vuoksi mahdollisten verotusoikeuden jakamiseen liittyvien erimielisyyksien ratkaiseminen ja kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen poistaminen on haastavaa, varsinkin mikäli nykyisellään laajalti voimassa olevia verosopimuksia ei neuvotella uudelleen järjestelmän piiriin kuulumattomien kolmansien valtioiden kanssa kattamaan tulon kaavamaista jakamista.³²⁸ Myös mahdollisesti sopimattomaksi katsottavat verosuunnittelutoimet toimintojen siirron tai uudelleenjärjestelyjen avulla olisivat jälkimmäisen vaihtoehdon kohdalla mahdollisia.

³²⁶ Ks. Weiner 1999, s. 19-21 sekä Hellerstein & McLure, Jr. 2004, s. 206-207.

³²⁷ Ks. EC2006a sekä Weiner 2005, Agúndez-García 2006.

³²⁸ Ks. Weiner 2002.

4.3.4 Muita haasteita

Muita yhteisverotuksen sekä erityisesti globaalien tulon jakokaavan käyttöönottoon liittyviä haasteita on listattu muun muassa OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa, lähinnä markkinaehtoperiaatteen paremmuuden korostamiseksi ja ensisijaisen aseman perustelemiseksi. Näihin lisähaasteisiin kuuluvat valuuttakurssimuutosten aiheuttamat mahdolliset vääristymät verotettavan tulon kertymiseen ja jakautumiseen eri valtioiden kesken, aiemmin tässäkin tutkielmassa lyhyesti käsitelty aineettomien omaisuuserien käsittelyn vaikeus, maantieteellisten, toimiala- tai konsernikohtaisten erojen huomioimatta jättämisen seuraukset sekä tuloksena syntyvän verotettavan tulon mahdolliset ristiriidat vallitsevien tullikäytäntöjen kanssa. Lisäksi globaalien tulon jakokaavan yhtenä keskeisenä hyötynä usein mainittu kustannustehokkuus asetetaan OECD:n toimesta kyseenalaiseksi, varsinkin kaavan luotettavan soveltamisen ja dokumentoinnin vaatiman suuren tietomäärän vuoksi.³²⁹

4.4 Globaalia tulon jakokaavaa koskevat kehityshankkeet

Ajoittain vilkkaasta akateemisesta keskustelusta huolimatta yhteisverotusta tai globaalia tulon jakokaavaa koskevat aktiiviset kehityshankkeet ovat viime vuosina olleet vähissä. Alla on läpikäyty niistä keskeisimmät.³³⁰

4.4.1 Euroopan laajuinen yhteinen yhdistetty yritysveropohja (CCCTB)

Viimeisimmät kuulumiset CCCTB-mallin osalta esitettiin Euroopan unionin veroihin liittyneitä toimia vuonna 2013 käsitelleessä vuosiraportissa, jossa kerrottiin mallin suunnittelun edenneen lähinnä kahdenkeskisten keskustelujen ja laajemmin jäsenmaita sitouttaneiden

³²⁹ Ks. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku I, kappaleet 1.16-1.31).

³³⁰ Käytännön syistä tarkasteluun mukaan on sisällytetty ainoastaan 1. toukokuuta 2014 mennessä julkaistut kehityshankkeet. Ottaen huomioon aihealuetta koskevan nopean kehitystahdin, tutkielman tämä nimenomainen osio ja siinä esitetyt tiedot ja näkemykset saattavat siis vanhentua hyvinkin nopeasti.

työryhmien muodossa. Työn tuloksena syntynyttä uutta luonnostekstiä käsiteltiin loka- ja joulukuussa 2013.³³¹

Vielä direktiivin antamista seuraavina vuosina optimistisimmat arviot hankkeen aikataulusta näkivät aiemmin järjestelmän saavan EU:n neuvoston siunauksen vuonna 2013, jonka jälkeen vuorossa olisi ollut vähintään kahden vuoden mittainen direktiivin implementointiprosessi EU:n jäsenvaltioiden kansalliseen lainsäädäntöön. EU:n neuvoston siunausta ei kuitenkaan tätä kirjoitettaessa ole vielä annettu. Lisäksi jäsenvaltioiden kansallisten parlamenttien direktiiviehdotukseen antamat huomautukset ovat merkki yleisestä kielteisestä suhtautumisesta mallin käyttöönottoa kohtaan ja siten voidaankin pitää selvänä, että nykyisessä muodossaan ehdotus ei tule saamaankaan tarvitsemaansa yksimielistä kannatusta EU:n neuvostossa.³³² Varautuen siihen EU:n parlamentti päätyikin esitetyn mukaisesti tarjoamaan niin sanottua tiivistetyn yhteistyön (*enhanced cooperation*) mallia. Tällöin riittäisi, että kolmasosa EU:n nykyisestä 28 jäsenvaltiosta kannattaisi järjestelmän luomista.³³³

Ratkaisuna yksimielisen päätöksenteon vaikeuden ylittämiseen on esitetty aika ajoin Euroopan komissionkin vuonna 2001 antamassaan ensimmäisessä tiedonannossa mainitsemaa kotivaltioverotusta (HST), jonka keskeisenä periaatteena on kansallisten verojärjestelmien yhtenäistämisen sijasta niiden molemminpuolisen hyväksynnän lisääminen jäsenvaltioiden keskuudessa ja verotuksen toteuttaminen konsernien kotipaikan verojärjestelmän mukaisesti myös sen muissa toimintamaissa, jotka ovat kahdenkeskisellä sopimuksella hyväksyneet kotipaikkana toimivan valtion verojärjestelmän toiminta- ja laskentaperiaatteet. Konsernin konsolidoidun veropohjan laskennassa käytettäisiin siis CCCTB-mallista poiketen yhteisten eurooppalaisten sääntöjen sijasta konsernin pääkonttorin

³³¹ Ks. EC 2014, s. 3.

³³² Ks. Linnanvirta et. al. 2011, s. 521.

³³³ Ks. <http://www.ipex.eu / Documents / SEC/2011/0315 FIN>, luettu 6.4.2014 sekä esim. Linnanvirta et. al. 2011, s. 521.

sijaintimaan kansallisia sääntöjä.³³⁴ Toisaalta EU:n tasollakin esitetyissä kotivaltioverotusta tukeneissa kannanotoissa on tunnustettu se tosiasia, ettei malli tarjoa systemaattista pitkän aikavälin ratkaisua sisämarkkinoiden toimivuutta haittaavien verotuksellisten esteiden poistamiseen.³³⁵

Toisena vaihtoehtona asian edistämiseksi on esitetty konsernitason konsolidoinnin sekä jakokaavan irrottamista direktiiviehdotuksesta ja ehdotuksen rajoittamista koskemaan ainoastaan yhteisen veropohjan laskentaa (*Common Corporate Tax Base, CCTB*). Samalla mallista katoaisi kuitenkin osa sen merkittävimmistä hyödyistä eikä se tarjoaisi siten enää sellaista kokonaisvaltaista ja kestävä ratkaisua sisämarkkinoiden veroesteille kuin nykyisen CCCTB-direktiivin esitöissä on toivottu.³³⁶

Kolmantena ja harmonisoinnin kannalta hyvin paljon pidemmälle menevänä vaihtoehtona on esitetty veropohjan lisäksi myös kansallisten yhteisöverokantojen yhtenäistämistä koko EU:n alueella, mikä lieventäisi monia mallin käyttöönotosta mahdollisesti seuraavia vääristymiä ja kielteisiä käyttäytymisvaikutuksia. Houkuttelevuudestaan huolimatta yhtenäisten yhteisöverokantojen implementoinnin tiellä on samoja päätöksenteon vaikeuksia kuin CCCTB-malliinkin, tosin huomattavasti vielä periaatteellisemmalla tasolla.

³³⁴ Ks. Helminen 2011, s. 235

³³⁵ Ks. EC 2004b. Lisää kotivaltioverotuksesta, ks. esim. Lodin & Gammie, 2001, Diemer & Mors 2006 ja Thömmes et. al. 2006.

³³⁶ Ks. esim. EC 2004a ja EC 2006b.

Erityisesti rajat ylittävän tappioiden konsolidoinnin myötä tapahtuvan hyödyntämisen poistaminen yhtälöstä vaikuttaa ratkaisevasti tulon kaavamaisesta jakoa toteuttavan mallin hyödyllisyyteen. Esimerkiksi eräässä Yhdysvaltain kansallisen tulon jakokaavan kansainvälisen ulottuvuuden lisäämistä mallintaneessa tutkimuksessa otosyhtiöiden verorasituksen arvioitiin kasvavan peräti 38 prosentilla, mikäli samanaikaisesti yhteisen veropohjan käyttöönoton kanssa ei sallittaisi rajat ylittävää tappioiden tasausta. Ks. lisää Shackelford & Slemrod 1998

Toisaalta Euroopan komission direktiiviehdotusta täydentäneessä vaikutusarviossa (ks. EC 2011c, s. 27-28) rajat ylittävällä tappioiden tasausmahdollisuudella nähtiin olevan ennen kaikkea veropohjaa supistavan vaikutuksensa vuoksi tasapainottava vaikutus yhdessä veropohjaa laajentavan yhteisen laskennan kanssa, johtaen suunnilleen samansuuruisiin veropohjiin kuin ennen mallin käyttöönottoa.

Ainakin toistaiseksi voimassaolevan toissijaisuusperiaatteen mukaan EU-oikeuden tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa jäsenmaiden kansallista lainsäädäntöä enempää kuin on välttämätöntä yhteismarkkinoiden toteutumistavoitteen kannalta.³³⁷ Täten jäsenvaltioiden verotusoikeuteen liittyvää suvereniteettia rajoittavien ehdotusten eteneminen kohti toteutusta vaatisi teknisten säädösten lisäksi periaatetasolla tapahtuvaa merkittävää suunnanmuutosta.

Yhteenvedona voidaan todeta, että yhtenäiseen yhdistettyyn yhteisöveropohjaan tähtäävä CCCTB-malli on kaikkein varteenotettavin kehityshanke haastamaan markkinaehtoperiaatetta EU:n alueella ja kivikkoisesta polustaan huolimatta tahtoa mallin käyttöönoton edistämiseen näyttää Eurooppaa koetelleen taantuman jäljiltä yhä olevan.³³⁸ Ennen järjestelmän implementointia jäsenvaltioiden pitäisi onnistua ratkaisemaan yksimielisyyden tiellä muiden syiden ohella olevat kansalliset huolenaiheet muutoksista verokertymään ja sen tasoon liittyen.³³⁹ Mikäli kuitenkin yhteisten sisämarkkinoiden kehittämisen seurauksena integraatio etenee entistä syvemmälle, saattaa CCCTB-mallia koskeva ehdotus ottaa askeleen lähemmäs käytäntöä.³⁴⁰

³³⁷ Ks. Helminen 2009, s. 43.

³³⁸ Yhtenä syynä tähän ovat yhtenäisestä veropohjasta koituvat säästöt: Euroopan komission mukaan uusi järjestelmä tuottaisi Euroopan alueella toimiville yrityksille noin kolmen miljardin euron vuosittaiset säästöt, lähinnä vähentyneiden hallintokulujen ja konsolidoinnin mahdollistaman tappioiden tehokkaan rajat ylittävän hyödyntämisen muodossa (ks. EC 2011d). Ylipäätään EU:ssa toimivien konsernien rajat ylittävän toiminnan näkökulmasta CCCTB-mallin odotetaan keventävän siihen liittyviä muodollisuuksia sekä vähentävän kustannuksia, juuri muun muassa markkinaehtoperiaatteen liittyvän siirtohinnoittelun tarpeen poistumisen myötä.

³³⁹ Ks. lisää maakohtaisista seikoista ja huolenaiheista CCCTB-mallin käyttöönottoon liittyen esim. Bernegger & Huber 2011, Carreño & Rodriguez 2011, Cussons & Casley 2011, de Sousa da Câmara & Santiago 2011, Douvier & Daudé 2011, Gombkötő & Gódor 2011, Kanter et. al. 2011, Ledure et. al. 2011, Manninen 2011, Piot et. al. 2011 ja Wittendorff 2011.

³⁴⁰ Ks. EC 2001b, jossa todetaan (s. 439): *Theoretically, separate accounting is the most accurate solution in that it follows a 'bottom up' approach, with each transaction being individually recorded in the accounts of its respective jurisdiction so that the correct source of any profit can be identified. The implication is that the EU represents a series of individual national markets rather than one single European market. However, as markets and business models develop it is questionable whether it remains the most appropriate and cost efficient method.*

4.4.2 Muut kehityshankkeet

Muiden yhteisverotusta ja globaalien tulon jakokaavaa koskevien kansainvälisten kehityshankkeiden osalta hiljaiselo jatkuu mainitun mukaisesti toistaiseksi. Innokkaimmat ovat nähneet OECD:n viimeaikoina edistämässä³⁴¹ maakohtaisessa raportoinnissa viitteitä mahdollisuudesta globaalien tulon jakokaavan uudelleenarkintaan markkinaehtoperiaatteen rinnalla.³⁴² Vastaavissa, kansallisten veropohjien suojelua ja sopimattoman veronvälttelyn estämistä edistävässä BEPS-julkilausumissa³⁴³ on kuitenkin tämä ovi suljettu ainakin yleisellä tasolla ja vahvistettu OECD:n siirtohinnoitteluohjeissakin julkilausuttua kantaa markkinaehtoperiaatteen yliverotuksesta.³⁴⁴

4.4.3 Yhteenveto globaalien tulon jakokaavaa koskevista kehityshankkeista

Kuten edellä on todettu ja esimerkein havainnollistettu, globaalien tulon jakokaava ei EU:n toimia lukuun ottamatta ole viime aikoina esiintynyt varteenotettavana vaihtoehtona rajat ylittäviin etuyhteystransaktioihin liittyvien käytännön haasteiden korjaamiseen tähtäävissä kansainvälisen tason ehdotuksissa tai kehityshankkeissa. Sekä OECD:n että YK:n nykyisellään aloitetut kehityshankkeet keskittyvät käytännössä yksinomaan markkinaehtoperiaatteen kansainvälisen soveltamiskäytännön kehittämiseen ja ainakin osin myös tunnistettujen haasteiden ratkaisemiseen. Hankkeiden piirissä esitettyjen ratkaisuehdotusten joukossa ei

³⁴¹ Ks. OECD 2014a.

³⁴² Ks. esim. Picciotto 2012 ja OECD 2013h.

³⁴³ Ks. OECD 2013a, 2013d ja 2013e.

³⁴⁴ Ks. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet (luku I, kappale 1.21): *OECD member countries do not accept these propositions and do not consider global formulary apportionment a realistic alternative to the arm's length principle--.*

Tiettyjä markkinaehtoperiaatteen kanssa linjassa tai sen soveltamisalan jopa ylittäviä erikoistoimenpiteitä voidaan kuitenkin harkita tuotavaksi kansainväliseen työkalupakkiin aineettomiin omaisuuseriin, riskeihin ja ylikapitalisaatioon liittyvien puutteiden korjaamiseksi. Ks. OECD 2013e, s. 20: *Alternative income allocation systems, including formula based systems, are sometimes suggested. -- [T]he best course is to directly address the flaws in the current system -- [n]evertheless, special measures, either within or beyond the arm's length principle, may be required with respect to intangible assets, risk and over-capitalisation to address these flaws.*

myöskään ainakaan tähän mennessä ole mainittu mahdollisuutta erillisyyhtiöperiaatteesta luopumiseen ja markkinaehtoperiaatteen korvaamiseen jollakin vaihtoehtoisella mallilla.³⁴⁵

Syitä hiljaiseloon ja lähes kategoriseen vastustukseen kansainvälisten järjestöjen keskuudessa on varmasti monia, mutta useimmat niistä liittyvät ennen kaikkea tulon kaavamaiseen jakamiseen perustuvan mallin globaalin implementoinnin sekä käytännön soveltamisen haasteisiin. Ensimmäisen osalta esteinä toimii varsinkin tarve yksimieliseen päätöksentekoon, jälkimmäisen eli käytännön soveltamiseen liittyvien haasteiden osalta jarruttavina tekijöinä toimivat pääasiassa tasapuoliseen kohteluun sekä mallin käyttöönoton aiheuttaviin vääristymiin ja kielteisiin käyttäytymisvaikutuksiin liittyvät vaikeat kysymykset, niin valtioiden kuin monikansallisten konsernien tasolla.

Globaalin tulon jakokaavaa koskevan kehitystyön voidaankin odottaa olevan myös jatkossa vähäistä ja etenemisvauhdiltaan hidasta. Konkreettisten edistysaskelten ottaminen vaatineekin, ainakin aluksi, joko mallin soveltamisalan rajoittamista tai vaihtoehtoisesti merkittävää muutosta taloudellisen toimintaympäristön ja kansainvälisen vero-oikeuden vallitsevassa tilassa. Näitä mahdollisuuksia käsitellään tarkemmin seuraavaksi esitettävissä tutkielman johtopäätöksissä.

³⁴⁵ Ks. tämän tutkielman alaluku 3.4 ("Markkinaehtoperiaatetta koskevat kehityshankkeet")

5 Yhteenveto, johtopäätökset ja potentiaaliset jatkotutkimusaiheet

5.1 Tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset

Edellä esitetyissä tutkielman varsinaisissa sisältöluvuissa on läpikäyty rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyvän verotusoikeuden jakamisen ja verotettavan tulon määrittelyn keskeisiä haasteita sekä esitelty omissa luvuissaan erityisesti verotettavan tulon määrittelyyn käytettävissä olevat vaihtoehtoiset menetelmät, erillisyyhtiöperiaatetta toteuttava markkinaehtoperiaate sekä yhteisverotusmallin mukainen globaalinen tulon jakokaava. Käsittelyä on ohjannut tämän tutkielman lähtökohdaksi valittu keskeinen tutkimuskysymys:

Säilyykö markkinaehtoperiaate myös tulevaisuudessa ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa?

Kyse on siis viimekädessä nykyisellään hallitsevassa asemassa olevan markkinaehtoperiaatteen ja sen haastajana useimmiten esitetyn, globaalisen tulon jakokaavan, välisestä vastakkainasettelusta. Tämän tutkielman puitteissa onkin pyritty selvittämään, tarjoavatko viime aikoina käynnistetyt kehityshankkeet riittävässä määrin ratkaisuja markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyviin keskeisiin haasteisiin vai onko globaalisen tulon jakokaava, omista käytännön haasteistaan huolimatta, varteenotettava vaihtoehto syrjäyttämään markkinaehtoperiaatteen ja nousemaan ensisijaiseksi menetelmäksi verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa.

Yksiselitteisen ennustuksen tekeminen ei tutkielmassa esitettyjen seikkojen valossa ole helppoa, sillä vaikka markkinaehtoperiaate on kiistatta hienostuneempi ratkaisumekanismi verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa ja huomioi siten paremmin kansainvälisessä liiketoiminnassa eteen tulevat erilaiset tilanteet, toimintamallit ja olosuhteet, liittyy sen käytännön soveltamiseen siirtohinnoittelun muodossa samalla merkittäviä haasteita sekä ennustettavuutta heikentävää tulkinnanvaraisuutta. Markkinaehtoperiaatteen haastaja, globaalinen tulon jakokaava, on puolestaan toimintaperiaatteeltaan yksinkertaisempi ja sen käytännön soveltamiseen liittyykin

mekaanisen luonteensa vuoksi huomattavasti vähemmän tulkinnanvaraisuutta. Mallin yksinkertaisuus tarkoittaa kuitenkin tinkimistä eri tilanteissa verotettavan tulon muodostumiseen ja osapuolten väliseen jakautumiseen vaikuttavien yksilöllisten tekijöiden huomioinnissa ja saattaa johtaa epätoivottuihin lopputuloksiin, kuten taloudellisesta todellisuudesta poikkeavaan verotukseen tai vääristymiin eri osapuolten käyttäytymisessä.

Vaihtoehtoisten mallien vertailu hyvältä verojärjestelmältä vaadittavien ominaisuuksien puitteissa

Kansainvälisen vero-oikeuden piirissä hyvän verojärjestelmän ominaisuuksina pidetään neutraalisuutta, oikeudenmukaisuutta ja syrjimättömyyttä.³⁴⁶ Verojärjestelmän muodostaman kokonaisuuden lisäksi samoja tavoitteita ja vaatimuksia voitaneen perustellusti asettaa myös sen keskeisille osa-alueille, joihin verotettavan tulon määrittely rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa epäilemättä kuuluu. Täten tutkielmassa käsitellyt vaihtoehtoisia malleja on yhteenvedon muodostamiseksi mielekästä vertailla keskenään yllä esitettyjä ominaisuuksia vasten.

Verotuksessa neutraalisuudella tarkoitetaan tavoitetilaa, jossa toteutettava verotus ei vääristä kotitalouksien ja yritysten tekemiä päätöksiä.³⁴⁷ Kansainvälisissä tilanteissa se voidaan jakaa pääoman vientineutraalisuuteen (*capital export neutrality*, CEN) ja pääoman tuontineutraalisuuteen (*capital import neutrality*, CIN), joista varsinkin ensimmäinen, verovelvollisen sijoittautumispäätöksiin kiinteästi liittyvä näkökulma, on nykyisellään saanut johtavan aseman kansainvälisen vero-oikeuden normeissa.³⁴⁸ Vertailtaessa markkinaehtoperiaatetta ja globaalien tulon jakokaavaa neutraliteettiperiaatteen näkökulmasta voidaan todeta, että puhtaimmillaan ja oikein sovellettuna

³⁴⁶ Ks. Helminen 2009 s. 21.

³⁴⁷ Ks. Niskakangas 2011 s. 53.

³⁴⁸ Ks. Helminen 2009 s. 21-22. Pääoman vientineutraalisuus viittaa tilanteeseen, jossa pääomatulon saajan verorasitus on muuttumaton suhteessa investointikohteiden sijaintiin. Pääoman tuontineutraalisuus viittaa puolestaan tilanteeseen, jossa kaikkea tiettyssä maassa ansaittua pääomatuloa verotetaan samalla efektiivisellä veroasteella, riippumatta pääomatulon saajan kotivaltiosta. Cordes et. al. (toim) 2005, s. 45-51.

markkinaehtoperiaate tukee neutraalin verotuksen toteutumista, kun taas globaalin tulon jakokaavan käytännön soveltamisessa keskeisessä asemassa olevat jakoavaimet väistämättä vaikuttavat tavalla tai toisella verovelvollisten tekemiin taloudellisiin päätöksiin.³⁴⁹ Markkinaehtoperiaate toteuttaa siis teoriassa paremmin verotuksen yleistä neutraalisuustavoitetta, tosin sen käytännön soveltamiseen liittyvät hallinnolliset ohjeet ja säännökset sekä niiden mahdollinen tulkinnanvaraisuus voidaan nähdä mallin neutraalisuutta heikentävinä ohjaavina elementteinä.³⁵⁰

Oikeudenmukaisuudella voidaan viitata kansainvälisessä vero-oikeudessa paitsi verovelvollisten, myös veronsaajien eli valtioiden keskinäiseen oikeudenmukaisuuteen.³⁵¹ Näistä ensimmäiseen vuorovaikutussuhteeseen, verovelvollisten väliseen (*interindividual equity*) oikeudenmukaisuuteen, markkinaehtoperiaate tarjoaa globaalin tulon jakokaavaan verrattuna huomattavasti enemmän liikkumatilaa ja vapauksia huomioida yksittäisiin tapauksiin liittyviä seikkoja ja olosuhteita. Jälkimmäiseen, valtioiden väliseen oikeudenmukaisuuteen (*internation equity*) liittyen tilanne ei ole niin yksinkertainen, sillä varsinkin aineettomien omaisuuserien osalta eri valtioiden välillä vallitsee usein markkinaehtoperiaatteen soveltamisen yhteydessä erimielisyys siitä, missä suhteessa kyseisiin omaisuuseriin liittyvän arvonlisän tulisi heijastua kyseisessä maassa verotusoikeuden piiriin tulevan tulon määrittelyyn, jolloin myös oikeudenmukaisuuden toteutuminen on vaarassa.

Globaalin tulon jakokaavan kohdalla valtioiden välisen oikeudenmukaisuuden taso riippuu pitkälti valituista jakoavaimista: esimerkiksi EU:n ehdottaman CCCTB-mallin kolmen tasapainotetun jakoavaimen yhdistelmä (myynti, työvoimatekijät ja aineelliset omaisuuserät) suosii varsinkin raskaan teollisuuden aloilla pitkälti ja mahdollisesti myös

³⁴⁹ Tätä ongelmaa voidaan tiettyyn pisteeseen asti hallita valitsemalla useita ja eri taloudellisia näkökulmia painottavia jakoavaimia, kuten esimerkiksi EU:n ehdottaman CCCTB-mallin kohdalla on tehty. Ohjausvaikutuksen tarkempi arviointi joudutaan kuitenkin käytännössä toteuttamaan vasta jälkikäteen riittävien tietojen ja kokemusten ollessa saatavilla. Ks. esim. Niskakangas 2011 s. 56.

³⁵⁰ Ks. Niskakangas 2011 s. 56.

³⁵¹ Ks. Helminen 2009, s. 23-24.

perusteettomasti asuinvaltion verotusoikeutta, sillä aineettomat omaisuuserät on, mahdollisesti tuottamastaan merkittävästä arvonlisästä huolimatta, suljettu jakokaavan ulkopuolelle liikkuvan luonteensa ja järjestelmän kiertämiseen liittyvien mahdollisuuksien vuoksi.³⁵² Kumpikaan vaihtoehto, markkinaehtoperiaate tai globaalien tulon jakokaava, ei siis ole ongelmaton tai yksiselitteisesti parempi niin sanotun horisontaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Tehtäessä vertailua vertikaalisen oikeudenmukaisuuden eli tulojen suhteessa kasvavan verorasituksen näkökulmasta³⁵³, markkinaehtoperiaatteen voidaan katsoa oikein sovellettuna johtavan hyvin suurella todennäköisyydellä oikeudenmukaisuuden toteutumiseen, sillä verotusoikeuden käyttö kohdistuu nimenomaisesti tietyn etuyhteysosapuolen tosiasiallisesti ansaitsemaan tuloon.

Gloaalien tulon jakokaavan kohdalla on puolestaan mahdollista, että kaavan oikeasta soveltamisesta huolimatta jakokaavan eri tekijöiden yhtiökohtainen jakautuminen monikansallisessa konsernissa johtaa tilanteeseen, jossa tappiollisten yhtiöiden verotettavaksi jaetaan tuloa puhtaasti niiden olemassa olevien resurssien, esimerkiksi työntekijöiden tai kiinteiden omaisuuserien, johdosta kun taas kaavan ulkopuolelle mahdollisesti jätettyjä tekijöitä, kuten aineettomia omaisuuseriä, hallussaan pitävillä voitollisilla yhtiöillä ei jaeta aitoa tulonmuodostusta vastaavaa verotettavan tulon osaa.

Kolmannen kansainvälisessä vero-oikeudessa keskeisessä asemassa olevan hyvän verojärjestelmän ominaisuuden eli syrjimättömyyden suhteen käsittelyssä olevat kaksi vaihtoehtoista mallia verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa ovat pitkälti samalla viivalla eikä niihin kumpaankaan liity merkittäviä suhteellisia etuja tai haasteita tältä kantilta tarkasteltuna.³⁵⁴ Siten mallien välisten erojen arvioimiseksi mielekkäitä lisänäkökulmia voidaankin hakea muista yleisistä hyvän verojärjestelmän

³⁵² Ks. EC 2011b (johdanto-osan 21 kappale).

³⁵³ Ks. lisää vertikaalisesta oikeudenmukaisuudesta esim. Niskakangas 2011, s. 62-64

³⁵⁴ Globaalien tulon jakokaavaan liittyy luonnollisesti mahdollisuus sen piirissä olevien valtioiden keskinäiseen syrjimiseen epäsovien jakoavainten valinnan muodossa, mutta tämä ei liene merkittävä ongelma, olettaen että mallin käyttöönotto vaatii yksimielistä päätöksentekoa sen piiriin tulevien valtioiden keskuudessa.

ominaisuuksista, joihin kuuluvat oikeusvarmuus ja ennustettavuus, tehokkuus sekä kansainvälinen toimivuus.³⁵⁵

Oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden kannalta markkinaehtoperiaatteen yksi suurimmista haasteista on edellä tässä tutkielmassa kuvatulla tavalla³⁵⁶ periaatteen käytännön soveltamisen tulkinnanvaraisuus ja siitä seuraava kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen mahdollisuus. Myös kansainvälisen tason sääntelyn yleisluontoisuus yhdistettynä kansallisiin eroihin kansainvälisten ohjeiden implementoinnissa heikentävät markkinaehtoperiaatteen tuottamien tulosten ennustettavuutta, sekä veronsaajien että verovelvollisten näkökulmasta. Voidaankin sanoa, että oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden näkökulmasta globaalien tulon jakokaava tarjoaa yksinkertaisuutensa ansiosta selkeitä etuja suhteessa markkinaehtoperiaatteeseen.³⁵⁷

Verojärjestelmän tehokkuudella viitataan sekä sen hallinnolliseen tehokkuuteen että verovelvolliselle aiheutuvien liitännäiskustannusten ja verovelvollisuuden täyttämiseen käytetyn ajan minimointiin.³⁵⁸ Tästä näkökulmasta yksinkertaiseen globaalien tulon jakokaavaan nojaavan mallin edut ovat kiistattomat suhteessa markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen, joka usein edellyttää merkittävää hallinnollista vaivaa ja aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, sekä verovelvollisten että valvontaa suorittavien veroviranomaisten näkökulmasta.³⁵⁹

Kansainvälisen toimivuuden näkökulmalle on tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista antaa mallin globaalien yhtenäistä sovellettavuutta sekä siinä mahdollisesti ilmeneviä haasteita

³⁵⁵ Ks. esim. Niskakangas 2011, s. 52-77.

³⁵⁶ Ks. tämän tutkielman alaluku 3.3.3 ("Kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhka")

³⁵⁷ Tosin esimerkiksi EU:n ehdottamassa CCCTB-mallissa jätettiin eri valtioiden toimivaltaisille viranomaisille mahdollisuus keskenään neuvotella ja tätä kautta mahdollisesti korjata jakokaavan soveltamisen tuloksena syntyneitä verotusoikeuden jakoa (ks. EC 2011b, 123 artikla), joka puolestaan yleistyessään vaikuttaisi negatiivisesti oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden tasoon.

³⁵⁸ Ks. Niskakangas 2011 s. 66-68.

³⁵⁹ Ks. tämän tutkielman alaluku 3.3.4 ("Dokumentointiin ja valvontaan liittyvät vaikeudet").

kuvaava merkitys. Markkinaehtoperiaatteen kohdalla mallin kansainvälistä toimivuutta arvio on osin kaksijakoinen: mallin lähtökohdat ja globaali levinneisyys tukevat sen soveltamiskelpoisuutta, mutta toisaalta käytännön soveltamisessa ilmenevät kansalliset erot, joita ylikansallisen sääntelyn mahdollisuuden puuttuminen entisestään lisää³⁶⁰, sekä niistä seuraava kansainvälisen taloudellisen kahdenkertaisen verotuksen uhka puhuvat mallin kansainvälistä toimivuutta vastaan. Globaalin tulon jakokaava puolestaan poistaa yhteisverotuksen kautta kansalliseen soveltamiseen liittyvät ongelmat lähes kokonaan, mutta samalla käytettävistä jakoavaimista sopimisen vaikeus mukaan tulevien valtioiden kesken hankaloittaa mallin implementoinnin edistämistä, kuten vielä tähän mennessä toteutumatta jääneiden hankkeiden myötä nähty.

Kolmas vaihtoehto: vastakkainasettelun poistaminen

Tässä tutkielmassa, kuten on asian laita suurimmassa osassa muutakin aihepiiriä käsittelevää kirjallisuutta, erillisyyhtiöperiaatteen mukainen markkinaehtoperiaate ja yhteisverotukseen perustuva globaalin tulo jakokaavan malli on esitetty toisilleen vastakohtaisina vaihtoehtoina verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa. Todellisuus ei kuitenkaan ole välttämättä niin mustavalkoinen kuin vallitseva käsitys antaa ymmärtää. Siksi alla onkin lyhyesti esitelty tutkimuskysymyksen aiempaa käsittelyä täydentävä näkökulma vallitsevan vastakkainasettelun poistamisesta ja tulon määrittelyyn käytettävien vaihtoehtoisten mallien mahdollisesta yhtäaikaisesta soveltamisesta kansainvälisen vero-oikeuden piirissä.

Ajatus markkinaehtoperiaatteen ja globaalin tulon jakokaavan välisen vastakkainasettelun tarpeettomuudesta perustuu näkökulmaan, jonka mukaan markkinaehtoperiaatteen käytännön toteutumisessa keskeiset siirtohinnoittelumenetelmät ja yhteisverotuksen mukainen tulon kaavamainen jakaminen ovat itse asiassa toisensa poissulkevien vaihtoehtojen sijasta saman jatkumon ääripäissä sijaitsevia, lähinnä eri seikkoja korostavia

³⁶⁰ *The biggest challenge is that we [the OECD] do not have a global reach. This is a problem because business is global and we are being hindered by the lack of a meaningful consensus.* Caroline Silberztein, OECD:n siirtohinnoitteluyksikön silloinen johtaja vuonna 2009 julkaistussa haastattelussa, ks. TP Week 23.9.2009.

mekanismeja verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa. Tuon teoreettisen jatkumon toista, markkinaehtoperiaatteen puhtaasta toteuttamistapaa lähinnä olevaa päätä edustaa markkinahintavertailumenetelmä (*CUP Method*), jossa verrataan etuyhteysliiketoimessa sovellettua hintaa ja muita ehtoja vastaavissa transaktioissa käytettyyn hintaan ja ehtoihin riippumattomien osapuolten välillä.

Seuraavana jatkumossa tulevat vastaan markkinahintavertailumenetelmän tavoin niin sanottuihin *perinteisiin siirtohinnoittelumenetelmiin*³⁶¹ luettavat jälleenmyyntihintamenetelmä (*Resale Price Method*) ja kustannusvoittolisämenetelmä (*Cost Plus Method*), jotka kuitenkin poikkeavat markkinahintavertailumenetelmän mukaisesta puhtaasta markkinaehtoperiaatteen soveltamistavasta sallimalla etuyhteysliiketoimien kokonaistarkastelun yksittäisten transaktioiden arvioinnin sijasta. Edelleen kauempana jatkumon varrella on niin sanottuihin *voittopohjaisiin menetelmiin* kuuluva liiketoiminettomarginaalimenetelmä (*Transactional Net Margin Method, TNMM*), joka edustaa vielä summaarisemmalla tasolla tapahtuvaa markkinaehtoisuuden tarkastelua.³⁶²

Teoreettisesti kaikkein kauimpana puhtaasta markkinaehtoperiaatteen soveltamisesta sijaitsee voitonjakamismenetelmä (*Profit Split Method*), jonka soveltaminen rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa muistuttaa, paitsi jakoavaimiin tai muihin jakoperusteisiin nojaavalta käytännön toteutukseltaan, myös lopputulokseltaan hyvin usein tulon kaavamaista jakamista. Ainoa merkittävä ero onkin, että voitonjakamismenetelmässä toteutettava jako perustuu globaalin tulon jakokaavasta poiketen ainakin osittain vertailutietoon riippumattomien välisistä tilanteista ja on lisäksi lähtökohtaisesti kaavamaista soveltamistapaa joustavampi erilaisten tilanteiden ja olosuhteiden huomioimisen kannalta.³⁶³

³⁶¹ Ks. Karjalainen & Raunio 2007, s. 65-96

³⁶² Ks. Karjalainen & Raunio 2007, s. 65-96

³⁶³ Ajatus markkinaehtoperiaatteesta ja globaalin tulon jakokaavasta yhden ja saman jatkumon ääripäinä esitettiin ensimmäisen kerran suppeassa muodossaan Arnold & McDonnellin artikkelissa vuonna 1993. (*jatkuu*)

Edellä esitetty jatkumoajattelu mahdollistaa eri mallien tilanteesta ja olosuhteista riippuvan optimaalisen valinnan ja soveltamisen määriteltäessä rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyvää ja kunkin valtion verotusoikeuden piiriin saatettavaa verotettavaa tuloa. Esimakua tästä markkinaehtoperiaatteen rajoja tietyllä tapaa venyttävästä lähestymistavasta on jo saatu varsinkin ennakkohinnoittelusopimusten (APA) yhteydessä, jotka esimerkiksi Yhdysvalloissa perustuvat pääsääntöisesti kaavamaiseen tulonjakoon, lähinnä hallittavien muuttujien vähentämiseksi ja valvonnan helpottamiseksi.³⁶⁴ Huomionarvoista kuitenkin on, että tässä yhteydessä käsitelty jatkumoajattelu ja siten vastakkainasettelun poistamismahdollisuus koskevat ainoastaan verotettavan tulon määrittelyssä apuna käytettäviä menetelmiä. Taustalla vaikuttava, huomattavasti periaatteellisempi vastakkainasettelu erillisyyhtiöperiaatteen ja yhteisverotuksen välillä varsinaisen verotusoikeuden jakamiseen käytettävänä ensisijaisena mekanismina säilyttäisikin markkinaehtoperiaatteen ja globaalien tulon jakokaavan välisen rajanvedon häivyttämisestä huolimatta edelleen paikkansa kansainvälisen vero-oikeuden ikuisuuskysymysten sarjassa.

Arvio markkinaehtoperiaatteen tulevaisuudennäkymistä

Säilyykö markkinaehtoperiaate siis myös tulevaisuudessa ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa? Vielä vuonna 2009 silloinen OECD:n siirtohinnoitteluyksikön johtaja Caroline Silberztein totesi, ettei järjestö vielä ole valmis luopumaan markkinaehtoperiaatteen ensisijaisuutta korostavasta kannastaan globaalien tulon jakokaavan hyväksi.³⁶⁵ Tätä kirjoitettaessa vuonna 2014 tilanne ei ole olennaisesti muuttunut.

Sittemmin ajatusta ovat jalostaneet omilla painotuksillaan mm. Li 2003 (s. 538), Cockfield 2004, Markham 2005 (s. 152-156) sekä Avi-Yonah 2007 ja 2009.

³⁶⁴ Ks. IRS APA Study Guide (http://www.irs.gov/pub/irs-apa/apa_study_guide.pdf, luettu 4.5.2014). Ylipäättään voittopohjaisten menetelmien hallitsevasta asemasta APA-sopimuksissa, ks. esim. Cooper & Agarwal 2011.

³⁶⁵ Ks. TP Week 23.9.2009: *Until we have a better, simpler and fairer alternative, then we are going to stay with the arm's-length principle.*

Markkinaehtoperiaatteen voidaan siis arvioida säilyttävän nykyisen ensisijaisen asemansa ainakin seuraavat 5-10 vuotta, siitä pitävät huolen eri kansainvälisten järjestöjen sekä kansallisten tahojen markkinaehtoperiaatteen ja siirtohinnoittelusääntelyn kehittämiseen suuntaamat panostukset. Mikäli nämä tässäkin tutkielmassa esitellyt kehityshankkeet eivät kuitenkaan riittävässä määrin onnistu ratkaisemaan markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyviä haasteita, kasvattaa se varmasti globaalin tulon jakomallin suhteellista houkuttelevuutta, varsinkin maantieteellisillä alueilla, joilla ylikansallisen sääntelyn säätäminen on realistisesti arvioiden mahdollista.

Tämän tutkielman johdannossa esiteltyyn kansainvälisen verotuksen nollasummapeliin viitaten tulevaisuudessa kansainvälisen vero-oikeuden piirissä tehtäväksi tulevan valinnan ydinkysymys onkin siis seuraava: pitäytyäkö teoriassa toimivassa, mutta käytännössä hyvin usein vajaa- tai kahdenkertaista verotusta aiheuttavassa markkinaehtoperiaatteessa vai tehdäkö uskalias vaihdos yksinkertaisen verotuksen varmistavaan, mutta samalla mahdollisesti epäreiluksi tai todellisuuden vastaiseksi koetun lopputuloksen tuottavaan yhteisverotukseen ja sitä käytännössä toteuttavaan globaalin tulon jakokaavaan?

Tehtäessä valintaa mallien välillä vaakakupissa painavat eri mallien vertailtavissa olevien teknisten ominaisuuksien lisäksi myös historia, tarve kansainväliseen yksimielisyyteen ja sen saavuttamisen vaikeus sekä muutosvaiheen hallinta.³⁶⁶ Viimekädessä kysymys ei olekaan välttämättä niinkään mallien keskinäisen paremmuuden vaan enemmänkin vallitsevien realiteettien perusteella tehtävästä päätöksenteosta. Globaalia versiota verotettavan tulon kaavamaisesta jakamisesta rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyen tuskin tullaan näkemään vielä pitkään aikaan, jos koskaan, mutta riittävän pitkällä aikavälillä ja ainakin aluksi rajoitetulla maantieteellisellä kattavuudella tulon kaavamaisella jakomallilla on kaikki

³⁶⁶ Esimerkiksi Yhdysvalloissa markkinaehtoperiaatteen ensisijaisuutta on jo pitkään perusteltu nimenomaan sen pitkällä historialla ja vakiintuneella konsensusasemalla kansainvälisen vero-oikeuden piirissä: *The arm's length standard is embodied in all U.S. tax treaties; it is in each major model treaty, including the U.S. Model Convention; it is incorporated into most tax treaties to which the United States is not a party; it has been explicitly adopted by international organizations that have addressed themselves to transfer pricing issues; and virtually every major industrial nation takes the arm's length standard as its frame of reference in transfer pricing cases.* -- *The United States should continue to adhere to the arm's length standard.* Ks. IRS 1988.

mahdollisuudet korvata markkinaehtoperiaate ensisijaisena menetelmänä verotettavan tulon määrittelyyn rajat ylittävissä etuyhteysliiketoimissa.

5.2 Potentiaaliset jatkotutkimusaiheet

Johtuen tutkielman suppeudesta suhteessa käsiteltyjen aihepiirien laajuuteen, on selvää että rajat ylittävät etuyhteysliiketoimet sekä niiden tulon määrittelyyn käytettävät menetelmät, markkinaehtoperiaate ja globaalin tulon jakokaava, kelpaavat itsessään erillisten jatkotutkimusten aiheiksi.

Myös tämän tutkielman suhteellisen suppeuden vuoksi ainoastaan ajoittain rajoitetussa laajuudessa sivuttu mutta sitäkin tärkeämpi kysymys optimaalisesta mekanismista verotusoikeuden jakamiseen rajat ylittävissä etuyhteysransaktioissa tarjoaisi varmasti mielenkiintoisia näkökulmia erillisyyhtiöperiaatteen ja yhteisverotuksen väliseen vastakkainasetteluun, samoin kuin mahdollisuuksiin lieventää tuota vastakkainasettelua. Lisäksi tietoisesti käsittelyn ulkopuolelle on rajatut aiheet kuten mahdollisten kansainvälisten kehityssuuntien vaikutus ja lopullinen soveltaminen kansallisissa lainsäädännöissä, samoin kuin yleisen kehityssuunnan sisällä mahdollisesti ilmenevät, maa- ja transaktiokohtaisesti eroavat kehityspolut tarjoavat mielenkiintoisia mahdollisuuksia lisätutkimukselle.

Mikäli erillisyyhtiö- ja markkinaehtoperiaatteiden oletetaan säilyttävän ensisijaisen asemansa kansainvälisen vero-oikeuden normistossa, saattaisi niihin kiinteästi liittyvän kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen uhkan torjuminen esimerkiksi Euroopan unionin tuomioistuinta muistuttavan kansainvälisen ratkaisuinstitanssin avulla tarjota mielenkiintoisia näkökulmia ja toimi rinnakkaisena keskustelunavauksena multilateraalisille sopimuksille pyrittäessä löytämään ratkaisuja OECD:n ja YK:n malliverosopimuksissakin esille nostettuihin mahdollisiin kolmikantatilanteisiin (*triangular cases*) liittyviin haastaviin kysymyksiin.³⁶⁷ Toisaalta olettaen verotusta koskevan kansallisen tuomiovallan jakamisen tai jopa

³⁶⁷ Ks. OECD:n malliverosopimus (osio R7) ja YK:n malliverosopimus (1 artiklan kommentaari).

Lisää pohdintaa kolmikantatilanteista rajat ylittäviin etuyhteysliiketoimiin liittyen, ks. esim. Vollebregt 2012 ja Biçer 2014.

luovuttamisen muodostuvan jonkinasteiseksi haasteeksi kansainvälisen ratkaisuinstitanssin perustamiselle, voisi EU:n piirissä jo käytössä oleva pakolliseen arbitraatioon perustuvan vaihtoehdon tarkempi analysointi tarjota varteenotettavia ja kenties realistisempia avauksia rajat ylittäviä etuyhteysliiketoimia koskevan kansainvälisen sääntelyn kehittämiseen.

LÄHTEET

Kirjat ja artikkelit

- Aarnio 1989 Aarnio, Aulis: *Laintulkinnan teoria: Yleisen oikeustieteen oppikirja*. WSOY kurssikirjat 1989.
- Abdallah 1989 Abdallah, Wagdy M.: *International Transfer Pricing Policies. Decision-Making Guidelines for Multinational Companies*. Quorum Books 1989
- Abdullah 1987 Abdullah, F. A.: *Financial management for the multinational firm*. Prentice-Hall 1987.
- Ablet 2012 Ablet, Lambert G.: *The UN Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries: Should It Depart from the OECD Transfer Pricing Guidelines?* International Transfer Pricing Journal 19 (1), 2012, s. 8-35.
- Agúndez-García 2006 Agúndez-García, A.: *The Delineation and Apportionment of an EU Consolidated Tax Base for multi-jurisdictional Group Taxation*. Taxation Papers, DG Taxation and Customs Union, Euroopan unionin komissio 2006.
- Altshuler & Grubert 2005 Altshuler, Rosanne & Grubert, Harry: *The Three Parties in the Race to the Bottom: Host Governments, Home Governments and Multinational Corporations*. Florida Tax Review 7 (3), 2007, s. 137-209.
- Anand & Sansing 2000 Anand, B. – Sansing, R.: *The Weighting Game: Formula Apportionment as an Instrument of Public Policy*. National Tax Journal 53, 2000, s. 183-199.
- Anttila & Törnudd 1973 Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik: *Optulaa kohti. Katsaus Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen syntyvaiheisiin ja tutkimuksen tavoitteenasetteluihin*. Kriminologinen tutkimuslaitos, Sarja M, 1973.

- Arnold & McDonnell 1993 Arnold, Brian J. – McDonnell, Thomas E.: *Report on the Invitational Conference on Transfer Pricing: The Allocation of Income and Expenses Among Countries*. Tax Notes 13, December 1993, s. 1377- 1381.
- Asimakopoulos 2012 Asimakopoulos, Konstantinos: *Fixed Ratio Thin Capitalization Rules in Conflict with the Arm's Length Principle and Relative Issues of Deductibility*. International Transfer Pricing Journal 19 (6), s. 405-411.
- Auerbach et. al. 2008 Auerbach, Alan J. – Devereux, Michael P. – Simpson, Helen: *Taxing corporate income. Teoksessa The Mirrlees Review: Reforming the Tax System for the 21st Century*. Oxford University Press 2008.
- Avi-Yonah 1996 Reuven S. Avi-Yonah: *The Structure of International Taxation: A Proposal for Simplification*. Texas Law Review 74 (6), 1996, s. 1301-1360.
- Avi-Yonah 2000 Reuven S. Avi-Yonah: *Globalization, Tax Competition, and the Fiscal Crisis of the Welfare State*. Harvard Law Review 113 (7), 2000, s. 1573-1676.
- Avi-Yonah 2007 Avi-Yonah, Reuven S.: *The Rise and Fall of Arm's Length: A Study in the Evolution of U.S. International Taxation*. Olin Working Paper No. 07-017, University of Michigan Public Law Working Paper No. 92, 2007.
- Avi-Yonah 2009 Avi-Yonah, Reuven S.: *Between Formulary Apportionment and the OECD Guidelines: A Proposal for Reconciliation*. University of Michigan Law School 2009.
- Baker 2005 Baker, R. W.: *Capitalism's Achilles Heel*. Wiley 2005.
- Bartelsman & Beetsma 2003 Bartelsman, Eric J. – Beetsma, Roel M. W. J.: *Why pay more? Corporate tax avoidance through transfer pricing in OECD countries*. Journal of Public Economics 87 (9-10), 2003, s. 2225-2252.

- Calderón 2007 Calderón, J.M.: *The OECD Transfer Pricing Guidelines as a Source of Tax Law: Is Globalization Reaching the Tax Law?* Intertax 35 (1), 2007, s. 4-29.
- Camman 1929 Camman, E. A.: *Interdepartmental profits*. Journal of Accountancy 48, 1929, s. 37-44.
- Carreño & Rodriguez 2011 Carreño, Florentiono – Rodriguez, Rebecca: *Spain - Common Consolidated Corporate Tax Base*. International Transfer Pricing Journal 18 (6), 2011, s. 424-427.
- Cauwenbergh 1988 Cauwenbergh, P.: *International Transfer Pricing*. Intersentia, 1998, s. 144-146.
- Chetty & Campbell-Hunt 2004 Chetty, Sylvie – Campbell-Hunt, Colin: *A Strategic Approach to Internationalization: A Traditional Versus a "Born-Global" Approach*. Journal of International Marketing 12 (1), 2004, s. 57–81.
- Clausing 2003 Clausing, K. A.: *Tax-Motivated Transfer Pricing and US Intrafirm Trade Prices*. Journal of Public Economics 87, 2003, s. 2207-2223.
- Cockfield 2004 Cockfield, Arthur J.: *Formulary Taxation Versus the Arm's-Length Principle: The Battle Among Doubting Thomases, Purists, and Pragmatists*. Canadian Tax Journal 52 (1), 2004, s. 114-123.
- Cook 1955 Cook, P. W., Jr.: *Decentralization and the transfer price problem*. The Journal of Business 28, 1955, s. 87-94.
- Cools et. al. 2008 Cools, M. – Emmanuel, C. – Jorissen, A.: *Management control in the transfer pricing tax compliant multinational enterprise*. Accounting, Organizations and Society 33 (6), 2008, s. 603-628.
- Cooper & Agarwal 2011 Cooper, Joel – Agarwal, Rachit: *The Transactional Profit Methods in Practice: A Survey of APA Reports*. International Transfer Pricing Journal 13 (1), 2011, s. 8-13.

- Cooper & Skopljak 2013 Cooper, Joel Lachlan – Skopljak, Zoran: *Transfer Pricing in the Western Balkans: The Current State of Play*. International Transfer Pricing Journal, November/December 2013, s. 379-392.
- Cordes et. al. (toim.) 2005 Cordes, Joseph J. – Ebel, Robert D. – Gravelle, Jane G.: *Taxation & tax policy*. The Urban Institute Press 2005.
- Cussons & Casley 2011 Cussons, Peter – Casley, Andrew: *United Kingdom - Reactions to the Common Consolidated Corporate Tax Base Proposals of the European Commission*. International Transfer Pricing Journal, 18 (5), 2011, s. 358-361.
- de Sousa da Câmara & Santiago 2011 de Sousa da Câmara, Francisco – Santiago, Bruno: *Portugal - Common Consolidated Corporate Tax Base*. International Transfer Pricing Journal 18 (6), s. 419-423.
- Dean 1955 Dean, J.: *Decentralization and intra-company pricing*. Harvard Business Review 33 (4), 1955, s. 65-74.
- Deloitte 2013 *Global Transfer Pricing Country Guide*. Deloitte 2013.
- Devereux & Loretz 2008 Devereux, Michael P. – Loretz, Simon: *The Effects of EU Formula Apportionment on Corporate Tax Revenues*. Fiscal Studies 29 (1), 2008, s. 1-33.
- Devereux 2008 Devereux, Michael P.: *Taxation of outbound direct investment: economic principles and tax policy considerations*. Oxford Review of Economic Policy 24 (4), 2008, s. 698-719.
- Diemer & Mors 2006 Diemer, Rolf – Mors, Matthias: *Outline for a Possible Home State Taxation Pilot Project for SMEs*. International Transfer Pricing Journal 13 (3), 2006, s. 111-116.
- Diez & Katz 2011 Diez, Hernán – Katz, Hernán: *Business Cycle: An Important Comparability Issue in Latin American Countries*. International Transfer Pricing Journal 18 (4), 2011, s. 231-236.

- Douvier & Daudé 2011 Douvier, Pierre-Jean – Daudé, Mathieu: *France - Common Consolidated Corporate Tax Base*. International Transfer Pricing Journal 18 (5), 2011, s. 347-351.
- Drechsel 2010 Drechsel, J.: *Cooperative Lot Sizing Games in Supply Chains*. Lecture Notes in Economics and Mathematical Systems 644, Springer 2010.
- Dunning 1993 Dunning, J. H.: *Multinational enterprises and the global economy*. Addison Wesley 1993.
- Durst & Culbertson 2003 Durst, M. C. – Culbertson, R. E.: *Clearing Away the Sand: Retrospective Methods and Prospective Documentation in Transfer Pricing Today*. Tax Law Review 57, s. 37-134.
- Durst 2012 Durst, Michael C.: *OECD Guidelines: Causes and Consequences*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 123-136.
- Dwarkasing 2012 Dwarkasing, Ramon: *Associated Enterprises - A Concept Essential for the Application of the Arm's Length Principle and Transfer Pricing*. Dwarkasing & Partners 2012.
- Eccles 1985 Eccles, Robert G.: *The Transfer Pricing Problem - A Theory for Practice*. Lexington Books 1985.
- Ecker 2013 Ecker, Thomas: *A VAT/GST Model Convention*. IBFD 2013.
- Egger & Seidel 2013 Egger, Peter – Seidel, Tobias: *Corporate Taxes and Intra-firm Trade*. European Trade Study Group Papers 2010. European Economic Review 63, October 2013, s. 225–242.
- Emmanuel & Mehafdi 1994 Emmanuel, Clive – Mehafdi, Messaoud: *Transfer Pricing*. Academic Press Ltd 1994.

- Gérard 2002b Gérard, M.: *Neutralities and Non-Neutralities in International Corporate Taxation: An Evaluation of Possible and Recent Moves*. ifo Studien 48 (4), 2002, s. 533-554.
- Gombkötő & Gódor 2011 Gombkötő, Bálint – Gódor, Mihály: *Hungary - Common Consolidated Corporate Tax Base Proposal of the European Commission*. International Transfer Pricing Journal 18 (6), 2011,s. 411-414.
- Goolsbee & Maydew 2000 Goolsbee, A. & Maydew, E. L.: *Coveting thy neighbor's manufacturing: the dilemma of state income apportionment*. Journal of Public Economics 75, 2000, s. 125-143.
- Gordon & Mackie-Mason 1994 Gordon, Roger – Mackie-Mason, Jeffrey: *Why is there Corporate Taxation in a Small Open Economy? The Rule of Transfer Pricing and Income Shifting*. National Bureau of Economic Research Working Paper No. 4690, 1994.
- Gordon & Wilson 1986 Gordon, R. – Wilson, J.: *An examination of multijurisdictional corporate income taxation under formula apportionment*. Econometrica 54 (6), 1986, s. 1357-1373.
- Gordon 1986 Gordon, R.: *Taxation of Investment and Savings in the World Economy*. American Economic Review 76, 1986, s. 1086-1102.
- Greene & Duerr 1970 Greene, J. – Duerr, M. G. 1970: *International transactions in the multinational firm: a survey*. The National Industrial Conference Board, Management International Business, Report N. 6, 1970.
- Gresik 2012 Gresik, Thomas A.: *Assessing the Normative Differences Between Formula Apportionment and Separate Accounting*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 257-266.

- Grubert & Mutti 1991 Grubert, H. – Mutti, J.: *Taxes, Tariffs and Transfer Pricing in Multinational Corporate Decision Making*. Review of Economics and Statistics 73, 1991, s. 285-293.
- Grubert 2003 Grubert, Harry: *Intangible Income, Intercompany Transactions, Income Shifting, and the Choice of Location*. National Tax Journal 56 (1), 2003, s. 221-242.
- Gumport 2007 Gumport, Michael A.: *Accounting for Equity Transactions - Marking Equity to Market: 400 Years Overdue?* Saatavilla <http://ssrn.com/abstract=1062201>, luettu 15.4.2014.
- Hamaekers 1997 Hamaekers, Hubert: *Can the Free Negotiation of Prices within a Multinational Enterprise Serve as an Arm's Length Method?* International Transfer Pricing Journal 4 (1), 1997, s. 2-.
- Hamaekers 2001 Hamaekers, Hubert: *Arm's Length - How Long?* International Transfer Pricing Journal 8 (2), 2001, s. 30-40.
- Hamaekers 2003 Hamaekers, Hubert: *The Comparable Profits Method and the Arm's Length Principle*. International Transfer Pricing Journal 10 (3), 2003, s. 90-93.
- Hellerstein & Hellerstein 1998 Hellerstein, Jerome R. – Hellerstein, Walter: *State Taxation*. Warren Gorham & Lamont 1998.
- Hellerstein & McLure, Jr. 2004 Hellerstein, Walter – McLure, Charles E., Jr.: *The European Commission's Report on Company Income Taxation: What the EU Can Learn from the Experience of the US States*. International Tax and Public Finance 11 (2), Springer 2004, s. 199-220.
- Hellner et. al. 1972 Hellner, Åke – Edenhammar, Hans – Andersson, K. Olov: *Skatteplanering II*. Norstedt 1972.
- Helminen 1999 Helminen, Marjaana: *The Dividend Concept in International Tax Law - Dividend Payments between Corporate Entities*. Kluwer 1999.

- Helminen 2002 Helminen, Marjaana: *Finnish International Taxation*. WSOY 2002.
- Helminen 2009 Helminen, Marjaana: *Kansainvälinen tuloverotus*. Edita 2009.
- Helminen 2010 Helminen, Marjaana: *International Tax Law Concept of Dividend*. Kluwer Law International 2010.
- Helminen 2011 Helminen, Marjaana: *EU Tax Law - Direct Taxation*. IBFD Publications 2011.
- Helminen 2013 Helminen, Marjaana: *The Nordic multilateral tax treaty as a model for a multilateral EU tax treaty*. IBFD 2013.
- Herrington & Lowell 2013 Herrington, Matthew – Lowell, Cym: *A Call to Rewrite the Fundamentals of International Taxation: The OECD BEPS Action Plan*. *International Transfer Pricing Journal* 20 (6), 2013, s. 369-373
- Herrington & Lowell 2014 Herrington, Matthew – Lowell, Cym: *BEPS: Current Reality and Planning in Anticipation*. *International Transfer Pricing Journal* 21 (2), 2014, s. 67-70.
- Hietala & Kari 2005 Hietala, Harri – Kari, Seppo: *Formula Apportionment osana yritysverotuksen harmonisointia Euroopassa*. VATT-keskustelualoitteita 376, 2005.
- Hirshleifer 1956 Hirshleifer, J.: *On the economics of transfer pricing*. *Journal of Business* 29, 1956, s. 172-184.
- Hobster et. al. 2003 Hobster, John – Thibeault, Crystal – Tomar, Rahul – Wright, Deloris R.: *Practical Implications of the PATA Documentation Package*. *International Transfer Pricing Journal* 10 (3), 2003, s. 83-89.
- HS 15.2.2013 *Siirtohinnoilla kikkailusta jättilasku yrityksille*. Helsingin Sanomat 15.2.2013.
- HS 16.1.2014 *Oikeustieteilijät kummastelevat yrityksille mätikäistyjä jälkiveroja*. Helsingin Sanomat 16.1.2014.

- HS 8.3.2014 *Fortum haastoi verottajan oikeuteen.* Helsingin Sanomat 8.3.2014.
- Huizinga & Laeven 2008 Huizinga, H. – Laeven, L.: *International Profit Shifting within Multinationals: A Multi-Country Perspective.* Journal of Public Economics 92, 2008, s. 1164-1182.
- IFA 2007 *Transfer pricing and intangibles.* Studies on International Fiscal Law by International Fiscal Association, 92a, Subject I. IFA 2007.
- Ikeda 1992 Ikeda, Yuichi: *Treatment of Intercompany Transfer Pricing for Tax Purposes - A Survey of Legislative and Administrative Issues.* IMF Working Paper, WP/92/77, 1992.
- Irarrazabal et. al. 2009 Irarrazabal, Alfonso – Moxnes, Andreas – Opromolla, Luca David: *The Margins of Multinational Production and the Role of Intra-Firm Trade.* Centre for Economic Policy Research, 2009.
- Jaakkola et al. 2012 Jaakkola, Riika – Laaksonen, Sanna – Nikula, Timo – Palmu, Mikko – Paronen, Vesa – Sandelin, Eric – Vasenius, Suvi: *Siirtohinnoittelu käytännössä.* Edita Publishing Oy 2012.
- Jacob 1996 Jacob, J.: *Taxes and Transfer Pricing: Income Shifting and the Volume of Intrafirm Transfers.* Journal of Accounting Research 34 (2), 1996, s. 301-312.
- Järvenoja 2007 Järvenoja, Markku: *Yritysjärjestelyjen verotus.* WSOYpro 2007.
- Kanter et. al. 2011 Kanter, M. – Klaver, B. – Douma, S.C.W., – Vollebregt, H.A.: *Netherlands - Common Consolidated Corporate Tax Base.* International Transfer Pricing Journal 18 (5), 2011, s. 370-374.
- Karjalainen & Raunio 2007 Karjalainen, Jukka – Raunio, Merja: *Siirtohinnoittelu.* WSOYpro 2007.

- Kim & Miller 1979 Kim, S. H. – Miller, S. W.: *Constituents of the international transfer pricing decision*. Columbia Journal of World Business 14 (1), 1979, s. 69-77.
- KL 10.1.2014 *Verottajan pöydällä yli kymmenen siirtohintariitaa*. Kauppalehti 10.1.2014.
- Knuutinen 2012 Knuutinen, Reijo: *Verosuunnittelua vai veron kiertämistä*. Talentum 2012.
- Knuutinen 2014 Knuutinen, Reijo: *Veron kiertäminen, veronkierto vai verolain kiertäminen – terminologinen tarkastelu*. Verotus 2/2014, s. 169-177.
- Kroppen et. al. 2012 Kroppen Heinz-Klaus – Dawid, Roman – Schmidtke, Richard: *Profit Split, the Future of Transfer Pricing? Arm's Length Principle and Formulary Apportionment Revisited from a Theoretical and a Practical Perspective*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 267-294.
- Laitinen 1999 Laitinen, Ahti: *Oikeuspolitiikka*. Encyclopædia Iuridica Fennica VII. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1999, s. 795–800.
- Laitinen 2007 Laitinen, Erkki K.: *Kilpailukykyä hinnoittelulla*. Talentum 2007.
- Lang et. al. 1997 Lang, Michael – Loukota, Helmut – Rädler, Albert J. – Schuch, Josef – Toifl, Gerald – Urtz, Christoph – Wassermeyer, Franz: *Multilateral Tax Treaties*. Wolters Kluwer 1997.
- Langbein 1986 Langbein, Stanley: *The Unitary Method and the Myth of Arm's Length*. Tax Notes: Tax Analysts Special Report, 17.2.21989, s. 625-681.

- Lanz & Miroudot 2011 Lanz, R. – Miroudot, S.: *Intra-Firm Trade: Patterns, Determinants and Policy Implications*. OECD Trade Policy Working Papers, No. 114, OECD Publishing 2011.
- Ledure et. al. 2011 Ledure, David – Chatar, Mourad – Ndabi, Gaspar: *Belgium - Common Consolidated Corporate Tax Base*. *International Transfer Pricing Journal* 18 (5), 2011, s. 343-345.
- Leng & Parlar 2012 Leng, Mingming – Parlar, Mahmut: *Transfer pricing in a multidivisional firm: A cooperative game analysis*. *Operations Research Letters* 40 (5), 2012, s. 364–369.
- Lennard 2009 Lennard, Michael: *The UNModel Tax Convention as Compared with the OECDModel Tax Convention – Current Points of Difference and Recent Developments*. *Asia-Pacific Tax Bulletin* 15 (1/2), 2009, s. 4-11.
- Lepard 1999 Lepard, Brian D.: *Is the United States Obligated to Drive on the Right? A Multidisciplinary Inquiry into the Normative Authority of Contemporary International Law Using the Arm's Length Standard as a Case Study*. *Duke J Comp & Intl L* 43 (10), 1999.
- Li 2003 Li, Jinyan: *International Taxation in the Age of Electronic Commerce: A Comparative Study*. Canadian Tax Foundation 2003.
- Li 2012 Li, Jinyan: *Soft Law, Hard Realities and Pragmatic Suggestions: Critiquing the OECD Transfer Pricing Guidelines*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 71-90.
- Linnanvirta et. al. 2011 Linnanvirta, Reima – Vanhala, Anne – Viitala, Tomi: *Euroopan yhteinen yritysveropohja (CCCTB) - direktiiviehdotus vastatulessa*. *Verotus* 5/2011, s. 520-527.

- Linnanvirta & Rapo 2012 Linnanvirta, Reima – Rapo, Petteri: *Aineettoman omaisuuden tunnistamisesta ja arvostamisesta siirtohinnoittelussa*. Verotus 3/2012, s. 295-302.
- Lodin & Gammie 2001 Lodin, S.-O. – Gammie, M.: *Home State Taxation*. IBFD Publications 2001.
- Luckhaupt et. al. 2012 Luckhaupt, Hagen – Overesch, Michael – Schreiber, Ulrich: *The OECD Approach to Transfer Pricing: A Critical Assessment and Proposal*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 91-122.
- Lund et. al. 2008 Lund, Henrik – Korsgaard, Carina Marie – Albertsen, Matthias: *Financing: A Global Survey of Thin Capitalization and Transfer Pricing Rules in 35 Selected Countries*. International Transfer Pricing Journal 15 (6), 2008, s. 283-.
- Maffini & Mokkas 2011 Maffini, Giorgia – Mokkas, Socrates: *Profit Shifting and Measured Productivity of Multinational Firms*. Oxford Bulletin of Economics and Statistics 73, 2011, s. 1-20.
- Manninen 2011 Manninen, Petri: *Finland - Common Consolidated Corporate Tax Base and Transfer Pricing*. International Transfer Pricing Journal 18 (6), 2011, s. 407-410.
- Markham 2005 Markham, Michelle: *The Transfer Pricing of Intangibles*. Kluwer Law International 2005.
- Mayer 2009 Mayer, Stefan: *Formulary Apportionment for the Internal Market*. IBFD Doctoral Series 17. IBFD 2009.
- Mazeriov 2001 Mazerov, Michael: *The Single-sales-factor Formula: a Boon to Economic Development or a Costly Giveaway?* State Tax Notes 20, 2001, s. 1775-1817.
- McDaniel 1994 McDaniel, Paul: *Formulary Taxation in the North American Free Trade Zone*. Tax Law Review 49, 1994, s. 691-744.

- McIntyre & McIntyre 1993 McIntyre, Robert S. – McIntyre, Michael J.: *Using NAFTA to Introduce Formulary Apportionment*. Tax Notes International, 1993, s. 851-856.
- McLure & Hellerstein 2002 McLure, Charles E. – Hellerstein, Walter: *Does Sales-Only Apportionment Violate International Trade Rules?* Tax Notes International 27 (11), 2002, s. 1315-1323.
- McLure 1981 McLure C. E.: *The elusive incidence of the corporate income tax: the state case*. Public Finance Quarterly 9, 1981, s. 395-413.
- McLure 1997 McLure C. E.: *U.S. Federal Use of Formula Apportionment to Tax Income from Intangibles*. Tax Notes International 14 (10), 1997, s. 861-862.
- McLure 2007 McLure, Charles E., Jr.: *Harmonizing Corporate Income Taxes in the European Community: Rational and Implications*. Teoksessa Poterba, James M. (toim.): *Tax Policy and the Economy*. National Bureau of Economic Research 22, s. 151-195.
- McLure, Jr. 1989 McLure, Charles E., Jr.: *The State Corporate Income Tax: Lambs in Wolves Clothing*. Teoksessa Aaron, Henry J., - Boskin, Michael (toim.): *The Economics of Taxation*. The Brookings Institution 1980.
- Mehtonen 1997 Mehtonen, Pekka: *Suomen solmimat verosopimukset ja OECD:n mallisopimus*. Julkisoikeuden tutkimuksia ja kurssikirjoja. Joensuun yliopisto, yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos 1997.
- Mehtonen 2005 Mehtonen, Pekka: *Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat*. Edita 2005.
- Mintz & Weiner 2003 Mintz, J. – Weiner, J. M.: *Exploring Formula Allocation in the European Union*. International Tax and Public Finance 10 (6), 2003, s. 695-711.
- Mintz 1999 Mintz, Jack M.: *Globalization of the Corporate Income Tax: The Role of Allocation*. Finanzarchiv 56, 1999, s. 389-423.

- Mintz 2004 Mintz, Jack M.: *Corporate Tax Harmonization in Europe*. International Tax and Public Finance 11, 2004, s. 221-234.
- Monsenego 2014 Monsenego, Jérôme: *The Substance Requirement in the OECD Transfer Pricing Guidelines: What is the Substance of the Substance Requirement?* International Transfer Pricing Journal 21 (1), 2014, s. 9-23.
- Munnel 1992 Munnel, Alicia: *Taxation of Capital Income in a Global Economy: An Overview*. New England Economic Review, Sept/Oct 1992, s. 33-52.
- Musgrave 1972 Musgrave P.: *International tax base division and the multinational corporation*. Public Finance 27, 1972, s. 394-413.
- Nielsen & Raimondos-Møller 2012 Nielsen, Søren Bo – Raimondos-Møller, Pascalis: *Multiple Roles of Transfer Prices : One vs. Two Books*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 25-46.
- Nielsen et. al. 2001 Nielsen, Søren Bo – Raimondos-Møller, Pascalis – Schjelderup, Guttorm: *Tax Spillovers under Separate Accounting and Formula Apportionment*. Economic Policy Research Unit paper 01-07, Copenhagen Business School 2001.
- Niskakangas & Finckenberg 1993 Niskakangas, Heikki – Finckenberg, Anja: *Siirtohinnoittelu vertailuhintojen puuttuessa ja kansainvälisten yritysostojen veroseuraamukset – IFA:n 46. kongressi Cancunissa*. Verotus 3/1993, s. 304–310.
- Niskakangas 1983 Niskakangas, Heikki: *Rojaltit ja palvelumaksut kansainvälisessä vero-oikeudessa*. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy 1983.
- Niskakangas 2011 Niskakangas, Heikki: *Veropolitiikka*. WSOYpro 2011.

- NYT 3.12.2012 *British Lawmakers Accuse Multinationals of 'Immorally' Avoiding Taxes.* The New York Times 3.12.2012
- OECD Observer 269/2008 Owens, Jeffrey – Bennett, Mary: *OECD Model Tax Convention.* OECD Observer 269/2008. Saatavilla http://www.oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/2756/OECD_Model_Tax_Convention.html, luettu 1.4.2014.
- OECD Observer 3.7.2008 Neighbour, John: *Transfer pricing: Keeping it at arm's length.* OECD Observer 3.7.2008. Saatavilla http://www.oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/670/Transfer_pricing:_Keeping_it_at_ar, luettu 16.3.2014.
- Oguttu 2006 Oguttu, Annet Wanyana: *Transfer Pricing and Tax Avoidance: Is the Arm's-length Principle Still Relevant in the e-Commerce Era?* University of South Africa, 2006.
- Oosterhoff 2006 Oosterhoff, Danny: *Transfer Pricing Risk Management.* International Transfer Pricing Journal 13 (2), 2006, s. 46-53.
- Oosterhoff 2008 Oosterhoff, Danny: *Global Transfer Pricing Trends.* International Transfer Pricing Journal 15 (3), 2008, s. 119-125.
- Owens 2005 Owens, Jeffrey: *Should the Arm's Length Principle Retire?* International Transfer Pricing Journal 12 (3), 2005, s. 99-102.
- Oyelere & Emmanuel 1998 Oyelere, P. B. – Emmanuel, C. R.: *International transfer pricing and income shifting: evindence from the UK.* The European Accounting Review 7 (4), 1998, s. 623-635.
- Pagan & Wilkie 1994 Pagan, Jill C. – Wilkie, J. Scott: *Transfer Pricing Strategy in a Global Economy.* IBFD 1994.

- Picciotto 2012 Picciotto, Sol: *Towards Unitary Taxation Of Transnational Corporations*. Tax Justice Network, December 2012. Saatavilla http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Towards_Unitary_Taxation_1-1.pdf, luettu 15.4.2014.
- Piot et. al. 2011 Piot, Wim – Sigurdardottir, Begga – Rasch, Marc: *Luxembourg - Impact of the European Commission's Common Consolidated Corporate Tax Base Proposals*. International Transfer Pricing Journal 18 (6), 2011, s. 415-418.
- Ranta-Lassila 2001a Ranta-Lassila, Hannele: *Konsernin rakenteen muuttaminen verotuksen näkökulmasta*. Verotus 3/2001, s. 254–273.
- Ranta-Lassila 2001b Ranta-Lassila, Hannele: *Miksi konsernin legaalinen verokanta ja efektiivinen veroaste poikkeavat toisistaan?* Verotus 4/2001, s. 383–401.
- Reilly – Schweihs 1998 Reilly, Robert F. – Schweihs, Robert P.: *Valuing Intangible Assets*. McGraw-Hill 1998.
- Rugman & Eden (toim.) 1985 Rugman, Alan M. - Eden, Lorraine (toim.): *Multinational and Transfer Pricing*. Croom Helm 1985.
- Runkel & Schjelderup 2011 Runkel, Marco – Schjelderup, Guttorm: *The Choice of Apportionment Factors under Formula Apportionment*. International Economic Review 52 (3), 2011, s. 913-934.
- Runkel 2012 Runkel, Marco: *In Favor of Formulary Apportionment A Comment on Kroppen/Dawid/Schmidtke: Profit Split, the Future of Transfer Pricing? Arm's Length Principle and Formulary Apportionment Revisited from a Theoretical and a Practical Perspective*. Teoksessa Schön Wolfgang & Konrad Kai A. (toim.): *Fundamentals of International Transfer Pricing in Law and Economics*. Springer 2012, s. 295-304.

- Russo (toim.) 2007 Russo, Raffaele (toim.): *Fundamentals of international tax planning*. IBFD Publications 2007.
- Schjelderup & Sørsgard 1995 Schjelderup, Guttorm – Sørsgard, Lars: *The Multinational Firm, Transfer Pricing and The Nature of Competition*. CES Working Paper Series, Working Paper No. 95, University of Munich 1995.
- Schön 2002 Schön, W.: *The European Commission's Report on Company Taxation: A Magic Formula for European Taxation?* *European Taxation* 42 (8), 2002, s. 276–286.
- Shackelford & Slemrod 1998 Shackelford, D. – Slemrod, J.: *The revenue consequences of using formula apportionment to calculate U.S. and foreign-source income: a firm-level analysis*. *International Tax and Public Finance* 5, 1998, s. 41-59.
- Sim & Sumikawa 2012 Sim, Sam – Sumikawa, Akiko: *Challenges in financial services transfer pricing in 2012*. *International Tax Review* 2/2012, s.
- Smith 2002 Smith, Michael J.: *Ex Ante and Ex Post Discretion over Arm's Length Transfer Prices*. *The Accounting Review* 77 (1), 2002, s. 161-184.
- Spengel & Wendt 2007 Spengelm Christoph – Wendt, Carsten: *A Common Consolidated Corporate Tax Base for Multinational Companies in the European Union: Some Issues and Options*. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 07/17, 2007.
- ST 30.12.2012 *Revenue to crack down on transfer pricing by big firms*. *The Sunday Times* 30.12.2012
- Sullivan 2004 Sullivan, Martin: *With Billions at Stake, Glaxco Puts APA Program on Trial*. *Tax Notes International Magazine* 34, 2004, s. 456–463.
- Tang 1992 Tang, R. Y.W.: *Transfer pricing in the 1990s*. *Management Accounting*, 1992, s. 22-26.

- Tang 1993
Tang, R.Y.W.: *Transfer Pricing in the 1990s*. Tax and Management Perspectives. Quorum Books 1993.
- Thömmes et. al. 2006.
Thömmes, Otmar – Rasch, Stephan – Koch, Tanja: *Commission Proposal for Home State Taxation*. International Transfer Pricing Journal 13 (3), 2006, s. 117-123.
- Thuronyi 1996a
Thuronyi, Victor: *Presumptive Taxation*. Teoksessa Thuronyi, Victor (toim.): *Tax Law Design and Drafting. Volume 1*. International Monetary Fund 1996.
- TP Week 23.9.2009
OECD reaffirms arm's length future. TP Week 23.9.2009. Saatavilla <http://www.tpweek.com/article/2301671/OECD-reaffirms-arms-lengths-future.html>, luettu 29.3.2014.
- TP Week 16.6.2010
Asian countries top aggressive tax authority poll. TP Week 16.6.2010. Saatavilla <http://www.tpweek.com/Article.aspx?ArticleID=2597632>, luettu 19.4.2014.
- TP Week 1.4.2014
Harding, Sophie: *OECD announces changes to CBCR guidelines*. TP Week 1.4.2014. Saatavilla <http://www.tpweek.com/Article/3325981/OECD-announces-changes-to-CBCR-guidelines.html>, luettu 29.3.2014.
- Transfer Pricing Report 3.6.2014
European Union: EU Responds to Business Lobbying, Drops Country-By-Country Reporting Until 2018. Transfer Pricing Report 3.6.2014. Saatavilla <http://news.bna.com / Transfer Pricing Report: News Archive / 2014 / 03/06/2014 / Europe / European Union: EU Responds to Business Lobbying, Drops Country-By-Country Reporting Until 2018>, luettu 26.3.2014.
- van der Horst et. al. 2007
van der Horst, A. – Bettendorf, L. – Rojas-Romagosa, H.: *Will Corporate Tax Consolidation Improve Efficiency in the EU?* CBP Document 141, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis 2007.

- Vidal 2009 Vidal, J.: *The Achilles' Heel of the Arm's Length Principle and the Canadian Glaxo-SmithKline Case*. Intertax 37, 2009, s. 512-528.
- Vögele et. al. 2008a Vögele, Alexander – Gonnet Sébastien – Gottschling Bastian: *Transfer prices determined by game theory: 1 - Underlyings*. International Transfer Pricing Journal 10 (5), 2008.
- Vögele et. al. 2008b Vögele, Alexander - Gonnet Sébastien - Gottschling Bastian: *Transfer prices determined by game theory: 2 -Application to IP*. International Transfer Pricing Journal 10 (6), 2008.
- Voipio 1974 Voipio, Jaakko: *Avaus. Teoksessa: Verosuunnittelun mahdollisuuksia*. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja n:o 13. Suomen lakimiesliiton kustannus Oy 1974.
- Vollebregt 2012 Vollebregt, Hugo: *Triangular Double Taxation: A Fresh Approach*. International Transfer Pricing Journal 14 (2), 2012, s. 103-106
- Vollebregt et. al. 2011 Hugo Vollebregt, Hugo – Kühnlein, Claudia – Mitra, Rahul – Delgadillo, Karina Perez – Portela, Durval – Ossi, Gregori – James, Lyndon – Thomas, Ryann – Vanwelkenhuyzen, Thierry – Purdy, Emma – Ong, Ai Ling – Hublot, Marie-Laure – An, Henry – Wiewiorka, Piotr: *Transfer Pricing Litigation: A Comparative Study of Fourteen Countries*. International Transfer Pricing Journal 18 (2), s. 124-127.
- Weiner 1991 Weiner, Joann Martens: *A New Direction in Company Taxation for the European Community*. Discussion Paper 9101, CEME. Free University Press of Brussels, 1991.
- Weiner 1994 Weiner, Joann Martens: *Company taxation for the European Community. How subnational tax variation affects business investment in the United States and Canada*. Ph.D. dissertation, Harvard University 1994.

- Williamson & Verdin 1992 Williamson, P. – Verdin, P.: *Age, Experience and Corporate Synergy: When Are They Sources of Business Unit Advantage?* British Journal of Management 3 (4), 1992, s. 221-235.
- Wilson 1999 Wilson, J.: *Theories of Tax Competition*. National Tax Journal 52, 1999, s. 269-304.
- Wiman 1987 Wiman, Bertil: *Prissättning inom multinationella koncerner. Amerikanska skatteregler i svensk belysning*. Iustus Förlag, Juridiska Föreningen I Uppsala 1987.
- Wittendorff 2011 Wittendorff, Jens: *Denmark - Common Consolidated Corporate Tax Base*. International Transfer Pricing Journal 18 (6), 2011, s. 404-406.
- Yeats 2001 Yeats, Alexander J.: *Just How Big is Global Production Sharing?* Teoksessa Arndt, S. - H.Kierzkowski (toim.): *Fragmentation: New Production Patterns in the World Economy*. Oxford University Press 2001.

Internet-lähteet

<http://basic.comtaxonline.com> / Database / Corporate tax rates / Effective tax rates overview, luettu 16.3.2014.

<http://ec.europa.eu> / European Commission Taxation and Customs Union / Taxation / Company Tax / Harmful_tax_practices / Fiscal State Aid, luettu 18.4.2014.

<http://ec.europa.eu> / European Commission Taxation and Customs Union / Taxation / Company Tax / Transfer pricing in the EU context / Forum / Transfer Pricing Profiles, luettu 25.4.2014.

<http://ec.europa.eu> / European Commission Taxation and Customs Union / Taxation / Company Tax / Transfer pricing in the EU context / Forum / Work programme, luettu 25.4.2014.

<http://ec.europa.eu> / Taxation and Customs Union / Taxation / Fight against tax fraud and tax evasion / A huge problem, luettu 30.4.2014.

http://europa.eu/index_fi.htm / Tiivistelmät EU:n lainsäädännöstä / Institutionaaliset asiat / Yhdentymiskehitys ja perussopimukset / Lissabonin sopimus: käyttäjän opas, luettu 6.4.2014.

<http://www.ato.gov.au> / Business / Tax topics A-Z / International Tax for businesses / Transfer pricing / International transfer pricing - A simplified approach to documentation and risk assessment for small to medium businesses, luettu 23.3.2014.

<http://www.ato.gov.au> / Business / Tax topics A-Z / International Tax for businesses / Transfer pricing / International transfer pricing - introduction to concepts and risk assessment, luettu 23.3.2014.

<http://www.g20.org> / About G20 / G20 Members, luettu 25.4.2014.

<http://www.hmrc.gov.uk> / Corporation Tax / INTM482130 - Transfer pricing: risk assessment: conducting a transfer pricing risk assessment: detailed process, luettu 23.3.2014.

<http://www.iccwbo.org> / Policies / ICC Policy Statement - Transfer Pricing and Customs Value, luettu 15.4.2014.

<http://www.ipex.eu> / Documents / SEC/2011/0315 FIN, luettu 6.4.2014.

http://www.irs.gov/pub/irs-apa/apa_study_guide.pdf, luettu 4.5.2014.

[http://www.oecd.org / Centre for Tax Policy and Administration / Transfer pricing / Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations](http://www.oecd.org/Centre%20for%20Tax%20Policy%20and%20Administration/Transfer%20pricing/Transfer%20Pricing%20Guidelines%20for%20Multinational%20Enterprises%20and%20Tax%20Administrations), luettu 15.4.2014.

[http://www.oecd.org / Centre for Tax Policy and Administration / Aggressive tax planning / OECD Aggressive Tax Planning Directory](http://www.oecd.org/Centre%20for%20Tax%20Policy%20and%20Administration/Aggressive%20tax%20planning/OECD%20Aggressive%20Tax%20Planning%20Directory), luettu 15.4.2014.

[http://www.oecd.org / Centre for Tax Policy and Administration / Dispute resolution / Mutual Agreement Procedure Statistics for 2012](http://www.oecd.org/Centre%20for%20Tax%20Policy%20and%20Administration/Dispute%20resolution/Mutual%20Agreement%20Procedure%20Statistics%20for%202012), luettu 16.4.2014.

<http://www.oecd.org/tax/tax-policy/tax-database.htm>, luettu 16.3.2014.

<http://www.un.org/esa/ffd/index.htm> / Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters / UN Model / Letter from India (13 August 2012), luettu 25.4.2014.

<http://www.vero.fi> / Tietoa Verohallinnosta / Tiedotteet / Yritys- ja yhteisöasiakkaat / Kansainväliset veroilmiöt Verohallinnon valvonnan kohteena, luettu 30.3.2014.

Muut lähteet

De La Feria, Rita: Alternative to BEPS? Designing a destination-based corporate tax. Esitys Lisbon International & European Tax Law -seminaarissa, 28.3.2014.

Dwarkasing, Ramon: Transfer Pricing Aspects. Esitys Maastrichtin yliopiston CFE Forumissa 2014, 27.3.2014.

Esitykset marraskuussa 2013 OECD:n järjestämässä julkisessa, siirtohinnoitteluasioita koskeneessa konsultaatiossa (*Public Consultation on Transfer Pricing Matters, 12 - 13 November 2013, OECD Conference Centre, Paris, France*).

Juusela, Janne: OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden merkitys tulkintalähteenä. Esitys Konserniverokeskuksen siirtohinnoitteluseminaarissa, 1.11.2011.

Levac, Michelle: 2010 Updates of OECD Transfer Pricing Guidelines. Esitys Konserniverokeskuksen siirtohinnoitteluseminaarissa, 1.11.2011.

Martin A. Sullivan, voittoa tavoittelemattoman Tax Analysts -järjestön ekonomisti, todistuksessaan Yhdysvaltain edustajainhuoneen veroasioista vastaavan komitean kuulemisessa, 22.7.2010.

Virallis-, viranomais- ja järjestölähteet

- BIAC 2014 *Comments on OECD Discussion Draft on Transfer Pricing Documentation (“TPD”) and Country By Country (“CbC”) Reporting.* Saatavilla [http://www.biac.org/zpublicdrafts/BIAC%20FINAL%20response%20\(Body\).pdf](http://www.biac.org/zpublicdrafts/BIAC%20FINAL%20response%20(Body).pdf), luettu 18.4.2014.
- Bundestag 2013 *Antrag der Fraktionen SPD und BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN: Steuerzahlungen multinationaler Unternehmen transparent machen – Country-by-Country-Reporting in Deutschland einführen und in Europa vorantreiben.* Saksan valtiopäivien julkaisu Drucksache 17/13717, 4.6.2013.
- EC 1968 *Preliminary draft on multilateral treaty.* Euroopan komission asiakirja 11.414/XIV/68-F, 1.7.1968.
- EC 1991 *Proposal for a Council Directive Concerning Arrangements for the Taking Into Account by Enterprises of the Losses of Their Permanent Establishment and Subsidiaries Situated in Other Member States.* Euroopan komission tiedoksiinto COM (90) 595 final, 24.1.1991.
- EC 1992 *Report of the Committee of Independent Experts on Company Taxation.* Euroopan komission julkaisu, maaliskuu 1992.
- EC 2000 *EU - Financial Reporting Strategy: the way forward.* Euroopan komission tiedoksiinto COM/2000/0359 final, 13.6.2000.
- EC 2001a *Commission Staff Working Paper. Company Taxation in the Internal Market.* Euroopan komission työpaperi SEC(2001)1681, 23.10.2001.
- EC 2001b *Towards an Internal Market without tax obstacles: A strategy for providing companies with a consolidated corporate tax base for their EU-wide activities.* Euroopan komission tiedoksiinto COM(2001) 582 final, 23.10.2001.

- EC 2003 *An Internal Market without company tax obstacles achievements, ongoing initiatives and remaining challenges ("Bolkenstein report").* Euroopan komission tiedoksianto COM(2003) 726 final, 24.11.2003.
- EC 2004a *Commission Non-Paper to informal Ecofin Council, 10 and 11 September 2004: A Common Consolidated EU Corporate Tax Base.* Euroopan komission epävirallinen kannanotto, 7.7.2004.
- EC 2004b *Commission Non-Paper to informal Ecofin Council, 10 and 11 September 2004: Home State Taxation for Small and Medium-Sized Enterprises.* Euroopan komission epävirallinen kannanotto, 7.7.2004.
- EC 2005a *EC Law and Tax Treaties: Workshop of Experts. Working document.* Euroopan komission asiakirja TAXUD E1/FR DOC (05) 2306, 9.6.2005.
- EC 2005b *Implementing The Community Lisbon Programme: The Contribution of Taxation and Customs Policies to the Lisbon Strategy.* Euroopan komission tiedoksianto COM(2005)532, 25.10.2005.
- EC 2005c *Proposal for a Code of Conduct on transfer pricing documentation for associated enterprises in the EU.* Euroopan komission tiedoksianto COM(2005) 543 final, 7.11.2005.
- EC 2006a *Common Consolidated Corporate Tax, Base Working Group (CCCTB WG): The territorial scope of the CCCTB.* Euroopan komission asiakirja CCCTB\WP\026\doc\en, 17.2.2006.
- EC 2006b *Implementing The Community Lisbon Programme: Progress To Date And Next Steps Towards A Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB).* Euroopan komission tiedonanto COM(2006) 157 final, 5.4.2006.

- EC 2006c *Code of conduct for the effective implementation of the Convention on the elimination of double taxation in connection with the adjustment of profits of associated enterprises.* Euroopan Unionin julkaisu 2006/C 176/02, 28.7.2006.
- EC 2007a *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee on the Work of the EU Joint Transfer Pricing Forum in the Field of Dispute Avoidance and Resolution Procedures and on Guidelines for Advance Pricing Agreements Within the EU.* Euroopan komission tiedoksiinto COM(2007) 71 final, 26.2.2007.
- EC 2007b *Implementing the Community Programme for improved growth and employment and the enhanced competitiveness of EU business: Further Progress during 2006 and next steps towards a proposal on the Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB).* Euroopan komission tiedoksiinto COM(2007) 223 final, 2.5.2007.
- EC 2007c *Common Consolidated Corporate Tax, Base Working Group (CCCTB WG): CCCTB - possible elements of a technical outline.* Euroopan komission asiakirja CCCTB/WP057\doc\en, 26.7.2007.
- EC 2009 *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee: Promoting Good Governance in Tax Matters.* Euroopan komission tiedoksiinto COM(2009) 201 final, 28.4.2009.

- EC 2011a *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee on the work of the EU Joint Transfer Pricing Forum in the period April 2009 to June 2010 and related proposals 1. Guidelines on low value adding intra-group services and 2. Potential approaches to non-EU triangular cases.* Euroopan komission tiedoksiinto COM(2011) 16 final, 25.1.2011.
- EC 2011b *Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB).* Euroopan komission tiedoksiinto COM(2011) 121/4, 2011.
- EC 2011c *Commission Staff Working Document: Impact Assessment.* Euroopan komission työpäperi SEC(2011) 315 final, 26.2.2007.
- EC 2011d *Euroopan komission CCCTB-mallia koskeva muistio.* EC MEMO/11/171, 16.3.2011.
- EC 2012a *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee on concrete ways to reinforce the fight against tax fraud and tax evasion including in relation to third countries.* Euroopan komission tiedoksiinto COM (2012) 351 final, 27.06.2012.
- EC 2012b *Commission Recommendation of 6.12.2012 on aggressive tax planning.* Euroopan komission asiakirja C(2012) 8806, 6.12.2012.
- EC 2012c *Commission Recommendation of 6.12.2012 regarding measures intended to encourage third countries to apply minimum standards of good governance in tax matters.* Euroopan komission asiakirja C(2012) 8805, 6.12.2012.

EC 2012d	<i>An Action Plan to strengthen the fight against tax fraud and tax evasion.</i> Euroopan komission tiedonanto COM(2012) 722 final, 6.12.2012.
EC 2013	<i>Statistics on Pending Mutual Agreement Procedures (MAPs) under the Arbitration Convention at the end of 2012.</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/012/REV1/2013/EN, joulukuu 2013.
EC 2014	<i>Activities of the European Union (EU) in the tax field in 2013.</i> Euroopan komission julkaisu, 28.2.2014.
EEC 1990	<i>Convention 90/436/EEC on the elimination of double taxation in connection with the adjustment of profits of associated enterprises (EU Arbitration Convention).</i>
EP 2012	<i>Euroopan unionin parlamentin päätös P7_TA(2012)0135 koskien CCCTB-direktiiviehdotusta,</i> 19.4.2012.
EU JTPF 2011a	<i>EU Joint Transfer Pricing Forum: Report On Small And Medium Enterprises And Transfer Pricing.</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/001/FINAL/2011/EN, 4.3.2011.
EU JTPF 2011b	<i>EU Joint Transfer Pricing Forum. Member States' responses to Questionnaire on compensating adjustments/year end adjustments.</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/019/REV1/2011/EN, joulukuu 2011.
EU JTPF 2012	<i>EU Joint Transfer Pricing Forum: Report on Cost Contribution Arrangements on Services not creating Intangible Property (IP).</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/008/FINAL/2012/EN, kesäkuu 2012.
EU JTPF 2013a	<i>EU Joint Transfer Pricing Forum: Final Report on Secondary Adjustments.</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/017/FINAL/2012/EN, 18.1.2013.

EU JTPF 2013b	<i>EU Joint Transfer Pricing Forum: Report on Transfer Pricing Risk Management.</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/007/FINAL/2013/EN, kesäkuu 2013.
EU JTPF 2014	<i>EU Joint Transfer Pricing Forum: Report on Compensating Adjustments.</i> Euroopan komission asiakirja JTPF/009/FINAL/2013/EN, joulukuu 2014.
EUCO 2012	<i>European Council, 1/2 March 2012 conclusions.</i> Euroopan unionin neuvoston tiedoksiinto EUCO 4/3/12, REV 3, 8.5.2012.
G20 2009	<i>G20 Declaration: Strengthening the Financial System.</i> G20-julkilausuma, London, 2.4.2009.
G20 2010a	<i>G20 Leaders' Statement.</i> G20-julkilausuma, Toronto, 27.6.2010.
G20 2010b	<i>G20 Leaders' Declaration.</i> G20-julkilausuma, Seoul, 12.11.2010.
G20 2011	<i>G20 Leaders' Declaration.</i> G20-julkilausuma, Cannes, 4.11.2011.
G20 2012	<i>G20 Finance Ministers and Central Bank Governors' Declaration.</i> G20-julkilausuma, Mexico City, 26.2.2012.
G20 2013a	<i>G20 Finance Ministers Declaration.</i> G20-julkilausuma, Moscow, 16.2.2013.
G20 2013b	<i>G20 Leader's Declaration.</i> G20-julkilausuma, St. Petersburg, 6.9.2013
G20 2014	<i>G20 Communiqué, Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors.</i> G20-tiedoksiinto, Sydney, 23.2.2014.
G8 2013	<i>G8 Lough Erne Declaration.</i> G8-julkilausuma, Lough Erne, 18.6.2013.
ICC 2012	<i>ICC Policy Statement on Transfer pricing and customs value.</i> ICC 2012.

IRS 1988	<i>I.R.S. Notice 88-123.</i> Internal Revenue Service 1988.
Kansainliitto 1927	League of Nations: <i>Double Taxation and Tax Evasion - Report presented by the Committee of Technical Experts on Double Taxation and Tax Evasion.</i> Kansainliiton asiakirja C.216.M.85.1927.II, 12.4.1927.
Kansainliitto 1928	League of Nations: <i>Double Taxation and Tax Evasion - Report presented by the General Meeting of Government Experts on Double Taxation and Tax Evasion.</i> Kansainliiton asiakirja C.562.M.178.1928.II, 31.10.1928.
Kansainliitto 1933a	League of Nations: <i>Taxation of Foreign and National Enterprises - Vol. IV (Methods of Allocation Taxable Income by Mitchell B. Carroll).</i> Kansainliiton asiakirja C.425(b).M.217(b).1933.II.A, 1933.
Kansainliitto 1933b	<i>League of Nations 1935 Draft Convention for the Allocation of Business Income Between States for the Purposes of Taxation.</i> Kansainliitto 1933.
NAA 1956	National Association of Accountants: <i>Accounting for Intra-Company Transfers.</i> Research Series No. 30, 1956.
NTA 1922	<i>Proceedings of the Annual Conference 1922.</i> National Tax Association 1922.
OECD 1963	<i>Draft Double Taxation Convention on Income and Capital.</i> OECD 1963.
OECD 1977	<i>Model Double Taxation Convention on Income and on Capital.</i> OECD 1977.
OECD 1979	<i>Transfer Pricing and Multinational Enterprises.</i> OECD 1979.
OECD 1987	<i>International Tax Avoidance and Evasion: Four Related Studies.</i> OECD 1987.
OECD 1992	<i>Model Double Taxation Convention on Income and on Capital.</i> OECD 1992.

OECD 1995	<i>OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations.</i> OECD 1995.
OECD 1996	<i>Report on intangible property and services.</i> OECD 1996.
OECD 1997a	<i>Report on cost contribution arrangements.</i> OECD 1997.
OECD 1997b	<i>Model Double Taxation Convention on Income and on Capital.</i> OECD 1997.
OECD 1998	<i>Harmful tax Competition - An Emerging Global Issue.</i> OECD 1998.
OECD 1999	<i>Report on the guidelines for conducting advance pricing arrangements under the mutual agreement procedure.</i> OECD 1999.
OECD 2006	<i>Comparability: Public Invitation to Comment on a Series of Draft Issues Notes.</i> OECD 2006.
OECD 2007	<i>Manual on Effective Mutual Agreement Procedures (MEMAP).</i> OECD, 7.2.2007.
OECD 2008	<i>Intellectual Assets and Value Creation: Synthesis Report.</i> Committee on Industry, Innovation and Entrepreneurship (CIIE). OECD 2008.
OECD 2009	<i>Update of Chapter IV (Administrative Approaches to Avoiding and Resolving Transfer Pricing Disputes).</i> OECD 2009.
OECD 2010	<i>Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments.</i> OECD 2010.
OECD 2011a	<i>Tackling Aggressive Tax Planning through Improved Transparency and Disclosure.</i> OECD, helmikuu 2011.
OECD 2011b	<i>Transfer Pricing Legislation – A Suggested Approach.</i> OECD, kesäkuu 2011.
OECD 2011c	<i>Corporate Loss Utilisation through Aggressive Tax Planning.</i> OECD, syyskuu 2011.

OECD 2012a	<i>Hybrid Mismatch Arrangements - Tax Policy and Compliance Issues.</i> OECD 2012.
OECD 2012b	<i>Multi-Country Analysis of Existing Transfer Pricing Simplification Measures.</i> OECD:n julkaisu 10.6.2011, päivitetty 6.6.2012.
OECD 2012c	<i>Discussion Draft: Revision of the Special Considerations for Intangibles in Chapter VI of the OECD Transfer Pricing Guidelines and Related Provisions.</i> OECD, syyskuu 2012.
OECD 2013a	<i>Addressing Base Erosion and Profit Shifting.</i> OECD, 12.2.2013.
OECD 2013b	<i>Draft Handbook on Transfer Pricing Risk Assessment.</i> OECD, 30.4.2013.
OECD 2013c	<i>Revised Section E on safe harbours in Chapter IV of the Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations.</i> OECD, 16.5.2013.
OECD 2013d	<i>Declaration on Base Erosion and Profit Shifting.</i> OECD:n julkilausuma, 30.5.2013.
OECD 2013e	<i>Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting.</i> OECD, 19.7.2013.
OECD 2013f	<i>Revised Discussion Draft on Transfer Pricing Aspects of Intangibles.</i> OECD, 30.7.2013.
OECD 2013g	<i>White Paper on Transfer Pricing Documentation.</i> OECD, 30.7.2013.
OECD 2013h	<i>Memorandum on Transfer Pricing Documentation and Country by Country Reporting.</i> OECD, 3.10.2013.
OECD 2014a	<i>Discussion Draft on transfer pricing documentation and country-by-country reporting.</i> OECD, 30.1.2014.
OECD 2014b	<i>Paper on transfer pricing comparability data and developing countries released for comment.</i> OECD, 11.3.2014.

OM 2012	<i>Lainlaatijan EU-opas: Kansallisten säädösten valmistelua koskevat ohjeet.</i> Oikeusministeriön julkaisu 11/2012, OM 8/469/2012, 2012.
PATA 2012	<i>PATA Transfer Pricing Documentation Package.</i> PATA 2012.
TFEU 2008	<i>Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union.</i> Euroopan unionin asiakirja O.J. C 115/47, 9.5.2008.
TJN 2011	<i>The Cost of Tax Abuse - A briefing paper on the cost of tax evasion worldwide.</i> The Tax Justice Network, marraskuu 2011.
UNCTAD 1999	<i>Transfer Pricing - UNCTAD Series on issues in international investment agreements.</i> UNCTAD 1999.
UNCTAD 2013	United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD): <i>World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development.</i> YK:n julkaisu 2013.
VaVM 22/2006	<i>Valtiovarainvaliokunnan mietintä 22/2006 vp: Hallituksen esitys tuloverotuksen siirtohinnoittelua koskevaksi lainsäädännöksi.</i> VaVM 22/2006 vp — HE 107/2006 vp, 27.10.2006.
YK 1980	<i>United Nations Model Taxation Convention Between Developed and Developing Countries.</i> YK 1980.
YK 1988	<i>International Income Taxation and Developing Countries.</i> YK 1988.
YK 2001	<i>United Nations Model Taxation Convention Between Developed and Developing Countries.</i> YK 2001.
YK 2012	<i>Note on UN Transfer Pricing Manual for Developing Countries.</i> YK:n asiakirja E/C.18/2012/CRP.1, 2.10.2012.

YK 2013

United Nations Handbook on Selected Issues in Administration of Double Tax Treaties for Developing Countries. YK, kesäkuu 2013.